

МАРКО ПОЛО МИЛИОНЪТ

Превод: Божан Христов

chitanka.info

ДЖОРДЖО ТРОМБЕТА-ПАНИГАДИ

ПРЕДГОВОР

Преди близо седемстотин години, по-точно през 1298, случайността реши да срещне в една от килиите на затвора на Генуезката република един неизвестен летописец от Пиза, на име Рустико, с благородния венециански гражданин Марко Поло, и двамата пленени от генуезците в битките при Мелория и Курзола.

Затворничеството им продължило една година, достатъчно време, през което Марко Поло да продиктува на случайния си другар по килия разказа за необичайното си пътешествие, продължило двадесет и четири години, през цяла Азия чак до далечния и почти непознат Китай.

„Милионът“, заглавието, под което книгата, родена от живия глас на великия венецианец, скоро станала всеизвестна, била написана на най-разпространения по това време език в Европа — един средновековен френски, примесен с италиански, тоскански и венециански думи.

Няколко години по-късно, през първото десетилетие на XIV век, оригиналният френско-италиански текст бил преведен на тоскански диалект и в тази си версия „Милионът“ стигнал до нас. Езикът отпреди седемстотин години, който вече не е нашият, го правел труден за прочит и разбиране.

Днешната италианска версия си поставя за цел да преоткрие яркостта и чара на оригиналния текст, да предложи на съвременния читател възможността да вкуси непосредствено най-необикновенния пътепис, издаван досега, защото безспорно не е имало по-необикновено пътешествие от това на Марко Поло, в толкова необичайни места и често при драматични условия.

Дълги години „Милионът“ погрешно бил смятан за фантастично четиво и едва ли не за приключенски роман, а в действителност той е вярна и поучителна хроника на преживени и документиранни случки с педантична стойност.

Преведен на много езици в течение на вековете, използван още през 1300 г. за съставяне на географски карти, отправна точка за учени, изследователи и мисионери, „Милионът“ на Марко Поло никога не престанал да очарова и вълнува. И днес, след толкова време, той успява да ни предложи невероятно точни описания на местности, хора и нрави.

В този пълен и изцяло верен на текста италиански превод, плод на двегодишен труд и проучвания, не бе допусната никаква свобода на тълкуването. Дори нарочно бе спазен сухият и лаконичен стил на Марко Поло, както и ритъмът на разказа. Честите повторения на някои бележки под линия, вместо да утежнят разказа, фактически допринасят за изтъкване на отделни моменти, спомени и важни ситуации.

Бележките имат за цел да изяснят географските препратки, да уточнят местности и лица, да обяснят някои термини, които вече не съществуват в съвременния италиански език. Личните китайски имена на лица и местности бяха транскрибирани според фонетичната азбучна система „Пинин“, възприета в Китайската народна република и валидна за всички западни езици.

Поместената карта в началото на книгата дава възможност за разпознаване на описаните местности според сегашната топономастика и позволява на читателя да проследи пътя на Марко Поло, за да преживее заедно с него най-значителните моменти и епизоди на едно пътешествие, останало единствено по рода си в целия свят.

Джорджо Тромбета-Панигади

ДЖОРДЖО ТРОМБЕТА-ПАНИГАДИ

ЖИВОТЪТ И ДЕЛОТО НА МАРКО ПОЛО

Роден във Венеция през 1254 г., Марко Поло произхождал от благородническо семейство, което от доста години се занимавало с търговия в чужбина — дейност, която във Венецианската република била привилегия на благородничеството.

Чичо му Андреа имал търговски кантори в Константинопол, и Судак в Крим, две пристанища, където се стичали стоките от Русия и Китай и където търговският обмен между Венеция и Изтока процъфтявал.

През 1260 г. Никола и Матео Поло, бащата и чичото на Марко, решават да се присъединят към по-големия си брат Андреа в Константинопол. Въодушевени от перспективата да разкрият нови пазари за търговската си дейност, те организират експедиция, която от Константинопол се отправя на изток. Трудно и драматично пътуване, прекъснато от една война между татарите, която задържа двамата венецианци цели три години в Бухара, Узбекистан. Но Никола и Матео успяват да стигнат чак до Камбалук (днешен Пекин), където отскоро Кубилай хан е установил столицата на монголите, както и да спечелят доверието и приятелството на този образован внук на Чингис хан.

След като сломил съпротивата на местното китайско население, Кубилай преустроил огромната си империя. Със силата на оръжието успял да породи китайците, народ с хилядолетна култура, но съзнавал, че не може да се осланя на тези нови поданици, за да превъзмогне трудностите по управлението на такава обширна империя, разчитайки единствено на дивите си монголски орди. Мислел, че с помощта на образовани хора от други религии, дошли от далечния Запад, ще му бъде по-лесно да асимилира китайците и да затвърди по този начин завоеванията си. Оттук и неговият интерес и любопитство към всичко, което произхождало от Европа; на същата причина се дължал добронамереният прием, отреден на всеки, търговец или книжовник, учен или духовник, пристигнал в двора му от латинския свят.

На двамата братя Поло, които му разказали с големи подробности за римския папа, за Византийската империя, за френските и испанските крале, Кубилай хан решил да повери специално послание до папата с прошение да му изпрати сто свещеници и учени, които да му изяснят основните догми на християнската религия и да покръстят в тази вяра народите на империята.

Натоварени с тази необикновена мисия. Никола и Матео потеглили обратно. След като прекосили отново цяла Азия, през 1269 година, тоест след три години, стигнали Ака, в Палестина, но тук научили, че папа Климент IV починал, а нов папа още не бил избран. Тъй като конклавът^[1] се влачел месеци наред, те се прибрали във Венеция, където Никола разбрал, че жена му е умряла и син му Марко е останал сам. Напразно две години чакали избор на нов папа, на когото да връчат посланието ни Кубилай хан. През 1271 г. решили да заминат отново за Ориента, този път заедно с младия Марко.

Отново намираме тримата Поло в Ака, после в Ерусалим, откъдето вземат миро от божи гроб, обещано на Великия хан, след което се упътили за Китай. Но след няколко седмици ги настигнала новината, че новият папа най-после е избран.

Грегори́й X, при когото веднага отишли, макар да отвърнал с топло послание до Кубилай хан, откликнал на искането за „стоте мъдри мъже“, изпращайки му само двама доминикански монаси. Но и те нямало да стигнат до императорския двор. Ужасени от опасностите и трудностите на пътя, те скоро се отказали от начинанието. Никола и Матео продължили сами, прекосили Армения, Персия, Туркестан, стигнали Самарканд, навлезли в платото на Памир, пресекли пустинята Гоби, за да пристигнат накрая в лятната резиденция на Кубилай хан в Гианду, Китай.

Марко Поло описва необикновено просто и изразно вълнуващия момент на срещата с императора. Щастлив да види отново двамата венецианци, Кубилай хан попитал кой е младежът с тях. Никола отговорил: „Мой син и ваш подчинен“. А Великият хан отвърнал: „Добре е дошъл, радостен съм, че е тук“.

Мигновената симпатия, която Марко Поло успял да възпламени у Великия хан, скоро се превръща в голямо уважение. Императорът го повикал при себе си в двора, поискал да го придружава при пътуванията, инспекциите и грандиозните му ловни хайки. От

обикновен придружител на баща си и чичо си, много по-опитни пътешественици от него, сега Марко станал първостепенно действащо лице, което в скоро време щяло да бъде предпочитаният съветник на Великия хан, негов доверен посланик в десетки трудни и деликатни мисии, доведени до блестящ край, навсякъде из империята. Бързо научил да говори монголски, персийски и уйгурски — един много разпространен тюркски диалект сред търговците от Централна Азия; можел да разбира и да се изразява свободно на китайски. Със забележителна наблюдателност отбелязвал и изпращал грижливо и изчерпателно съставени доклади до Великия хан за народи в империята, за хода на държавните дела, за стопанството и политиката.

Едва двадесет и четири годишен, бил назначен за управител на град Ханджоу, някогашна столица на династията Сун, където останал три години. После, с акредитиви на личен посланик на Великия хан, посетил целия Южен Китай, като стигнал до Бирма, Лаос и Виетнам. Способността му да улови всяка новост, да не пропусне ни една подробност, да запомня всичко и да го предава с педантична точност, нещо, което много допадало на императора, всички тези му качества откриваме в „Милионът“, а това от своя страна доказва автентичността и неоспоримия престиж на текста.

Седемнадесет години трае престоят на Марко Поло в Китай, време, изпълнено с премеждия, вълнения и необикновени случки, повечето от които можем само да си представяме, докато четем очарователните страници на неговия пътен дневник.

Когато през 1292 г. Марко Поло поискал за себе си, баща си и чичо си позволение да се завърнат в отечеството, трябвало дълго да настоява, докато убеди Великия хан, който не искал да се лиши от сътрудничеството му. Накрая случаят се представил поради възникването на една трудна мисия, която Великият хан не виждал на кого друг може да повери освен на Марко: да отведе при царя на Персия Аргон, определената за негова съпруга принцеса Кокачин. Марко Поло приел поръчението и заминал с флота от четиринадесет кораба и повече от седемстотин души охрана. Пътуването им, изпълнено с перипетии и драматизъм, траяло петнадесет месеца. Започнало от китайското пристанище Цатун, продължило покрай островите Суматра, Ява и Цейлон, после, следвайки западния бряг на Индия, завършило в Ормуз^[2]. От многочислената експедиция

пристигнали всичко на всичко осемнадесет души, но мисията била изпълнена. Принцесата не намерила цар Аргон, междуременно умрял, но я дали за жена на син му Казан.

Тримата Поло поели отново на път, стигнали Трапезунд, после Константинопол, Евбея и най-подир през 1295 г. пристигнали във Венеция.

Били изминали почти двадесет и пет години от деня, в който започнало необикновеното им пътешествие: Марко се завърнал четиридесет и една годишен в родния си град, откъдето тръгнал едва седемнадесетгодишен.

Не знаем доколко и как успял да се включи в „нормалния“ живот на Венеция; безспорно скоро започнали да не му вярват, да го гледат накриво и да му завиждат. Разказите на Марко Поло пред роднини и познати сигурно са звучели невероятно, преувеличено, като плод на фантазията и измислицата. Как можело да се вярва на човек, който настоявал, че е видял град (Куинсай), построен върху водата като Венеция, но сто пъти, хиляда пъти по-голям, с дванадесет хиляди моста, един милион сто и шестдесет хиляди къщи; който описвал животни, невидени дотогава на Запад; който разказвал за случаи, порядки и религии, за които никой не бил чувал; който описвал богатства, в сравнение с които и най-богатите градове и най-могъщите владетели на Европа изглеждали незначителни?

През 1298 г. благодарение на едно събитие пътните бележки на Марко могли да бъдат съхранени до наши дни. Между Венеция и Генуа избухнала война, в която взел участие и Марко Поло с кораб, оборудван с негови средства. По време на една морска битка в Адриатика, в залива на остров Курзола, той бил пленен, откаран в Генуа и хвърлен в тъмница. Като другар по килия съдбата му отредила един тоскански хронист, Рустико от Пиза, и той пленен от генуезците в битката при Мелория.

Пленничеството им траяло една година — необходимото време, през което Марко да продиктува на другаря си спомените за своето пътуване, записани от Рустико според обичая на епохата на един френски, примесен с венециански и тоскански думи. Заглавието, което Рустико поставя на пътеписа, е „Devisament dou monde“, което ще рече „Описание на света“.

Завърнал се на свобода във Венеция, Марко се оженва и му се раждат три дъщери. От този момент за него вече не се знае много; знае се само, че през 1307 г. подарил един екземпляр от книгата си на френския посланик във Венеция, за да го предаде на крал Шарл дьо Валоа.

През 1323 г., чувствувайки, че краят му приближава, написал завещанието си. Между другото разпоредил да бъде освободен робът му — татарин, наречен Пиетро, когото довел от Ориента и с когото живял тридесет години. На седемдесетгодишна възраст, през 1324 г., Марко Поло умрял и бил погребан във Венеция, в църквата „Сан Порещо“, до гроба на баща си. За жалост от гроба на бащата и сина се е загубила всякаква следа, след като през 1590 г. църквата била съборена, за да я издигнат отново, по-голяма.

Разказът за пътуването му, предаден от Рустико от Пиза, преживял интересна съдба. Оригиналният текст изчезнал: от онова, което Марко Поло диктувал в килията, не ще се намери и следа. Първата версия на тоскански език вероятно е от 1307 г. От същия период са и първите преводи на латински, каталонски, португалски, испански и немски. От този момент успехът на книгата постоянно нараства и тя бива преведена на много други езици, докато Марко Поло е все още жив. Творбата бързо получава всеобща известност под заглавието „Милионът“. Някои го свързват с шеговития прякор, който венецианци прикачили на своя съгражданин заради „небивалиците“, които разказвал, други го обясняват с презимето Емилионе, което понякога семейство Поло добавяло към своето в памет на някакъв свой прочут праотец.

Загубата на оригиналния текст, превратностите около множеството преписи, версии и последвали преводи в течение на първите два века, както и липсата на по-пълни сведения за историческата фигура на Марко Поло са няколко от причините да се гледа дълги години на „Милионът“ повече като на фантастична история, отколкото като на сериозно свидетелство, единствено по научната си стойност за времето.

Въпреки това още през втората половина на XIV в. испанските картографи, заели се да ревизират географската карта на познатите дотогава земи, широко използват сведенията, залегнали в книгата на великия венецианец. Нещо повече — тези географски данни спомагат

решително за пътешествията и откритията на Христофор Колумб, Америго Веспучи, Васко да Гама и Магелан.

Извън всички определения и тълкувания, прикачени към „Милионът“, в действителност той остава първото географско, историческо, етнографско и научно описание на Азия. Ако не е бил първият европейец, посетил всички описани от него места, Марко Поло безспорно бил първият, който съвестно и подробно разказал за тях. Търговец, пътешественик, изследовател, дипломат и хронист, Марко Поло преди всичко бил смел човек, пропит от неутолима жажда да научава и поучава. Със сродната си на други велики хора съдба, надживели своето време и своите съвременници, фигурата на Марко Поло останала с векове увиснала между действителността и легендата, между истината и загадката. За него и голяма част от живота му никога не ще узнаем повече. Но за нас остава „Милионът“ — едно неоценимо свидетелство и документ с универсално значение.

[1] Съвет на кардиналите, който избира нов папа — Б. пр. ↑

[2] На входа на Персийския залив. — Б. пр. ↑

ЧАСТ I
ПЪТЕШЕСТВИЕТО НА НИКОЛО И МАТЕО
ПОЛО (1260–1269)

1. ПРОЛОГ

Господа императори, крале, пълководци, управници и всички вие, които искате да научите за народите, хората, страните и местностите на целия свят, прочетете тази книга: в нея ще намерите чудните и необикновени истории на народите на Армения, Персия, Татария^[1], Индия и на още много други области.

Тази книга ви разказва всичко това в същия ред, в който Марко Поло, благороден и мъдър гражданин на Венеция, го е разказал и видял самият той.

Тук ще намерите и други неща, които той не е видял с очите си, но е научил от хора, достойни за вяра; ето защо видените неща ще каже, че ги е видял, за другите ще каже, че е чул да ги разказват, така че тази книга във всяка своя част ще бъде истинна и без никаква лъжа.

Искам да знаете, че от деня, в който бог създаде Адам, нашия пръв отец, ни един човек, бил той християнин, езичник, мюсюлманин или татарин, от какъвто и да е род или раса — никой не е видял толкова необикновени неща, нито е обходил повече чудни страни, колкото Марко Поло. Затова той се убеди, че би било сериозна грешка да не остави на писмо видените чудеса, та всички посредством тази книга да могат да научат за тях.

Марко Поло живял в тези страни цели двадесет и шест години^[2], после, докато се намираще в тъмницата на Генуа, продиктува разказа за своето пътуване на Рустико от Пиза, който беше с него в същия затвор през лето господне 1298.

[1] Обширна област, владяна от татарите, която по времето на Марко Поло се простирала от Черно море до Тихи океан. ↑

[2] В действителност годините били двадесет и пет, от 1271 до 1295. ↑

2. ОТПЪТУВАНЕ ОТ КОНСТАНТИНОПОЛ

Докато Балдуин^[1] бил император на Константинопол, по-точно през 1250 г., бащата на Марко и Матео Поло, негов брат, мъдри и благородни търговци, пристигнали в Константинопол от Венеция с товар стоки.

Именно тогава те решили да прекосят Голямото море^[2], за да развият търговията си; купили много скъпоценности и редки стоки, натоварили ги на един кораб и се отправили от Константинопол за Солдания^[3]. След като останали няколко дни в Солдания, решили да продължат. Тръгнали на път и яздили, докато стигнали в Болгара^[4], където царувал Барка^[5], цар и господар на част от татарите^[6]. Царят приел с големи почести Николо и Матео Поло, радостен от пристигането им.

Двамата братя му подарили скъпоценности, които носели със себе си; Барка радостно ги приел и тъй много оценил, че надарил гостите с други, два пъти по-ценни дарове.

Вече година, откак двамата братя се намирали в този град, когато избухнала война между цар Барка и Алау^[7], цар на източните татари.

След кръвопролитни схватки и ожесточени битки, които предизвикали смъртта на голям брой хора, накрая Алау взел надмощие.

Поради тази война никой не можел да тръгне на път без риска да бъде пленен. Но понеже Алау и войската му се били разположили на запад, сиреч там, откъдето двамата братя пристигнали, те, решени да продължат пътуването си, поели на изток с всичката си стока.

Тръгнали за Болгара, те стигнали до друг град, наречен Онтака^[8], разположен до границата на царството на западните татари. Заминали оттук, те прехвърлили река Тигри^[9] и навлезли в пустинята, която прекосили за осемнадесет дни, без да срещнат ни едно село, а само татари, които живеели в шатри и пасели добитъка си.

[1] Балдуин II дьо Куртене, последен император на Константинопол. Роден през 1217 г., бил коронясан през 1240 г.; умрял

1273 г. Пристигането на братята Поло станало фактически през 1260 г.

↑

[2] Черно море. ↑

[3] Днешният град Судак на южния бряг на Крим, на около сто километра на изток от Ялта. По времето на Марко Поло бил важна търговска база на Венеция. По-късно, през 1365 г., преминал към генуезците. През 1475 г. бил завладян от османските турци. ↑

[4] Булгар, столица на българското царство на Волга (Волжкото царство), близо до днешния Уляновск (сто км северно от град Толиати (дн. Самара). ↑

[5] Барка, хан, третият син на Йочи и по-малък брат на Бату хан, първият монголски владетел, който приел мюсюлманска вяра; цар на западните татари или т.нар. Златна орда (Южна Русия). Умрял през 1266 г. ↑

[6] Отнася се за Западна Татария, над която царувал Барка; тя се разпростирала от Черно море до река Оксус. ↑

[7] Хулегу, пръв монголски владетел на Персия, роден през 1216 г., бил син на Тулуи, внук на Чингис хан и брат на Могу и Кубилай. Поробил Персия през 1256 г., разгромил сектата на „Убийците“ в Азербайджан, завладял Багдад и Месопотамия, Сирия, Алеп и Дамаск през 1260 г. Царството му се простирало от река Амударя до Ефрат и от Кавказ до река Инд. Женен за християнка, имал добри връзки със Запада. Умрял през 1265 г. ↑

[8] Или У кана, близо до днешен Саратов, на десния бряг на Волга. ↑

[9] Река Волга. ↑

3. БАРАК, ЦАР НА БАКАРА

След като прекосили тази пустиня, те продължили на запад и стигнали до един град, наречен Бакара^[1], най-големия и прочут в тази област, където царувал Барак^[2]. Не можейки да продължат, двамата братя останали в този град три години.

Случило се така, че по това време царят на източните татари решил да изпрати посланици до Великия хан^[3]. Когато тези посланици пристигнали в града и видели двамата братя, останали много изненадани, защото преди това не били виждали хора от Запада. Приели ги празнично и ги попитали не искат ли да ги придружат до Великия хан, който сигурно щял да ги посрещне с големи почести, защото той също никога не бил срещал човек от далечния Запад. Двамата братя приели на драго сърце предложението, присъединили се към посланиците и пътували повече от година в северна и североизточна посока. По време на пътуването си видели необичайни неща, които сега няма да разкажа, защото тях видял и Марко, синът на Николо, и той ще ви ги разкаже по-нататък в тази книга.

Тук започва книгата на Марко Поло, венецианеца, наречена „Милионът“, в която се разказват необикновените истории за Татария, за трите Индии и множество други страни.

[1] Бухара в днешен Узбекистан, завладяна от Чингис хан през 1220 г. ↑

[2] Внук на Чагатай, второродния син на Чингис хан. ↑

[3] Става дума за Кубилай хан, роден през 1214 г. и умрял през 1294 г. Внук на Чингис хан, основател на династията Юан, която царувала в Китай от 1280 г. до 1368 г. Преместил столицата на империята от Каракорум в Камбалук (днешен Пекин). ↑

4. НИКОЛО И МАТЕО ПОЛО В ДВОРА НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Двама благородни граждани на Венеция, Матео и Николо Поло^[1], пристигнали в двора на Великия хан^[2], император на всички татари. Необикновените неща, които те видели там, ще ви разкажем по-нататък.

Когато Великият хан научил, че двамата братя са пристигнали в земите му, заповядал да ги доведат при него и ги приел с голяма радост и тържественост, защото преди този ден никога не бил срещал хора от християнския Запад.

Попитал ги за императора, кой е, какви са законите му и много още сведения поискал за нашия свят. Попитал за папата, за римската църква, за християнските държави^[3]. Двамата братя отговорили изчерпателно и умно на всеки негов въпрос, защото добре владеели езика на татарите^[4].

[1] Двамата братя Поло принадлежали към патрицианско семейство, необходимо обществено положение за гражданите на Венеция, които искали да упражняват търговска дейност в чужбина. ↑

[2] Княжеска титла при номадските населения от тюркски произход. ↑

[3] Когато братята Поло пристигнали в двора на Великия хан през 1265 г., положението в Европа било следното: папа бил Климент IV, крал на Франция — Луи IX Светеца, крал на Испания — Алфонс X, крал на Англия — Хенри II, император на Източната империя в Константинопол — Михаил VIII Палеолог. ↑

[4] Монголски език. ↑

5. ВЕЛИКИЯТ ХАН ПОВЕРЯВА НА БРАТЯТА ПОЛО ПОСЛАНИЕ ДО ПАПАТА

Когато Великият хан Кубилай^[1], който бил император на всички татари и заповядвал над царствата и провинциите на онези необятни области, изслушал разказите и сведенията на двамата братя за света на западните хора, останал толкова поразен и заинтригуван, че решил да изпрати послание до папата. Повикал Матео и Николо Поло и ги помолил да се нагърбят с това посланичество.

Те отговорили, че на драго сърце ще го сторят. Тогава Великият хан накарал да повикат един негов барон, който се казвал Когатал, и го помолил да придружи двамата братя до папата, а оня приел с удоволствие. Великият хан заповядал да приготвят пропуски, за да могат двамата братя и неговият барон веднага да поемат на път, като им предал посланието, което трябвало да връчат; между другото заръчал да помолят папата да изпрати в двора му сто свещеници, опитни познавачи на либералните изкуства^[2] и годни да убедят езическото население на източния свят^[3], че вярата им е погрешна и дело на сатаната, и да докажат, че истинската и правилна религия е християнската. Накрая поискал от двамата братя да му донесат миро от кандилото, което горяло над божи гроб в Ерусалим.

[1] Става дума за Кубилай хан, роден през 1214 г. и умрял през 1294 г. Внук на Чингис хан, основател на династията Юан, която царувала в Китай от 1280 г. до 1368 г. Преместил столицата на империята от Каракорум в Камбалук (днешен Пекин). ↑

[2] Граматика, диалектика, реторика, аритметика, геометрия, музика и астрономия, основа на хуманитарното и научно преподаване.

↑

[3] Преобладаващата религия била будизмът. ↑

6. ЗЛАТНАТА ПЛОЧА

Като поверил посланието на двамата братя и на своя барон, Великият хан им предал една златна плоча^[1]: с нея се нареждало на тези посланици, където и да отидат в империята, да им се оказва всякаква полезна и необходима помощ. Тогава тримата, като взели запаси за път, се сбогували и потеглили. Яздили вече от доста дни, когато неочаквано баронът се разболял и понеже не можел да продължи, бил принуден да спре в един град, наречен Алау^[2]. Тогава двамата братя решили да го оставят и да продължат пътя си сами. Навсякъде, където минавали, били посрещани с големи почести благодарение на заповедите, съдържащи се в техния пропуск, докато стигнали в Лаяс^[3].

Три години им били нужни, за да извършат това пътуване поради лошото време и придошлите реки.

[1] Специален пропуск, отреден за важни личности или лица, натоварени с официални мисии; на носителите на този „паспорт“ властите на страните или областите, през които лицето преминавало, осигурявали помощ и закрила. ↑

[2] Неустановена местност, може би поради грешка на тосканския преводач. ↑

[3] Аяс на Средиземно море, близо до границата между Турция и Сирия. Днес малко селце, по времето на Марко Поло било важно пристанище и отправна точка на керваните, пътуващи за Индия. ↑

7. БРАТЯТА ПОЛО В ГРАД АКА

След като напуснали Лаяс, те пристигнали в Ака^[1] през месец април 1272 г.^[2] и тук научили, че папа Климент IV е умрял.

Тогава Матео и Николо Поло направили посещение на папския нунций за египетските земи, Тебалдо да Пиаченца^[3] който се намирал в онзи град и който бил човек с голямо достойнство и авторитет. Когато двамата братя му съобщили причината, поради която отивали при папата, нунцията останал дълбоко поразен, съзнавайки, че това посланичество е събитие от изключителна важност и значение за цялото християнство. Посъветвал ги да спрат и да изчакат избирането на новия папа, което щяло да стане безспорно скоро, и така да доведат докрай получената заръка.

Като чули това, двамата братя решили междуременно да отидат във Венеция, за да видят отново семействата си; и така заминали от Ака, минали през Негропонт^[4] и оттук пристигнали във Венеция.

У дома Николо Поло разбрал, че жена му е починала и петнадесетгодишният му син Марко е останал сам^[5]: същият Марко Поло, за когото се разказва в тази книга.

Двамата братя Николо и Матео останали две години във Венеция да чакат избора на новия папа^[6].

[1] Ака или Ако, град в днешен Израел, разположен на Средиземно море. През 1104 г. кръстоносците го отнели от арабите и го нарекли Свети Йоан Акърски. ↑

[2] Погрешно: отнася се за 1269 г. ↑

[3] Тебалдо Висконти да Пиаченца, станал папа под името Грегориус X през 1271 г. ↑

[4] Евбея, най-големият остров на Гръцкия архипелаг в Егейско море; останал под венецианско управление от 1210 г. до 1469 г. ↑

[5] Двамата братя напуснали Венеция през 1260 г., за да отидат в Константинопол при големия си брат Андреа, който имал в този град търговска кантора. ↑

[6] Конклавът за избор на нов папа след смъртта на Климент IV траял три години, до 1271 г., когато бил избран ГрегориЙ X. ↑

ЧАСТ II
ПЪТЕШЕСТВИЕТО НА МАРКО ПОЛО
(1271–1275)

8. МАТЕО, НИКОЛО И МАРКО ПОЛО НАПУСКАТ ВЕНЕЦИЯ, ЗА ДА СЕ ВЪРНАТ ПРИ ВЕЛИКИЯ ХАН

Като видели, че изборът на нов папа не настъпвал, двамата братя решили да се върнат при Великия хан и да вземат със себе си Марко, син на Николо. След напускането си на Венеция и тримата се завърнали в Ака при апостолическия нунций Тебалдо да Пиаченца и му казали, че вече две години чакат да бъде избран новият папа и затова са решили да се завърнат при Великия хан, защото вече е минало много време. Но преди да отпътуват, поискали от нунция разрешение да идат в Ерусалим, за да вземат масло от кандилото на божи гроб и да го занесат на Великия хан; нунцията им дал това разрешение.

Отишли на божи гроб, взели от маслото и се върнали в Ака. Понеже двамата братя били решили да заминат и повече да не чакат, нунцията приготвил за тях няколко писма за Великия хан, като обяснил и свидетелствувал, че двамата братя са се забавили в очакване да бъде избран новият папа. С тези писма Матео, Никола и Марко напуснали Ака и пристигнали в Лаяс.

Тук научили новината, че нунцията, с когото току-що се били разделили в Ака, бил избран за папа под името Грегорий Х. Намирали се още в града, когато пратеник на папата ги настигнал и поканил да се върнат.

Те охотно се върнали с една въоръжена галера^[1], която царят на Малка Армения^[2] им дал на разположение.

[1] Кораб с гребла и платна. ↑

[2] Льв III, цар на Малка Армения, където се намирал Лаяс. ↑

9. СРЕЩАТА С ПАПА ГРЕГОРИЙ X

С пристигането им в Ака папата ги посрещнал с големи почести и пожелал двама монаси да се включат в пътуването им до Великия хан; това били двама мъдри мъже, единият на име Гулиелмо от Триполи^[1], другият — Николо от Венеция^[2].

Папата ги снабдил с акредитивни писма и привилегии на посланичество, с които трябвало да се явят пред Великия хан. Тогава петимата, тоест двамата монаси, Матео, Николо и син му Марко, след като получили благословията на папата, тръгнали от Ака и стигнали в Лаяс.

Докато се намирали в този град, Бондок Дайре^[3], султан на Вавилония^[4], нахлул в тази област с мощна войска и подхванал кървава война. Ужасени, двамата монаси отказали да продължат пътуването; поверили акредитивните писма и привилегиите на двамата братя и ги изоставили, като потърсили убежище при игумена на тамплиерите^[5].

[1] Монах от доминиканския орден на проповедниците, написал книга, посветена на сарацините и пророка им Мохамед. ↑

[2] За него нищо не се знае. ↑

[3] Египетският султан Байбарс I, известен под прякора Бондокдари, тоест Стрелец с арбалет. ↑

[4] Под това име западните писатели през средновековието означавали Египет и по-точно град Кайро, столица и резиденция на египетските султани. ↑

[5] Религиозно-рицарски орден, основан през 1119 г. в Ерусалим, за да закриля поклонниците, които посещавали божи гроб, от нападенията на неверниците. ↑

10. ПРИСТИГАНЕ В КЛЕМЕНФУ, РЕЗИДЕНЦИЯ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Матео, Николо и син му Марко отново тръгнали на път, докато накрая стигнали в град Клеменфу^[1], резиденция на Великия хан.

Онова, което видели по време на пътуването си, ще разкажем по-нататък. Три години пътували, натъквали се на ужасни трудности, виелици и бури, прекосили придошли реки, както зиме, така и лете, поради което конете им се оказали ненужни. Когато Великият хан научил, че скоро ще пристигнат, бил толкова щастлив, че на четиридесет дни път от столицата ги пресрещнали негови пратеници, които донесли поздрава му и се поставили на тяхно разположение.

[1] Името, вероятно променено от монголския изговор, на древния град Кай-пинг-фу в Централна Монголия, на 250 км северно от Пекин, близо до днешния град Шанду. Лятна резиденция на Кубилай хан и на императорите от династията Юан до 1368 г., този град наричали също Джанду, което на китайски значи висша резиденция. Тримата Поло пристигнали там през лятото на 1275 г. ↑

11. МАРКО ПОЛО СЕ СРЕЩА С ВЕЛИКИЯ ХАН

Щом пристигнали в големия град, двамата братя и Марко отишли в царския дворец, където живеел Великият хан с дворяните си и коленичили пред него в знак на уважение и почит. Императорът ги накарал да станат, приел ги радостно и попитал кой е младежът с тях. Николо отговорил: „Моят син и ваш подчинен“. Тогава Великият хан казал: „Добре дошъл, радостен съм, че е тук“. След като представили акредитивните си писма от папата, Великият хан много се зарадвал и поискал да научи за пътуването и здравето им. „Добре сме, господарю — отговорили, — защото сме доволни, че ви намираме щастлив и в добро здраве.“ В тяхна чест в двореца устроили празненство и през всичкото време, докато останали там, им засвидетелствували повече почести, отколкото на всеки друг принц или барон.

12. МАРКО ПОЛО — ПОСЛАНИК НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Макар да бил отскоро в двореца на Великия хан, Марко Поло скоро научил обичаите на татарите, техните езици^[1] и писменост, станал прозорлив и внимателен младеж, надарен, какъвто си бил, с мъдрост и способности.

Когато Великият хан забелязал необикновените склонности на този младеж, решил да го изпрати като свой посланик в една провинция на империята, отстояща на шест месеца труден и уморителен път.

Със завръщането си Марко успял да докладва умно и убедително не само за резултатите от мисията си, но и други подробности, за разлика от другите посланици, които не можели да докладват нищо друго освен онова, което засягало посланичеството им. Затова Великият хан ги смятал за глупави, защото в действителност повече го интересувало да научи нравите и обичаите на другите народи, отколкото да бъде осведомен само по въпросите, засягащи мисиите им. Марко, който бил разбрал това, внимавал да научи всяко нещо, за да може после да го докладва на Великия хан.

Със завръщането си Марко направил изчерпателен доклад не само за нещата, за които бил изпратен като посланик, но и за всичко ново и интересно, видяно от него.

Това негово поведение се харесало много на Великия хан и благородниците от двора; всички похвалили способностите и ловкостта му, убедени, че би могъл да се издигне много.

След това му пътуване Великият хан го назначил за разпоредник на всички дипломатически мисии, който пост Марко запазил през цялото време, докато останал в двора на Великия хан, тоест в продължение на седемнадесет години. През тези години той само пътувал, натоварен с различни задачи от императора, благодарение на отличните резултати, които постигнал с първото си посланичество. А Великият хан му засвидетелствувал толкова почести и признателност, че другите благородници и велможи изпитали към него завист и ревност.

Благодарение на всички тези пътувания Марко Поло успял да опознае повече неща и народи от всеки друг човек на света.

[1] В двора на Кубилай се говорели много езици: монголски, китайски, арабски, персийски, уйгурски. Различни били също азбуките, тоест писменостите. ↑

13. ЗАВРЪЩАНЕ ВЪВ ВЕНЕЦИЯ

Вече от много години Николо, Матео и Марко пребивавали в двора на Великия хан, когато пожелали да се завърнат при семействата си, но Великият хан бил толкова доволен от тях, че по никакъв повод не им позволявал да си заминат. Но така се случило, че един ден царица Болгара, която била съпруга на Аргон^[1], неочаквано умряла, като разпоредила в завещанието си царят, нейният мъж, да не може да се ожени повторно за друга, ако тя не е със същия ранг и с благородна кръв. Тогава Аргон изпратил трима посланици на име Оулатай, Апуска и Коя, придружени от голяма свита, за да помолят за съпруга на своя господар, която да не е по-нисша по потекло от покойната царица Болгара.

Великият хан приел молбата и изпратил една девойка от царски род, поверявайки я на тримата посланици, които Аргон изпратил. Точно по това време Марко Поло се бил завърнал от едно пратеничество в Индия и докладвал новостите, на които се натъкнал в тази страна. Посланиците на Аргон поискали от Великия хан да бъдат придружавани при завръщането си от тримата венецианци. Неохотно и с голяма скръб — тъй много ги обичал и ценял — Великият хан склонил и накрая дал позволение на тримата венецианци да си тръгнат и да придружат посланиците и принцесата.

Когато вече се готвели да тръгнат, Великият хан ги повикал, дал им две златни плочи като пропуск и заповядал те и техните хора да бъдат освободени от всякакви такси или разходи^[2] във всички земи на империята. Наредил да приготвят четиринадесет кораба, всеки един с по четири мачти и дванадесет платна.

Щом всичко било готово, посланиците Марко, Матео, Николо и принцесата се сбогували с Великия хан, който им дал пари за години напред, и се качили на корабите. Плавали три месеца, докато накрая стигнали остров Ява^[3], където видели необикновени неща, но за тях ще разкажем по-късно.

Когато стигнали по предназначение, открили, че Аргон, царят, на когото водели принцесата за невеста, бил умрял^[4]. При отплаване на

корабите били натоварени седемстотин души, без да се брои екипажът, а сега, в края на пътуването, били останали само седемнадесет. Разбрали, че на трона се е възкачил Акату^[5]. Предали принцесата на царя, каквато била задачата им, сбогували се и поели отново на път. На тримата венецианци, посланици на Великия хан, Акату дал четири златни плочи. На една от тях пишело, че на тримата следва да се оказва всякаква услуга и почест по време на пътуването им в неговото царство. Така и станало. Неведнъж, когато възниквала нужда, те били ескортирани от конници, понякога четиристотин на брой.

Поради голямото уважение, което Великият хан хранел към тримата венецианци, на които се доверявал слепешката, той решил да им повери царица Качези^[6] и дъщерята на царя на Манджи, за да бъдат откарани в двора на Аргон, цар на цялата Източна провинция^[7]. А принцесите им се подчинявали и ги уважавали като свои бащи, дори дълго плакали, когато тримата венецианци отпътували.

Като напуснали Акату, те отишли в Трапезунд, а оттам — в Константинопол, Негропонт и накрая Венеция. Това се случило в 1295 г.

Всичко, разказано дотук, е прологът на книгата на Марко Поло, която започва отгук с описание на всички страни, провинции и градове, които той е посетил.

[1] Или Аргун, цар на Персия от 1284 г. до 1291 г. Син на Абага и внук на Хулегу хан, монголският владетел, който завоювал Персия в годините, когато баща му Тулуи бил провъзгласен за император на Китай. ↑

[2] В оригиналния текст е казано „да преминат франко“. ↑

[3] Става дума за остров Суматра ↑

[4] Годината била 1291 ↑

[5] Брат на Аргон и негов приемник на трона на Персия вместо законния наследник Казан, син на Аргон. Бил удушен през 1295 г. ↑

[6] Кокачин, отредена за невеста на Аргон, цар на Персия. Вместо на него станала жена на Казан. ↑

[7] Принцесите, поверени на тримата Поло, наистина били две: Кокачин и Когатра, пленница на Кубилай хан, когато последният сразил баща ѝ Манджи, хан на Южен Китай. ↑

14. ПРОВИНЦИЯ АРМЕНИЯ^[1]

Две са Армениите: Малка и Голяма; в първата царува един владетел, който управлява със справедливи закони и е васал на Великия хан. Страната има много градове, множество замъци и изобилие от всичко, най-вече дивеч. Някога населена с храбри мъже, днес страната е завладяна от зли хора, за които може да се каже, че само едно нещо вършат добре: всички са отлични пиячи. На брега на морето се издига град Лаяс, важно пристанище и център. Тук пристигат най-различни стоки, подправки, тъкани и скъпоценности от вътрешността на страната. Търговците от Венеция, Генуа и други места идват тук да правят покупките си. От този град тръгват ония търговци, които искат да навлязат във вътрешността на континента.

Сега ще ви разкажа за Туркомания.

[1] Малка Армения обхващала Киликия, Сирия, Кипърския, тоест част от сегашна Мала Азия. Столицата била Сис, а главно пристанище — Лаяс. Голяма Армения се простирала от Черно до Каспийско море със столица Ерзинян. ↑

15. ПРОВИНЦИЯ ТУРКОМАНИЯ

В Туркомания^[1] живеят три различни национални групи. Туркоманите, които почитат Мохамед, са прост, земеделски народ; говорят груб език, живеят в долините и планините от скотовъдство и притежават голям брой расови коне и катъри.

Другите са арменци и гърци, които живеят в градовете, повечето търговци и занаятчии. Тук се произвеждат най-красивите и скъпи килими в света, тъкани от разноцветна коприна, и много други неща, които няма защо да изброявам. Страната е под властта на източния татарски цар.

Да оставим тези места и да навлезем в Голяма Армения.

[1] Отговаря на днешна Турция, по-точно Централна Анадола. Дължи името си на туркоманите, племе от татарски произход, които създали там царството си при династията на Селджуците. През 1257 г. нахлули татарите и присъединили областта към Персия. ↑

16. ГОЛЯМА АРМЕНИЯ

На границата на тази обширна провинция се издига един град, наречен Арзинга^[1], където се произвеждат най-добрите бухараме^[2] в света и най-доброкачественият памук.

Между многобройните села и градове, които се намират тук, Арзинга безспорно е най-големият и е седалище на един епископ.

Други две важни места са Арзирон^[3] и Арзичи^[4].

Полето е богато на пасбища; лятно време тук се събират всичките стада на източните татари. Но през зимата не могат да остават, защото ужасният студ би уморил животните.

На върха на една висока планина^[5], която се издига на югоизточната граница, се намират останките на Ноевия ковчег. Наблизо е град Мосул^[6], населен от християни — якобити^[7] и несториани^[8], за които ще говорим по-нататък.

На север минава границата с Грузия и тук има извор, от който извира масло^[9] в такова изобилие, че могат да се натоварят сто кораба наведнъж. Това масло не е добро за ядене, но служи за огрев, за лечение на кожни болести и друга употреба. Хората идват от много далеч, за да го купуват, и в цялата област се гори само от него.

Но сега да оставим Голяма Армения и да навлезем в Грузия.

[1] Днешен Ерзинян, завладян и опустошен от татарите през 1242 г. ↑

[2] Тънък, почти прозрачен копринен плат. ↑

[3] Днешен Ерзерум, древната Агх готаним, тоест римска крепост, която до татарските нашествия охранявала пътя към Трапезунд. ↑

[4] Днес Ерчи, малък град на езерото Ван в Източна Турция. ↑

[5] Планината Арарат, наречена от турците Агердай, което означава Планината на ковчега. ↑

[6] Иракският град Мосул, разположен на река Тигър близо до древна Ниневия. ↑

[7] Якобитите са сирийски християни, последователи на сектата на Якоб Барадео. ↑

[8] Християни, последователи на ереста на Нестор, патриарх на Константинопол, свален през 431 г. от събора в Ефес, който поддържал разграничението на човешката природа от божествения произход на Христос. ↑

[9] Прочутите петролни извори на Баку. ↑

17. ЦАРЯТ НА ГРУЗИЯ

Цар на Грузия^[1] е Давид Мелик (което на наш език означава цар Давид), васал на татарския владетел. Разказват, че всички царе на тази страна, още от древни времена, се раждали със знак на орел под дясното рамо^[2].

Мъжете са красиви, смели в боя, опитни стрелци с лък и ходят с ниско остригана коса. Християни са и принадлежат към гръко-православната църква. Александър Велики^[3] не успял да прекоси Грузия, защото от едната страна е морето, а от другата планините, а единственият път е толкова тесен, че по него не може да мине и конник. Ждрелото, през което трябва да се мине, е дълго повече от четири левги, тоест дванадесет мили; така, че малцина бойци могат да спрат дори голяма войска.

Александър не преминал оттам, но построил внушителна крепост, наречена Желязна врата^[4], която имала висока кула и препречвала пътя на всеки нападател. За тази крепост се говори в романа на Александър^[5], когато става дума, че послужила да възпре татарите по планините; в действителност не се отнасяло за татари, а за други народи, между които кумани, едно шиитско племе. Наистина по времето на Александър татарите не били още стигнали до тези места.

Много са укрепените градове в Грузия. Жителите им са опитни тъкачи и копринените платове, извезани със злато, които тук се произвеждат, са измежду най-красивите в света. Ловните им соколи са също измежду най-добрите, а храните са в изобилие.

Областта е толкова планинска, че татарите не успели никога да я подчинят напълно.

В подножията на една планина и по бреговете на едно езеро се издига манастирът „Сан Леонардо“, прочут заради едно необикновено чудо: в това езеро не се намира ни една риба през цялата година, но когато дойдат Велики пости, от първия ден до Възкресение се появяват огромни количества риба и всеки може да си лови колкото пожелае. И като по чудо от Възкресение до новите пости рибите изчезват и ни една от тях не се вижда.

Морето, за което ви говорих, се нарича Гелучелан^[6]. То е огромно, бреговете му имат седемстотин мили дължина и е на дванадесет дни път от океана. Много и големи са реките, които се вливат в него^[7].

В тези последни години много генуезки търговци стигнаха дотук и сега плават по него. От тази страна произхожда онзи вид коприна, наречена геле^[8].

Описах ви местата, които се намират на северните граници на Армения; сега ще ви разкажа за южните ѝ граници.

[1] В Южен Кавказ на Източното Черноморие. ↑

[2] Легендата има ясно значение: подвластността на тези царе на византийските императори, на чието знаме личал орелът. ↑

[3] Александър Велики (356–323 г. пр.н.е.). ↑

[4] Крепостта Дербент, която затваря теснината между Кавказ и Каспийско море. В действителност не била построена от Александър Велики, а от персийския цар Хозреф през V в. пр.н.е. ↑

[5] Френска поема от XII в. ↑

[6] Каспийско море. ↑

[7] Сред тях Волга и Урал. ↑

[8] Произвежда се в Гелан на южния бряг на Каспийско море. ↑

18. ЦАРСТВО МОСУЛ

Мосул^[1] е столица на едно гъсто населено и богато царство, където живеят хора с различна националност и религия. Има араби, мохамедани, както и християни, които обаче не принадлежат към римската църква, защото са изпаднали в грешка по отношение на различни верски въпроси. Такива са несторианите и якобитите; те имат свой патриарх на име Яколик, който има властта да ръкополага епископи, архиепископи и абати както папата в Рим и тази своя власт той упражнява над цялата територия на Индия, Баудак и Китай^[2].

Прочутите златотъкани, копринени платове муселин^[3] се произвеждат в тази област и търговците на муселин са всичките от тия места. По планините живеят други народи, сред които кюрдите, и те са несториани и якобити, и още други, които са мюсюлмани и поклонници на Мохамед — жестоки хора, навикнали да нападат и плячкосват търговците.

Но сега искам да ви разкажа за град Баудак.

[1] Иракският град Мосул, разположен на река Тигър близо до древна Ниневия. По време на пътуването на Марко Поло градът бил част от Източната Монголска империя. ↑

[2] Северен Китай. Името Китай произлиза от името на монголското племе китай, което се установило в Северен Китай около 1000 г. сл.н.е., основавайки династията Лияо. ↑

[3] По името на град Мосул, където се произвеждали. ↑

19. ЗАВОЮВАНЕТО НА БАУДАК

В големия град Баудак^[1] се намира резиденцията на халифа на мюсюлманите^[2] от цял свят, тъй както в Рим е папата на всички християни.

През града преминава широка река, която е плавателна до Индийския океан и по която се движат напред-назад търговци със своята стока. От Баудак до океана, все по течението на реката, има осемнадесет дни път. Търговците, пътуващи за Индия, се спускат по нея чак до град Кизи^[3] и оттук навлизат в Индийския океан. Между Баудак и Кизи, все на реката, се намира друг един град на име Баскра^[4]. Палмовите гори в неговата околност дават най-хубавите фурми в света. Баудак е прочут също така със своите златотъкани копринени платове, везани с рисунки на птици и животни. Той наистина е бляскавият и важен град на провинцията. Халифът^[5], който живеел там, притежавал най-голямото съкровище от злато, сребро и скъпоценни камъни, които някога човек е имал. През 1255 г. татарският принц Алау, брат на сегашния владетел, сбрал мощна войска, нападнал Баудак и го превзел.

Военната операция била величава, защото Баудак бил защитен от сто хиляди конници, без да се брой пехотата.

Когато Алау завладял града, намерил съкровището на халифа: кула, пълна със злато и сребро. Толкова богатство на едно място никой дотогава не бил намирал. Учуден, татарският цар попитал халифа защо е събрал такова огромно богатство, какво смятал да прави с него и защо при такова богатство на свое разположение не се е постарал да наеме силна войска, която да защити него, хората и земите му. Халифът не знаел какво да му отговори, тогава Алау му казал:

„След като явно ти толкова много обичаш съкровището си, искам да ти го дам да го изядеш“, след което го затворил в една кула, заповядал да не му дават нищо за пиене и ядене и добавил: „А сега се засити с твоето съкровище“. Четири дни след това халифът бил намерен мъртъв. Много по-добре щяло да бъде, ако похарчел

богатството, за да защити земите си! След него градът нямал друг халиф.

За Баудак бихме могли още много да ви разкажем, но нека спрем дотук и да поговорим за красивия град Торис.

[1] Багдад, столица на халифата на Абасидите, който се простира от Средиземно море до река Инд. Основан през 762 г. от халифа Алман-гуз. ↑

[2] Тигър. ↑

[3] Кишъм, град-остров в началото на Персийския залив. ↑

[4] Басра, на устието на Шат ел-Араб и пристанище на Багдад. ↑

[5] Последният халиф на Багдад, Мостахим. Градът бил завладян от татарите и плячкосван в продължение на седем дни; загинали 800 хиляди души и по-голямата част от джамиите и дворците била разрушена. ↑

20. ГОЛЕМИЯТ ГРАД ТОРИС

Торис^[1] е важен град на Ирак^[2], една област с множество градове и укрепени замъци. Но ще ви разкажа за Торис, защото без съмнение е най-красивият. Жителите му живеят от търговия и занаятчийство, по-точно тъкачество на прекрасни копринени платове със златна нишка.

В това приятно място се стичат търговците от Индия, Баудак, Мосул, Кормос^[3] и от много други места. От Запад пък идват европейци, които търсят да купят екзотични стоки от далечни страни и от тази търговия печелят много, особено от скъпоценните камъни. Жителите му са скромни хора от различен произход и религия: има арменци, несториани, яkobити, грузинци, персийци и местни мюсюлмани. Градът е заобиколен от прекрасни градини с най-различни овощни дървета. Но мюсюлманите от Торис са жестоки и коварни хора.

[1] Днешен Табриз, ирански град в Азербайджан, и днес важен търговски и земеделски център. ↑

[2] Не става дума за днешен Ирак, а за онази област в Персия, която заедно с Азербайджан образувала древна Мидия. ↑

[3] Днешен Ормуз, остров и пристанище на Персийския залив. ↑

21. ЧУДОТО НА ПЛАНИНАТА

Ще ви разкажем за историята на едно чудо, което се е случило между Баудак и Мосул. През 1225 г. в Баудак имало един халиф, който мразел християните (нещо естествено за един мюсюлманин). Мразел ги дотам, че решил да намери начин да убие всичките арабски християни, като ги събере на едно място.

За да изпълни това си намерение, халифът бил подпомогнат от съветниците си сарацини. Пратил да повикат християните, които живеели в страната, и им казал, че прочел в Евангелието^[1], че ако един християнин има вяра колкото едно просено зърно, можел, като помоли бога, да повдигне планина. За доказателство им посочил откъса от Евангелието, където се казвало това.

Християните признали, че било така. „Тогавя — отвърнал халифът — у всички вас вкупом би трябвало да има вяра колкото едно просено зърно. Хайде, поместете онази планина, иначе всички ще ви превърна в сарацини или ще ви убия, защото, който няма вяра, следва да бъде убит.“ И дал десет дни срок на християните, за да решат.

Когато християните научили какво е казал халифът, изпитали голям страх и не знаели какво да правят. Събрали се всички, мъже и жени, големи и малки, и заедно с епископа, архиепископа и свещениците почнали да молят бога да им помогне. Осем дни се молили бог да ги спаси от жестоката смърт.

На деветата нощ епископът, който бил мъдър и свят човек, сънувал, че му се явява ангел и му заповядва на следващия ден да иде при някой си обуцар и да поиска той да помоли господя да стори чудото.

Онзи обуцар бил честен и вярващ човек дотам, че когато в дюкяна му влязла една красива жена и поглеждалки я, страстно я пожелал, за да се накаже, веднага след това пробол очите си с шилото и ослепял.

След този си сън епископът събрал всички християни и им разказал за ангела. После наредил на обуцаря да се моли на господя да отмести планината. Обуцарят възразил, че не е способен да извърши

подобно чудо, но християните тъй горещо го умолявали, че той почнал да се моли. Когато дошъл крайният срок, определен от халифа, християните се били събрали в църквата, за да отслужат литургия и да помолят господ да им помогне. После взели кръста и отишли в подножието на планината — млади, стари, жени и деца, повече от сто хиляди души.

Халифът пристигнал с доста въоръжени сарацини, които да избият християните, убеден, че планината не ще се помести. Но докато християните били коленичили и се молели пред кръста, планината почнала да се срутва и отмества. При тази гледка сарацините останали смутени, а халифът се покръстил с много от хората си.

Когато халифът умрял, намерили окачен на шията му кръст. Тогава сарацините не го погребали в същия гроб с другите халифи, а отделно.

Нека сега оставим Торис, защото искам да ви разкажа за Персия.

[1] Евангелие на Матей, XVII, 19. ↑

22. ВЕЛИКА ПЕРСИЯ И ВЛЪХВИТЕ

Персия е огромна и прекрасна страна, днес опустошена от татарите. Тук се издига град Саба^[1] 48, откъдето тръгнали влъхвите да се поклонят на младенеца Исус, а телата им, погребани във великолепна гробница, стоят още запазени с коси и брада. Единият се казва Балдасар, вторият — Таспар, третият — Мелхиор.

Марко Поло разпитал мнозина в града за влъхвите, но никой не могъл да му каже нищо, освен че някога тримата били погребани тук.

И така след три дни път влъхвите стигнали до една крепост, наречена Каласата^[2], което ще рече Крепост на поклонниците на огъня. Жителите на това укрепено селище разказват и до днес, че преди много, много време трима царе от тази област отишли да се поклонят на един пророк^[3] и му занесли три подаръка: злато, за да разберат дали е земен цар; тамян, за да разберат дали е небесен цар; мира, за да разберат дали е маг или лекар^[4].

Когато стигнали там, където бог се бил родил, най-младият от влъхвите го посетил и му се сторило, че има негово подобие и възраст; после отишъл вторият и накрая най-възрастният, и на всички им се сторило, че има тяхно подобие и тяхната възраст. Когато тримата си разказвали онова, което били видели, много се учудили и решили да отидат отново, но заедно при господата.

Отишли и всички видели онова, което било в действителност, тоест момченце на тринадесет дни. Тогава предложили златото, тамяна и мирата; детето приело и трите, а на тях подарило заключена кутия и тримата царе тръгнали обратно за своята страна.

След като яздили доста дни, влъхвите поискали да видят подаръка от детето. Отворили кутията и видели, че съдържа един камък. Бог им го бил дал, за да разберат, че трябвало да останат твърди във вярата си като камък. Но понеже влъхвите не разбрали значението на подаръка, хвърлили камъка в един кладенец. Тогава от небето слязъл огън^[5] и паднал право в кладенеца. Когато влъхвите видели това чудо, разкаjali се за онова, което извършили, взели от огъня и го занесли в храма на своята страна. И до днес поддържат този огън и му

се покланят като на бог, служат си с него за своите жертвоприношения. Щом загасне, се връщат на мястото, където първом са го намерили и където непрекъснато гори. Друг огън не вземат. По тази причина жителите на областта почитат огъня.

Всичко, което написахме, било разказано на Марко Поло направо от жителите, почитатели на огъня, и отговаря напълно на истината. Единият от влъхвите бил от Саба, вторият от Ява, третият от Кастело^[6].

Сега ще ви разкажем за Персия и за обичаите на нейните жители.

[1] Или Сава. За този град писали много древни историци. Притежавал най-богатата библиотека на Персия, разрушена по-късно от татарите. Днешен Савех, на 80 км от Техеран. ↑

[2] Кала Атаперистан, което на персийски означава Замък на поклонниците на огъня; ↑

[3] Исус Христос. ↑

[4] Значението на изпитанието било следното: ако Христос вземе златото, значи е цар; ако вземе тамяна — наистина е син божи; ако вземе мирата (благовонна смола с лечебно свойство. — Б. пр.) — е лекар. Христос приел и трите дара, а от своя страна дарил влъхвите с камък, символ на здравината на вярата. Версията за поклонението на влъхвите, разказана от Марко Поло, е от особен интерес, защото тя е единствената, заимствувана от европеец непосредствено от ориенталски източници. ↑

[5] Петролът, открит в Персия в сурово състояние; оттук и култът към огъня в тази легенда. ↑

[6] Древните градове Сава, Ава и Каласата в Иран. ↑

23. ОСЕМТЕ ЦАРСТВА НА ПЕРСИЯ

Трябва да знаете, че в Персия има осем царства^[1]: Каусон, Стам, Лаор, Келстан, Истаин, Зерари, Джукара и Тонокан, който е близо до едно самотно, свещено дърво.

Тук отглеждат прекрасни и скъпи коне, които после продават в Индия на цена двеста турина^[2].

Тук са и най-хубавите магарици в света, които могат да вървят в галоп и тръс и струват по тридесет златни пари едната. Селяните откарват тези животни до два града, които се намират на морския бряг: Кизи и Кормос^[3], където търговците ги купуват и откарват в Индия. Повечето от жителите са зли и жестоки хора; избиват се помежду си и ако не е страхът от владетеля, източния татарски цар, биха избии всички чужденци. В страната се произвеждат копринени и златни платове, изобилствуват памукът, ечемикът, просото и други житни растения, вино и екзотични плодове.

Но сега стига за това, защото ще ви разкажа за големия град Ядис^[4], за живота и нравите в него.

[1] Отговарят на иранските провинции Луристан, Кюрдистан, Кирман, Фарсистан и Корасан. ↑

[2] Сребърна монета, по името на френския град Тур, където била сечена за пръв път. ↑

[3] Кишъм и Ормуз при входа на Персийския залив. ↑

[4] Язд, главен град на Фарсистан. Още от онова време бил прочут с копринените си платове, наричани и днес язди. ↑

24. ГРАД ЯДИС

Ядис е много красив персийски град, важен център на оживена търговия. Тук се изработват ония златотъкани копринени платове, наречени яси и използвани в много страни. Жителите му почитат Мохамед. Когато човек излезе от града, пътува седем дни през равнина. Срещат се само три местности, където може да се намери странноприемница, но пътят е лек, защото минава през големи гори и обширни равнини, където има преперици^[1] и яребици в изобилие, както и много красиви диви магарици. Безкрайно приятно е да се язди в тази местност.

След седем дни път се навлиза в царство Креман.

[1] Пъдпъдъци. ↑

25. ЦАРСТВО КРЕМАН

Това персийско царство^[1], някога наследствено, било завладяно от татарите, които поставили на престола владетел по свой вкус. В тази област се копаят прочутите скъпоценни камъни тюркоази^[2], а в планините има мини за стомана и анданик^[3]. Хората знаят да изработват всичко потребно за езда: юзди, седла, снаряжение и оръжия^[4].

Жените изработват копринени платове, чудно бродирани с рисунки на птици и други животни, но са опитни и в направата на платнища, завивки, възглавници и други изтънчени и скъпи неща.

По планините се въдят най-бързите ловни соколи на света, помалки от прелетните соколи^[5], но така добре обучени, че никаква плячка не може да им избяга.

Седем дни след Креман пътникът язди приятно и среща непрекъснато градове, села, крепости и дивеч в изобилие. След тези седем дни ето, че се показва планина, но от нея лесно се слиза, защото не е полегата и пътят се вие между дървета, които раждат всякакви и много вкусни плодове. Тук села няма, но се срещат овчари със своите си стада.

В цялата област, от Креман надолу, зимата е толкова студена, че човек не може да пътува, ако няма много дебела дреха.

[1] Кермания, древна Кермания в Южен Иран. ↑

[2] Скъпоценни камъни със син цвят. ↑

[3] Или индийско желязо, метал, сходен със стоманата; поради доброто му качество и блясък от него изработвали остриета и огледала. ↑

[4] Прочути измежду тях били сабите-дамаскини, чиято закалка и техника на изработка били тайна. ↑

[5] Едри соколи, обучени за лов. ↑

26. ГРАД КАМАДИ

След като се спусне от планината, пред пътника се разтваря голяма равнина, в началото на която се намира град Камади^[1]. Красива и плодородна, тази област някога е била многократно опустошавана от татарите. Наричат я Реобалес^[2], тук горещината е душна и зреят фурми, фъстъци, райски плодове^[3] и други плодове, които ние на Запад не сме виждали. Воловете в тази страна са големи и бели като сняг, косъмът, им е нисък, рогата къси, дебели и тъпи, а на гърба си имат гърбица, висока две педи. Тези животни са красиви за гледане. Когато трябва да ги товарят, те лягат като камилите, после стават и тръгват с огромни товари, защото са много силни.

Сред типичните за тези места животни са едрите като магарета овни — бели, красиви, с опашка, която тежи до тридесет ливри^[4]. Месото им е много вкусно за ядене.

Градовете, селата и крепостите са защитени от високи земни насипи, които да ги пазят от скераните^[5], разбойници, които кръстосват равнината нашир и надлъж и плячкосват каквото заварят. Те са способни чрез магия да превърнат седем дни в една дълга нощ, така че тъмнината всичко да покрие, и тогава тръгват из страната, която познават по-добре от всеки друг, като корсари. Те са около десет хиляди и от сабите им никой не може да убегне, ни човек, ни животно. Убиват старците, отвличат децата, за да ги продават като роби. Царят им се казва Ногодар и всички те са зли, безумни и жестоки хора.

Преминавайки през тази област, Марко Поло за малко не станал техен пленник; спасил се, като се укрив в крепостта Коносалми, докато много от неговите другари били пленени, някои убити, други продадени като роби.

[1] Може би град Камадин в Южен Иран. ↑

[2] Днешна Рудбар, персийска провинция на север от Бандар Абас. ↑

[3] Банани. ↑

[4] Близо 13–14 кг. ↑

[5] Разбойници от монголски произход. ↑

27. ДЪЛГОТО СПУСКАНЕ

Равнината се простира пет дни път на юг, в края ѝ започва ново спускане, дълго около двадесет мили; местността е пресечена и крие банди от разбойници. В края на склона се стига до едно красиво място, което наричат равнината на Формоза^[1] 69. За да я премине, човек трябва да върви два дни покрай течението на една прекрасна река; мястото е пълно с безброй видове птици, лещарки, папагали и други, различни от нашите.

След още два дни път ето океана. На брега му се намира пристанището Кормос, където от Индия пристигат хиляди видове подправки, тъкани, извезани със злато, слонски бивни и много други стоки. Оттук търговците тръгват за всички страни на света. Кормос е важен търговски град с много укрепени кули и е столица на провинцията, в която царува Реумедан Акомат^[2].

В областта горещината е задушаваша и почвата нездрава. Ако чужд търговец умре в този град, всичкото му имущество става собственост на царя^[3]. Хората правят вино от фурми с някои подправки и който го пие, без да е навикнал, веднага го разхлабва, сякаш е взел очистително, но за който е свикнал, е добър лек за напълняване.

Хората не ядат онова, което ядем ние; ако ядяха жито и месо, веднага биха се разболели. Затова пък се чувствуват добре, когато ядат осолени риби, фурми и други не съвсем вкусни храни, с които поддържат здравето си.

Корабите им са грубо изработени и много от тях потъват, защото не са сковани с железни гвоздеи, а са привързани с въже от кората на индийски орех. Тази кора оставят дълго да кисне във вода, после от нея вадят нишки, жилави като четина и издръжливи на солената вода. Корабите са с едно платно, едно кормило, една мачта и една палуба. Когато са натоварени, ги завиват с кожени платнища и отгоре поставят конете, които откарват в Индия. Понеже нямат желязо за гвоздеи, много е опасно да се плава с тия съдове.

Народът почита Мохамед.

Тук горещината е такава, че ако около града нямаше много градини и вода в тях, човек би умрял. През лятото често духа един вятър, който иде от пустинята^[4], и става толкова топло, че хората лягат във водата, за да оцелеят.

Сеят житото и другите зърнени храни през ноември, а жънат през март, когато събират и другите плодове. След март по земята не се вижда никаква растителност, дори стрък трева, освен фурмите, които зреят към средата на май. Всичко това поради голямата горещина.

Корабите си не покриват с катран, а мажат с рибено масло.

Когато някой умре, близките му изразяват мъката си с дълги плачове; щом жените овдовеят, оплакват мъжете си четири години, най-малко един път на ден, заедно с близките и роднините.

Но сега да се върнем на север и да поговорим за онези места, като използваме друг път за град Креман, за който вече ви разказах. Наистина в местата, които искам да ви опиша, не може да се стигне, без да се мине през Креман.

Цар Акомат, когото сега напускаме, е също цар на Креман. Завръщайки се от Кормос в Креман^[5], пътникът прекосява една плодородна равнина, богата с насаждения, минерални води, овощни градини и гори, пълни с птици.

Хлябът от жито има много горчив вкус за оня, който не е свикнал, и това се дължи на солено-горчивата вода, с която го замесват.

Но да оставим това място и да продължим на север.

[1] Равнината на Ормуз. ↑

[2] Може би се отнася за Рук ад Дин Махмуд, царувал в Ормуз до 1277 г. ↑

[3] Обичайно право в средновековието, според което имуществото на починалите чужденци без наследници ставало собственост на царя, по-късно — на феодалите и общините. ↑

[4] Горещият сух вятър симун. ↑

[5] От Ормуз в Керман, в Иран. ↑

28. ПРЕКОСЯВАНЕТО НА ПУСТИНЯТА

От Креман пътят продължава седем дни на кон, но е доста труден. Цели три дни човек не може да намери капка вода освен зеления локви с горчива вода. Достатъчна е една капка, за да разхлаби човек десет пъти поред, или едно зрънце сол, която се намира в тази вода, за да се случи същото. Затова трябва да се носи достатъчен запас вода за целия преход. Животните пият от тази вода с мъка, и то поради голямата жажда, която изпитват, но после страдат от силно стомашно разстройство. През тези три дни пътникът не среща ни една къща, навсякъде е пустиня, и ни едно животно не може да оцелее, защото не намира никаква храна. След тези три дни предстоят още четири такива, само дето понякога се срещат диви магарета.

В края на тези последни четири дни свършва царството Креман и се стига до град Гобиам.

29. ГРАД ГОБИАМ

Гобиам^[1] е голям град; хората му почитат Мохамед. Областта е богата на желязо, стомана и анданик^[2]. Жителите му произвеждат туция^[3] и сподий^[4] и ще ви разкажем как. Вземат руда^[5] от планината и я поставят в нажежена пещ. В пещта поставят железни скарите; димът от разтапящия се минерал, който се полепва по скарите, е споменатата туция, а онова, което пада в огъня, е сподият.

Но нека продължим нашия разказ.

[1] Днешен Кух Банан в ирански Керман; оазис, разположен между две пустини, където спирали керваните на път през пустинята.

↑

[2] Или индийско желязо, метал, сходен със стоманата; поради доброто му качество и блясък от него изработвали остриета и огледала.

↑

[3] Цинков окис, използван от източните народи като лекарство за очни заболявания. ↑

[4] Пепел, която остава след разтапянето на цинка в пещта. ↑

[5] Цинк. ↑

30. В ПУСТИНЯТА

След като напусне Гобиам, пътникът навлиза в друга пустиня и върви осем дни сред ужасна суша, без да открие ни едно растение, ни малко вода освен горчиво-солената, за която говорих преди. Ония, които трябва да преминат този път, носят със себе си вода и храна, но не и вода за конете, защото, макар и неохотно, те пият такава, каквато намерят.

След осем дни път навлизаме в една местност, наречена Тонокан^[1], която граничи на север с Персия и има голям брой села и крепости.

Посред една просторна равнина се намира Самотното дърво, наречено от християните Сухото дърво^[2], което сега ще ви опиша. То е голямо и дебело, листата му от едната страна са зелени, а от другата бели; ражда плод, подобен на обвивката на кестена, но вътре е кух. Дървесината му е твърда и кафява, като тази на чимшира. Сто мили наоколо му няма никакво друго дърво. Казват, че тук станала битката между Александър и Дарий.

Градовете и крепостите на тази местност се радват на всякакво изобилие, а климатът е умерен. Жителите ѝ са мюсюлмани. Хората са красиви, а жените необикновено привлекателни.

Сега си тръгваме оттук, защото искам да ви разкажа за провинцията Миличе, където някога живял Стареца от планината.

[1] Отнася се за два града в Северен Иран, Тун и Кайен, слети в една дума, за да посочат двете провинции, на които били столици. ↑

[2] Чинар с гигантски размери, израснал самотно в пустинната равнина. ↑

31. СЕКТАТА НА „УБИЙЦИТЕ“

Миличе^[1] е областта, където живял Стареца от планината. Ще ви разкажа сега тази история точно както Марко Поло чул да я разказват много хора.

Стареца, наречен на техен език Алаодин^[2], бил построил великолепна градина, най-голямата в света, в долина, разположена между две планини. Там растели най-екзотичните плодови дървета, имало чудни дворци, украсени със злато и рисунки на всякакви птици и животни. В градината имало три ручея, като в единия течала вода, в другия — вино, а в третия — мед; там били събрани най-хубавите момичета и момчета на света; никой по-добре от тях не можел да пее, свири и танцува, а Стареца ги увещавал, че това място било раят.

Наистина Мохамед писал, че който иде в рая, ще намери там толкова много красиви жени, колкото пожелае, а също реки от мляко, вино и мед. Затова Стареца създал място, подобно на това, описано от Мохамед, и мюсюлманите от тази област наистина вярвали, че това е раят.

В градината пускал само ония, които членували в сектата на „Убийците“. На входа имало такава крепост, че нямало защо да се страхуват от никакъв враг. Стареца държал голям брой дванадесетгодишни младежи, за които смятал, че ще станат храбри воители; събирал ги на групи от по четири, десет или двадесет души и им давал да пият опий^[3], докато изпаднат в дълбок, тридневен сън. Когато се събудели и се намерели в градината с всички тези чудни неща, те вярвали, че са наистина в рая. Момичетата пък само пеели и играели: там те намирали всичко, което пожелавали, и никога по свое желание не напусkali това прекрасно място.

Стареца се бил заобиколил с богат и пищен двор и всички хора от планината вярвали, че ония живеят в рая. Когато искал да прати някои от младежите на някое място, заповядвал да им дадат питие за сън и щом заспят, веднага да ги изведат извън градината на двореца. Със събудането си, виждали, че са на непознато място, и оставали учудени и натъжени, разбирайки, че не са вече в рая. Тогава молели

Стареца, когото почитали като пророк, да ги приеме, падали на колене пред него, а той ги питал откъде идват. „От рая“ — отговаряли те и му разказвали за онова, което има в градината, както и за желанието си да се върнат там.

Винаги когато Стареца искал някой да бъде убит, избирал между младежите най-силния и му нареждал да изпълни заповедта. А младежът охотно се подчинявал, за да може да се върне в рая. Ако успеел да изпълни поръчението, той наистина се връщал при Стареца, а ако бивал заловен, не се страхувал да умре, защото смятал, че по този начин ще си възвърне правото да бъде допуснат в рая. „Иди да свършиш това, което ти заповядвам, защото искам да те върна в рая“ — казвал Стареца. „Убийците“ тръгвали въодушевени. Така никой сред набелязаните да умрат от Стареца в планината не се спасявал и ви уверявам, че много са князете, които от страх плащат данък на Стареца.

Но през 1277 г. Алаум, цар на източните татари, който знаел за всички тези жестокости, решил да унищожи тази секта и изпратил някои от своите генерали в планината^[4]. Те държали крепостта три години под обсада и накрая я превзели само защото ония вътре се предали от глад. Щом влезли вътре. Стареца и привържениците му били избити. Целият му род бил затрит и не останал никой, който да всява страх у хората.

Но сега да оставим тази история и да минем нататък.

[1] Мулхет, арабска дума, която означава еретик. В случая посочва местността, заета от сектата на „Убийците“, които отричали много от догмите на Корана и били смятани за еретици. ↑

[2] Ала-ал-Дин Мохамед (царувал от 1220 г. до 1250 г.); предпоследен главатар на сектата на „Убийците“, която вилняла повече от 160 години и била унищожена от Хулегу хан, брат на Кубилай и завоевател на Персия. Ала-ал-Дин живеел в непристъпната си крепост Аламут (Соколово гнездо) посред планинската верига Елбурс, заобиколен от верните си хора. Постоянно под въздействието на едно хашишово питие хората му се подчинявали сляпо, като извършвали жестоки отмъщения и всявали навсякъде ужас. Марко Поло е единственият европейец, който ни дава някакво описание на Ала-ал-

Дин, наречен от него Стареца, вероятно подведен от думата шейх, която на арабски означава именно това. ↑

[3] Хашиш. ↑

[4] Походът на Хулегу, внук на Чингис хан, фактически бил предприет след смъртта на Алаодин, през 1256 г. ↑

32. ГРАД СУПУНГА

Като напусне тази крепост, пътникът язди сред красива равнина и весели хълмове, покрити с пасбища и натежали от плод овощни градини. Пътят трае седем дни сред села и крепости, където хората почитат Мохамед, но има и откъси пустиня, дълги петдесет-шестдесет мили, където няма струйка вода. За да ги премине, нужно е пътникът да носи със себе си запас вода и за конете. След тези седем дни ето и град Супунга^[1], потънал в дървета. В околностите му растат големи количества от най-вкусните пъпеши в света. Съхраняват ги по следния начин: нарязват ги на тънки резени и ги сушат; така стават по-сладки от меда и селяните търгуват с тях из цялата област. Има изобилие и от дивеч и птици, но да оставим Супунга и поговорим за Балак.

[1] Днешен Шибархан в Северен Афганистан. ↑

33. ГРАД БАЛАК

Балак^[1] бил някога голям и красив град, много по-важен, отколкото е днес, след като татарите го опустошили и отчасти разрушили. Както разказват хората, в този град Александър се оженил за дъщерята на Дарий.

Религия е мюсюлманската. Царството на източните татари се простира дотук и наблизко минава границата с Персия по посока на изток и североизток.

След като отmine Балак, пътникът язди още дванадесет дни на североизток, без да срещне една къща; страхувайки се от бандити и неприятели, населението се крие в планински крепости. По пътя се намира вода и дивеч, срещат се и лъвове, но друга храна не се намира, затова пътникът е хубаво да си носи.

[1] Балх, в Североизточен Афганистан, разрушен от Чингис хан през 1221 г. ↑

34. СОЛЕНАТА ПЛАНИНА

След тези дванадесет дни се стига до крепостта Тахикан^[1] 87, където става голям пазар на зърнени храни. Тук местността е много красива. Планините на юг са високи и целите от сол; за да се сдобият с нея, хората идват отдалеч, пътуват по тридесет дни, защото тази сол е най-добрата в света. Толкова е твърда, че трябва да се разбива с желязна кирка. Намира се в толкова количество, че може да стигне за всички жители на земята до края на света.

Продължавайки оттук още три дни на кон в северна и североизточна посока, човек прекосява плодородни земи с красиви жилища, овощни градини, поляни, обработени ниви и лозя. Жителите, които почитат Мохамед, са груби и жестоки хора, чашата не слиза от устата им. Виното им е прекрасно и всички знаят да го правят. На главата си носят намотано въже, дълго десет педи^[2]. Много са опитни в лова и знаят да хващат и да убиват всякакви животни. От кожата им си правят облекло и обувки, защото умеят много добре да щавят кожата на убитите животни.

След още три дни път сред села и крепости ето град Скасем^[3], през който минава голяма река. Местността е пълна с таралежи.

После има още три дни езда, през което време не се среща ни една къща, нито нещо за ядене и пиене, докато накрая пътникът стига до провинцията Баласкам, за която сега ще ви разкажа.

[1] Днешният град Таликан, разположен в Североизточен Афганистан. ↑

[2] Около 2,5 м. ↑

[3] Днешен Искашим в подножието на Памир, близо до сегашна граница между Съветския Съюз и Афганистан. ↑

35. ПРОВИНЦИЯ БАЛАСКАМ

Тук хората изповядват мюсюлманска религия и говорят особен диалект. Страната^[1] се управлява от владетел, който по наследствена линия произхожда от Александър и дъщерята на великия персийски цар Дарий. Тази династия се нарича династия на двурогите^[2] в памет на великия император Александър.

По планините на тази област има мини за скъпоценни камъни, наречени балаши, които имат голяма стойност. На оня, който ги изнесе от царството, се налага смъртно наказание; наистина те са в толкова голямо количество, че ако бъдат свободно изнасяни, бързо ще загубят стойността си.

Има и планини с мини за син камък^[3], най-красивия и чист на света, както и планини, чиито недра крият богати залежи на сребро.

Областта е много студена. В нея се отглеждат расови коне, които са много бързи и ги подковават само, когато трябва да вървят по труден или планински път. Има и много бързи соколи в полета, както и соколи с вълнисто оперение^[4]. Мястото е много пригодно за лов. Тук няма дървено масло, а олио от орехи.

Страната в случай на неприятелско нападение е добре защитена от ловки стрелци. Обикновените хора се обличат с животински кожи, защото липсват платове. Възрастните и заможни жени носят панталони, ушити от сто лакътя плат и толкова широки, че правят жените едри и дебели в ханша. Това е, защото така ги харесват мъжете. Да оставим сега това царство, защото искам да ви разкажа за един народ, който живее на десет дни път оттук.

[1] Бадакшан, област в Североизточен Афганистан, богата на рубинови мини, залежи на сапфири и сребро. ↑

[2] С това прозвище източните народи наричали Александър Велики. Двата рога символизирали двете части на света, Изтока и Запада, завладени от него. ↑

[3] Лазурит. ↑

[4] Неизползваеми за лов, защото разкъсвали жертвата. ↑

36. НАРОДЪТ НА ПАШАИ

На десет дни път от Баласкам има една провинция, която наричат Пашаи^[1] и където се говори особен език. Жителите, жестоки и езичници, са с тъмна кожа, познават дяволското изкуство и магията. На ушите си носят златни и сребърни халки, украсени с перли и скъпоценни камъни. Ядат месо и ориз. Климатът е много горещ.

Но да оставим тези места и да отидем в близката провинция Кезимур, отстояща на седем дни път по посока на вятъра сироко^[2].

[1] Планинска област в Североизточен Афганистан, граничеща на изток с Памир. ↑

[2] От арабската дума ширук, която означава югоизточна посока.

↑

37. ПРОВИНЦИЯ КЕЗИМУР

Жителите на тази област^[1] също са езичници и говорят свой, особен диалект. Има магьосници, които могат да доведат до хората гласовете на боговете, да докарат дъжд, да превърнат деня в нощ и да направят други невероятни чудеса.

Оттук тръгнали жреците на езическите божества да разнесат из целия свят своята религия^[2].

От Кезимур пътят се спуска до Индийския океан. Мъжете и жените са слаби и с тъмна кожа. Ядат месо и ориз, климатът е мек, нито много горещ, нито много студен. Страната е независима, управлявана от цар с добра войска, с гъсто населени градове и села и обширни пустинни области. Много места са убежище за отшелници, които живеят в пълно въздържание и пълно подчинение на своята религиозна вяра, като от любов към боговете се отказват от всяко нещо, смятано за грях от техните морални закони; много са манастирите и скитовете.

Напускайки тази област, за да продължим пътя си, правилно би било да влезем в Индия, но сега още е рано, защото за нея ще ви разкажем на връщане, при обратния ни път. Нека се върнем в Баласкам, защото оттук трябва да минем.

[1] Кашмир на Хималайското плато. ↑

[2] От Кашмир, свята земя за индийците. Оттук тръгнали мисионерите да разпространят будизма в целия Далечен изток. ↑

38. ГОЛЯМАТА РЕКА БАЛАСКАМ

След като напуснем Баласкам, пътят продължава дванадесет дни в североизточна посока покрай една река^[1], която тече във владенията на брата на владетеля на Баласкам. Тук човек може да срещне много къщи, хората са силни, смели и вярват в Мохамед.

Като премине този път, пътникът влиза в малка държава, която може да прекоси за три дни, наречена Вокан^[2]. Населена е от храбри и честни хора, които обожават Мохамед и говорят на свой език. Поданиците на царя на Баласкам са големи ловци, защото местността изобилствува от разнообразен дивеч.

След още три дни път започваме да се изкачваме сред планините покрай една верига, за която казват, че е най-високата в света^[3]. На върха, между две планини, от които извира една голяма и красива река^[4], се открива безкрайно плато с тучни пасбища, където едно мършаво животно може да се угои за десет дни. Цялата местност е богата на дивеч: има едри диви овни с рога, дълги шест педи, от които овчарите изработват паници за ядене. По това плато се движим дванадесет дни, но храна не се намира. Не живеят и птици, защото студът е голям, а огънят не дава обичайната си топлина и яденето не увира както в по-ниските места.

Но стига вече, защото искам да ви разкажа за други неща, които са разположени на изток и североизток.

Предстоят четиридесет дни път сред планините, винаги на североизток, следваме долините и прекосяваме голям брой реки и пустини, без да срещнем ни една къща или хижа, за да отпочинем и се подкрепим, затова пътникът трябва да носи всяко нещо със себе си. Тази област се казва Белор^[5]. Хората, които живеят в тези високи планини, почитат езически божества, първобитни са, хранят се с дивеча, ударен от тях. Носят дрехи от убитите животни, а мъжете са диви и груби.

От тази област се отива в провинцията Каскар.

[1] Амударя. Следвайки течението на тази река, тримата Поло стигнали до ждрелото на Памир. ↑

[2] Областта Вакхан. ↑

[3] Известният памирски проход, наречен Покривът на света, понеже е разположен на 4000 м. височина. ↑

[4] Отнася се пак за Амударя, която извира от езерото Сир-и-Кол, намиращо се по средата на Памирското плато. ↑

[5] Балор или Балуристан, планински масив с върхове над 8000 м, на границата между Кашмир и Китай. ↑

39. ЦАРСТВО КАСКАР

Навремето Каскар^[1] бил независимо царство, но сега принадлежи на Великия хан. Населението е мохамеданско; живее от търговия и занаятчийство. Измежду многото градове и села безспорно най-големият и най-красивият е Каскар. Прекрасни градини, лозя, стопанства и насаждения се срещат навсякъде из провинцията. Местните търговци пътуват из цял свят. Но ония, които живеят тук, са с недобро здраве, защото се хранят зле и пият лоша вода. Не са малко християните-несториани, които тук имат свои църкви и говорят на свой диалект. Преминаването на областта е трудно и изисква пет дни път, след което се пристига в Самаркан.

[1] Кашгар (на китайски Шуфу), столица на Синдзян, област в Северозападен Китай. ↑

40. ГРАД САМАРКАН

Самаркан^[1] е голям и красив град, населен от християни и мюсюлмани, все поданици на Великия хан.

Искам да ви разкажа една необикновена история, случила се по тези места.

Неотдавна Чагатай^[2], брат на Великия хан и владетел на тази страна, приел християнството. Когато християните от града научили, че техният цар се е покръстил, много се зарадвали и решили да построят голяма църква в чест на свети Йоан Кръстител, която и до днес стои. Взели един красив камък, който принадлежал на сарацините, и го поставили в основите на една колона, издигната в средата на църквата, за да носи цялата сграда. Но така се случило, че Чагатай неочаквано умрял и сарацините, разгневени заради онзи камък, се опитали да си го възвърнат със сила и щели да успеят, защото били десет пъти по-многобройни от християните. Християните рекли, че са склонни да го платят на каквато и да е цена, но сарацините отказали. Тогава Великият хан се намесил в спора и заповядал на християните да върнат камъка в двудневен срок. Отчаяни от получената заповед, християните не знаели какво да правят. Но сутринта на деня, в който камъкът трябвало да бъде изваден изпод колоната, видели, че той се бил издигнал четири педи над земята по божие чудо. За това чудо и до ден-днешен се говори, а камъкът останал там, където си бил.

Но стига вече с тази история, защото искам да ви разкажа за други две провинции, наречени Каркам и Котам.

[1] Самарканд в Узбекистан, разрушен от Чингис хан през 1220 г., станал столица на Тамерлан. От този свещен за исляма град Европа усвоила производството на хартия в 700 г. от. н.е. ↑

[2] Син на Чингис хан и брат на Огодай. ↑

41. КАРКАМ И КОТАМ

Провинция Каркам^[1] е дълга Шест дни път. Жителите ѝ са будисти, но има и много християни-несториани. Хората са богати и не са лишени от нищо.

Котам^[2] от своя страна е разположена повече на североизток и е толкова голяма, че за да я прекоси, на човек му трябва осем дни. И тук жителите, поданици на Великия хан, почитат Мохамед, живеят в многото градове и села и са от благородно и гордо потекло.

Столицата Котам дава името си на цялата провинция, която изобилствува от памукови плантации, насаждения с цветя, грозде и много други неща. Хората не са войнствени, а са предимно ловки търговци и опитни занаятчии.

Да оставим сега тази страна и да навлезем в областта, която наричат Пейн.

[1] Ярканд, град в Синдзян, Китай. ↑

[2] Днешна Хотан, между Каракорум, планинската верига Кунлун и Памир. ↑

42. ПРОВИНЦИИ ПЕЙН И ЧАРЧАН

Като вървим все в посока север и североизток, се стига в Пейн^[1], малка страна, която пътникът може да преброди за пет дни. Населението е подвластно на Великия хан и е мюсюлманско. Столицата е Пейн и жителите му в по-голямата си част са търговци и занаятчии.

В страната има такъв обичай: когато един женен мъж напусне дома си за повече от двадесет дни, жената може да си вземе друг съпруг; по същия начин съпругът, където и да отиде, може да си вземе друга съпруга.

Добре е да знаете, че областите, за които ви говорих досега, от Каскар дотук, принадлежат към Голяма Турция^[2] 109. Всички жители са мохамедани, живеят в села и градове, а столицата им е Чарчан^[3].

През страната преминава една река, която влачи в леглото си всякакви скъпоценни камъни, като яспис и халцедон. Поради голямата им стойност и красота ги карат в Катай^[4] и ги продават на много високи цени. Областта е предимно пустинна и песъклива с тук-там водни извори и постоянно редуващи се дюни, и така от Котам до Пейн.

В края на този преход се стига до един град, който е в началото на самата пустиня. Тук пътниците спират, за да се запасят с храна, преди да навлязат в пустинята.

[1] В зоната на Западен Синдзян. ↑

[2] Туркестан, обширна област на Централна Азия, която се простира от Каспийско море до пустинята Гоби. ↑

[3] Днешен Царцан на едноименната река в Югозападен Синдзян. ↑

[4] Северен Китай. Името Китай произлиза от името на монголското племе китай, което се установило в Северен Китай около 1000 г. сл.н.е., основавайки династията Лияо. ↑

43. ГРАД ЛОП

Лоп^[1] е разположен в началото на безкрайна пустиня. Принадлежи към империята на Великия хан, а жителите му са мохамедани. Който иска да премине тази безкрайна степ, се спира за седмица в Лоп, за да си почине и да даде отдих на конете и камилите; после да си набави храна и вода за един месец за себе си и животните от кервана.

Веднага след града започва една толкова голяма пустиня, че за да я прекоси човек в най-широката ѝ част, му е нужна цяла година. Но ако премине най-тесната ѝ част, ще му стигне и месец. Върви се през планини, дюни от пясък и дълбоки долини, където не може да се намери никаква храна. Но след един ден и една нощ път се намира, макар и малко, вода, колкото да стигне за петдесетина души и животните им. По време на целия преход през пустинята през ден-два се намира застояла и горчива вода, но има и извори с добра вода; всичко те са двадесет и осем. Затова пък никога човек не може да срещне животно или птица, защото и за тях няма никаква храна.

По време на пътя понякога се случва нещо необикновено: ако през нощта някой остане назад, за да спи, или по друга причина се окаже откъснат от другарите си, когато после тръгне, за да ги настигне, започва да чува гласове из въздуха, които му се струват тия на другарите му, а това са гласове на духове. Тия гласове викат самотника по име, отклоняват го от верния път, така че накрая той загубва посоката и така много хора са изчезвали. Случва се човек да чуе във въздуха звука на странни инструменти и тъпани^[2]. Такива неща се случват, докато човек прекосява голямата пустиня.

Но нека ви разкажа за провинциите, в които се стига след прекосяването на пустинята.

[1] По името на град Мосул, където се произвеждали. ↑

[2] Явно става дума за акустични ефекти подобно на оптичните ефекти на миражите. ↑

44. ГОЛЯМАТА ПРОВИНЦИЯ ТАНГУТ

След преминаването на пустинята срещаме един град, който се нарича Сакион^[1] и принадлежи на Великия хан. Разположен е в провинцията Тангут^[2], която се простира на изток и североизток. В по-голямата си част населението е будистко, но многобройни са и християните-несториани, и мюсюлманите.

Будистите говорят на свой език, не са търговци, а селяни; имат манастири и скитове, където почитат езически божества, на които принасят жертви.

Всеки човек, който има деца, отглежда един овен в чест на боговете; на Нова година, когато са религиозните празници, бащата и синът заедно занасят животното пред олтара на бога и коленичат. Изпичат овена и отново го занасят пред олтара, където остават по време на свещенослужението и произнасят молитви за благополучието на семейството си. После отрязват част от месото на животното и го оставят пред олтара на божеството, а останалата част отнасят в къщи. Тук се събират с роднини и се гощават. Накрая събират кокалите и ги слагат в дървени кутии, които поставят в краката на леглото си. Обичай при будистите от Тангут е да изгарят телата на мъртвите. Изнасят трупите извън къщи до мястото на кладата; по целия път дотам близките на починалия издигат тръстикови шатри, които покриват с копринени платна. Когато погребалното шествие стигне до някоя от тези шатри, поставят в нея умрелия, а близките и приятелите му седат наоколо и започват голямо ядене и пиене. По този начин те смятат, че покойникът ще бъде приет със същите почести в отвъдния свят. После на мястото, където трябва да бъде изгорен трупът, изработват изображения от хартия на хора, коне, камили и огромни монети бизанти^[3]; изгарят тялото с всички тези изображения, защото хората вярват, че мъртвият ще отнесе със себе си на оня свят много коне, овни, пари и всякакви други неща, които са били изгорени в негова памет на онова място заедно с трупа. Щом тялото почне да гори, всички музикални инструменти започват да свирят пред кладата.

И друго искам да разкажа: когато някой умре, роднините му повикват астролози и гадатели и съобщават рождения ден на покойника. Посредством магически обреди тези гадатели посочват кога трябва да бъде изгорено тялото. Понякога роднините трябва да държат умрелия в къщи по една-две седмици, дори цял месец, в очакване на благоприятния час за изгарянето му. Ако гадателите кажат на роднините на умрелия, че не е добре да го изкарат през вратата поради неблагоприятно съвпадение на съзвездията, роднините го изкарват от друга страна дори ако трябва да съборят някоя стена. Всички, които вярват в будистката религия, постъпват по този начин.

Нека оставим тази провинция, защото искам да ви говоря за други земи, които се намират на северозапад, там, където свършва голямата пустиня.

[1] Днешен Дунхуан до западната граница на Гансу. ↑

[2] Отговаря на китайските провинции Гансу и Нинсян, на север от река Яндзъ. ↑

[3] Златна византийска монета все още в употреба във Венеция по времето на Марко Поло. ↑

45. ПРОВИНЦИЯ КУМУЛ

Тази провинция била някога независима; столицата ѝ е Кумул^[1], много са другите градове и села. Страната е разположена посреди две пустини: от едната страна е голямата пустиня, а от другата — една по-малка пустиня, която се простира на три дни път. Населението почита езически божества и говори свой език. Хората живеят от плодовете на земята, която е много плодородна, имат достатъчно за ядене и пиене, а останалото продават. Този народ обича да се забавлява, да свири, да пее и танцува. Ако чуждоземен спре при тях, те са много щедри с него и заповядват на жените си да бъдат в услуга на чужденците по всякакъв начин. Мъжът излиза от къщи и отива да спи другаде, дори за два, три дни. Гостът остава с жената и прави с нея каквото си ще, като да е негова съпруга, а тя с радост приема всичко.

Всички мъже в тази страна са рогоносци^[2], но от това никак не се срамуват, а жените им, красиви и невъздържани, се радват на този обичай.

Могу хан^[3], цар на татарите, когато научил, че мъжете от тази страна имат обичая да предлагат жените си на минаващите чужденци, заповядал никой от тях да не спира и да не престоюва в страната, както и на мъжете да не предлагат жените си. Но като научили за тази заповед, жителите на Кумул се натъжили много, обсъдили я помежду си и изпратили на владетеля изключително скъп подарък. Едновременно с това му писали, че го молят да им позволи да продължат със стария си обичай, защото така искали боговете им и защото само благодарение на тази традиция земята им била толкова плодородна. Когато Могу хан прочел писмото, отговорил: „Щом сте доволни от срама си, задръжете си го“. Така и днес още тия хора пазят обичая си.

[1] Или Хами в източната част на Синдзян. ↑

[2] Чиито съпруги са изневерили. ↑

[3] Монка хан (1208–1259), първороден син на Тулуу, внук на Чингис хан. ↑

46. ПРОВИНЦИЯ КИНДЖИТАЛАС

Кинджиталас^[1] е област, която на север и северозапад граничи с пустинята. Дълга е шест дни път и е част от владенията на Великия хан. Населението, което живее в множество градове и села, е будистко; много са мюсюлманите и християните-несториани. Планините са богати на залежи от стомана, анданик^[2] и саламандра^[3]. Саламандрата не е, както се разправя, животно, което живее в огъня, защото няма такова животно на света. Ще ви разкажа какво е саламандрата.

Един мой приятел турчин на име Зуфикар, живял три години в тази страна за сметка на Великия хан, знаеше да обработва саламандрата и ми обясни как става, а аз с очите си видях работата му. Този материал, който е изкопаем, се лее и се преде, сякаш е вълна; после се изсушава и се чука в големи медени хавани. Накрая го измиват, за да се очисти от пръстта, полепнала по него, и остава една нишка, подобна на вълната. С тази нишка, която може да се тъче, правят платове за покривки с тъмен цвят, но когато ги поставят над огъня, стават бели като сняг. Така винаги, щом се измърсят, ги поставят над огъня и те възвръщат снежнобелия си цвят. Това е в действителност саламандрата; останалото, което се разказва, е чиста измислица. Ще кажа също, че в Рим има една от тези покривки — дар, изпратен от Великия хан, за да се увие и да се съхрани плащеницата на нашия бог Исус Христос.

Но да оставим Кинджиталас и да навлезем в провинциите, които се простират на изток и североизток.

[1] Неустановена област; вероятно за територията около езерото Баркол в Синдзян. ↑

[2] Или индийско желязо, метал, сходен със стоманата; поради доброто му качество и блясък от него изработвали остриета и огледала.

↑

[3] Азбест. Името му произлиза от арабската дума ел амантар. ↑

47. ПРОВИНЦИЯ СУЧИУ

Като се върви десет дни по посока на север и североизток, рядко се среща по някое жилище и няма нищо особено, което да припомним. След тези десет дни пътникът влиза в провинцията Сучиу^[1], населена и пълна с градове и села, в които живеят християни и будисти, поданици на Великия хан. Областта е много обширна, обхваща провинциите Кумул и Кинджиталас, за които ви говорих, и се нарича Тангут. В планините расте в изобилие равенът, търсен от търговците, които идват да го купуват отдалече, а после го препродават из целия свят. В по-голямата си част населението живее от земеделие и не се занимава с търговия.

Но сега да заминем от тези места и да отидем в Кампичиу.

[1] Днешна Дзюцюан в областта Гансу, където на изток свършва Великата стена. ↑

48. ГРАД КАМПИЧИУ

Кампичиу^[1] е красив и важен град, средище на провинцията Тангут. Жителите са будисти, но многобройни са и мюсюлманите, и християните. В града има три църкви, големи и красиви.

Тук будистите имат много манастири, които съхраняват статуи на техните божества, някои от които високи десет стъпки^[2]; те са от дърво, глина, камък или бронз, но всички покрити със злато. Будистките монаси живеят по строги и сурови правила; отказват плътската връзка, но не я смятат за голям грях. Но ако открият, че някой е обладал жена противоестественно, осъждат го на смърт. Будистката година се дели на луни, както нашата — на месеци^[3]. Има един период в годината, през който никой будист, по какъвто и да било повод, не може да убие животно. Това трае пет дни, през които хората се стараят да живеят по най-честния начин. Мъжете могат да имат до тридесет жени, кой повече, кой по-малко, според богатството, с което разполагат; първата жена обаче се смята за любимка. Ако след това вече не искат да държат на някоя от тези жени, могат да я изгонят; могат да се женят за братовчедките и лелите си, без това да се смята за грях. Въобще живеят като скотове.

Да оставим сега тази страна и да продължим на север. Но нека се знае, че Николо, Матео и Марко Поло останали за сделки в тази местност цяла година.

Оттук ще вървим на север в течение на шестдесет дни.

[1] Днес Джанги. По времето на Марко Поло бил столица на Тангут. ↑

[2] Около 17 м. ↑

[3] Китайският календар бил подразделен според лунните фази. ↑

49. ГРАД ЕЗИМА

След дванадесет дни път, на края на голямата пясъчна пустиня, се стига в Езима^[1], в провинцията Тангут. Жителите са будисти; притежават камили и други животни, сред които добре обучени ловни соколи. Почти всички са селяни и малцина са търговци.

Добре е пътникът да спре в този град, за да се запаси с храна поне за четиридесет дни, защото после ще навлезе в напълно необитаема пустиня, където не се среща нито къща, нито хан, нито обработваема земя. Само през лятото може да се срещнат хора. Прекосяват се големи долини и се изкачват високи планини, където има животни, но най-вече диви магарета. Планините са покрити с борови гори. След четиридесет дни път през пустинята се навлиза в една провинция на север, за която ще ви говоря.

[1] Град Ъдзин-Ки, който днес се намира в областта Кара Хото в пустинята Гоби; навремето бил важна керванска спирка. ↑

50. ГРАД КАРАКОРУМ

Каракорум^[1] е град с три мили периметър. Оттук тръгнал първият владетел^[2] на татарите, когато решил да завоюва други страни. Ще ви разкажа историята на татарския народ и как те успели да завоюват света.

Татарите живеели на север, в Манджурия, област, в която много вали и където няма много градове и села, но полетата са богати на пасбища и вода. Населението не било независимо и плащало данък на онзи цар, когото французите наричали Престе Джовани^[3], чиято мощ била призната в целия свят. Данъкът бил едно животно от всеки десет притежавани. Но така се случило, че татарите нараснали много на брой и когато Престе Джовани установил, че тъй бързо се размножават, разбрал, че нещата стават опасни за него. Тогава решил да ги раздели и изпрати в различни области, за което изпратил един свой генерал да изпълни заповедта му. Като научили това, татарите много се натъжили; събрали се всички, поели на път, насочвайки се към пустините на север, толкова надалеч, че Престе Джовани да не може да ги достигне. Това бил техният бунт, за да не му плащат повече данък. По ония места те останали много години.

[1] В долината на река Яркент; столица на Монголската империя до 1260 г., когато столицата била преместена в Пекин. ↑

[2] Чингис хан. ↑

[3] С това име в средновековна Европа наричали един легендарен християнски владетел, чието царство било някъде в Индия, според други — в Централна Азия, а според трети — в Етиопия. Според Марко Поло монголите, които плащали данък на този владетел, се разбунтували и се освободили от негова власт. Чингис хан сразил и убил Престе Джовани в 1203 г. Един негов потомък, крал Джорджо, царувал още по времето на Марко Поло като васал на Великия хан. ↑

51. ЧИНГИС, ПЪРВИЯТ ОТ ВЕЛИКИТЕ ХАНОВЕ

През 1187 г. татарите избрали за цар един от своите принцове, Чингис^[1], мъж надарен, умен и смел. След като го избрали за цар, всичките татари, пръснати по света, се събрали около него и го признали за свой владетел.

Чингис хан знаел да упражнява властта с ловкост и твърдост. Така, че при него се стекло невероятно множество от татари и когато видял толкова много народ, веднага решил да се приготви за завоюване на други земи.

В кратко време присвоил други провинции, но никога не закачал населението, нито отнемал имуществото на хората, а ги карал да тръгнат след него за завоюване на други земи. По този начин успял да събере много народи и всички се подчинявали на заповедите му, защото го обичали и почитали заради добротата му.

Когато Чингис видял, че всичките тези хора го следват, заявил, че ще превземе целия свят, и изпратил посланици при Престе Джовани (било 1200 г.), за да му съобщи, че има намерение да вземе дъщеря му за жена. Научавайки тази новина, Престе Джовани се почувствувал много обиден и така отговорил на посланиците: „Не се ли срамува Чингис да иска дъщеря ми за невеста? Не си ли спомня, че е мой поданик? Върнете се при него и му кажете, че по-скоро ще я изгоря жива, отколкото да му я дам за жена. Кажете му също, че ще го убия, както се убива предател на владетеля си“. След това наредил на посланиците: „Тръгвайте веднага и повече тук не се връщайте“. Посланиците си заминали, върнали се при Чингис хан и му докладвали от игла до конец онова, което Престе Джовани им казал.

[1] Чингис хан, или всеобщ владетел, прозвище, дадено на Темуджин хан, основател на Монголската империя, роден в 1167 г. и умрял в 1227 г. След като поробил много тюркско и татарско население край монголската граница и Манджурия, през 1206 г. бил признат за върховен глава на всички монголи. През 1215 г. завладял Пекин. До

смъртта му огромната Монголска империя се простирала от Каспийско море до Китай и от Персия до Южен Сибир. ↑

52. ЧИНГИС ХАН СРЕЩУ ПРЕСТЕ ДЖОВАНИ

Когато Чингис хан, който бил крайно горд, научил за парещата обида, нанесена му от Престе Джовани, тъй много се разгневил, че за малко сърцето му не се пръснало. Заявил, че оня скъпо ще заплати обидата и скоро ще разбере дали му е слуга. Стегнал най-мощната войска, която дотогава някой бил виждал, и пратил да кажат на Престе Джовани да се приготви за отбрана. Оня се зарадвал и също сбрал войска, като заповядал на хората си да пленят и да убият Чингис хан, осмивайки го, че не може да излезе насреща му. Стегнал войската си за бой, междувременно Чингис хан стигнал до равнината, наречена Тандук^[1], близо до мястото, където бил станът на Престе Джовани, и там спрял.

Щом Престе Джовани научил за това, събрал хората си и се приготвил за нападение.

[1] Област в Монголия, разположена на голямата извивка на река Хуанхъ. Била населена от монголското племе онгут, което изповядвало християно-несторийска религия. ↑

53. БИТКАТА

Осведомен, че Чингис хан се кани да го нападне, Престе Джовани слязъл в равнината с хората си и спрял на десет мили от неприятелския стан. Строени в равнината Тандук, двете войски отпочинали, за да са бодри в деня на сражението. Чингис хан накарал да повикат дворцовите астролози, християни и мюсюлмани, и поискал да научи от тях кой от двамата съперници ще победи.

Тогава християнските астролози взели една пръчка, счупили я по средата и я разделили на две, като едната част поставили по посока на Чингис, а другата — по посока на Престе Джовани. На едната половина написали името на първия, а на другата — името на втория. После казали: „Онази половина от пръчката, която отиде при другата, ще посочи победителя“. Чингис хан казал, че тъкмо това иска да научи, и то час по-скоро. Християнските астролози взели книгата на псалмите, прочели няколко стиха, произнесли молитви и магически формули. И ето че пръчката, на която било написано името на Чингис, се качила върху другата и това видели всички присъстващи. Чингис хан бил щастлив, защото повярвал на християните. Затова пък мюсюлманските астролози не могли нищо да кажат. След този ден войските се приготвили за боя, който наистина бил най-ужасният и свиреп от всички битки дотогава.

И двамата съперници понесли страхотни загуби, но накрая Чингис хан победил. Престе Джовани умрял в боя и от този ден цялото му царство преминало в ръцете на Чингис хан, който след тази паметна победа царувал още шест години и завоювал още много провинции. След тези шест години бил ранен от стрела в коляното, докато се намирал в крепостта Каджим, и умрял от тази рана^[1]. Това било голямо нещастие, защото бил храбър и мъдър човек.

Сега, след като ви разказахме как Чингис хан станал първият владетел на всички татари и как сразил Престе Джовани, ще ви говорим за нравите на този народ и неговите навици.

[1] Чингис хан не умрял шест години след победата си над Престе Джовани, а през 1227 г. ↑

54. ДИНАСТИЯТА НА ВЕЛИКИЯ ХАН

След Чингис хан дошъл Чин хан, после Бату хан, след това Октай хан, Могу хан и накрая Кубилай хан^[1].

Този последен император има много повече власт от всички предишни владетели, взети заедно. Дори ще ви кажа, че ако всички царе на света, сарацини и християни, биха се събрали, нямаше да бъдат по-могъщи от Кубилай хан.

Трябва да знаете, че всички потомци на Чингис хан са погребани в една голяма планина, наречена Алкай^[2]. Когато татарските царе умират, дори да се намират на сто дни път, откарват ги на това място. И друго ще ви разкажа: когато откарват телата на великите ханове за погребение в планината понякога от места, отдалечени на четиридесет и повече дни път, всеки срещнат по пътя бива убиван. Когато убиват, му казват: „Иди да служиш на твоя владетел в отвъдния свят“. Наистина татарите вярват, че убитите ще продължат да служат на владетеля си и на оня свят. Когато Могу хан умрял, повече от двадесет хиляди души, които се озовали по пътя на траурното шествие, били убити.

Понеже започнах да ви разказвам за татарите, ще добавя и други неща.

Зиме татарите живеят в равнините, където намират трева и добри пасбища за стадата си; лете обаче се прехвърлят на по-прохладни места, в планините или в долините, където има тучни пасбища и вода в изобилие. Къщите им са дървени, покрити с плъст, по форма са кръгли^[3] 136 и ги носят със себе си, където и да отидат, защото така добре и бързо сглобяват коловете, че не им е трудно да ги пренасят. Където и да поставят къщата си, вратата винаги е обърната на юг.

Колите на татарите също са покрити с черна плъст, така че, когато вали дъжд, онова, което е вътре, остава сухо. Теглят ги волове и камили, които жените и децата яздят.

Хората се хранят с месо, мляко и дивеч, ядат също мангусты, които навсякъде изобилствуват, конско, кучешко и краве месо, пият и кобилешко мляко.

За нищо на света един татарин не би правил любов с чужда жена, защото това се смята за голям грях и още по-голяма обида.

Жените са нежни и ласкави, грижат се за мъжете и семействата си. Мъжът може да си вземе толкова жени, колкото поиска, до сто, ако има пари и доходи, за да си го позволи. Мъжът трябва да дава пари на майката на невестата, а жената не е длъжна да носи никакъв чеиз в къщата на мъжа. Първата жена се смята за любимка пред останалите. В сравнение с много народи татарите имат много деца поради многото си жени. Мъжът може да се ожени за която и да е жена освен за майка си. Ако единият брат умре, другият може да се ожени за братовчедка си или снаха си. Сватбените празненства, които устройват, са величествени.

[1] Или Гуиук, първороден син на Огодай, роден през 1206 г. и умрял в 1248 г. Бату царувал от 1227 г. до 1255 г. Октай, известен под името Хулегу, Могу или Монка хан, първороден син на Тулуи (1208–1259) Кубилай, брат на Могу и внук на Чингис хан (1214–1294). Император от 1260 г. и основател на династията Юан, която управлявала Китай от 1280 г. до 1368 г. ↑

[2] Планинската верига Алтай на границата между Съветския съюз, Китай и Монголия. ↑

[3] Типичните шатри на помадите, наречени юрти. ↑

55. РЕЛИГИЯТА НА ТАТАРИТЕ

Татарите имат един бог, който се казва Натигай^[1]. Вярват, че това божество закриля децата им, стадата и пасбищата, затова много го почитат и във всеки дом има негово изображение. На този бог, на съпругата и децата му правят фигури от плъст и плат; съпругата на бога поставят от лявата му страна, а децата — отпред. Когато седнат да ядат, първо се молят пред тези изображения и поднасят към устата им парченца тлъсто месо, после вземат от чорбата и я хвърлят навън през вратата. Това означава, че боговете са получили своята част от храната. Едва след това започват да ядат и да пият. Пият кобилешко мляко, приготвено така, че прилича на бяло вино; на вкус е добро и те го наричат кемис^[2].

Татарите се обличат по следния начин: богатите хора с копринени платове и скъпи зибелинови, хермелинови, лисичи, катеричи и други кожи. Доспехите им са пищни, а оръжието им се състои от лъкове, саби и боздугани, но най-вече използват лъка, защото са отлични стрелци. Вместо брони навличат елечи от бизонски гъон или други яки кожи.

Татарите са опитни и смели в боя. Повече от всеки друг народ могат да понасят несгоди и лишения. Ако се наложи, могат да потеглят на поход без хранителни припаси и са в състояние да се изхранят в продължение на цял месец с малко кобилешко мляко и дивеча, който ударят. Конете им пасат всякаква трева, така че няма нужда да носят със себе си сено или зоб. Те са кротки и послушни животни, издръжливи на най-тежки изпитания.

Татарите са твърди хора, които се задоволяват с много малко; живеят дълго и изглеждат нарочно пригодени да завладяват земи и царства. Войската им е организирана така: князът, който командва войска от сто хиляди конници, поставя един офицер на всеки хиляда бойци и друг — на всеки десет хиляди. Така князът, който командва сто хиляди души, дава заповеди само на десет офицери, а офицерът, който командва десет хиляди души, разговаря само с десетимата си подчинени.

Когато войската е на поход през планините или долините, винаги пред нея върви авангард от двеста души, които разузнават местността; още толкова души вървят зад нея като ариергард и по фланговете ѝ — по този начин войската никога не може да бъде нападната изневиделица.

Щом тръгнат на дълъг поход, войниците носят със себе си мехове с мляко и малък тиган за печене на месо. Всеки разполага с малка шатра, за да се пази от дъжда. Ако се наложи, яздят непрекъснато по десет дни, без да ядат топла храна, като се хранят от кръвта на своите коне, която изсмукват с устни от една вена на животното. Носят със себе си и сгъстено мляко, което пият, след като го разреждат с вода.

В боя изтребват неприятеля, било като го нападат, било като отстъпват; наистина, докато те отстъпват, изпращат непрекъснато стрели, а конете им могат, докато тичат, изведнъж да се извърнат в обратна посока като кучета. Когато, преследвайки ги, неприятелите смятат, че са ги сразили, изведнъж татарите ги помитат, защото конете на врага падат, пронизани от стрелите им. Като видят, че конете на врага са повалени, татарите се обръщат и минават в атака. Благодарение на тази тактика те винаги побеждават.

Всичко, което ви разказах, е характерно за истинските татари^[3], но има други, кръстосани с чужди народи, които живеят в Китай^[4], и макар да са запазили нравите и обичаите на монголите, са изоставили религията на предците си. Други пък живеят още по на изток и следват обичаите на арабите.

Правосъдието се раздава по този начин: ако някой е откраднал вещь с малка стойност, не го осъждат на смърт, а го налагат с тояга: седем, дванадесет, двадесет и четири, до сто и седем удара в зависимост от степента на провинението. Ако обаче някой е откраднал толкова много, че трябва да му се наложи смъртно наказание, отсичат главата му със сабя. Но ако е съгласен да заплати деветорно стойността на откраднатото, може да спаси живота си.

Стадата не се охраняват от пазачи, но ги дамгосват така, че оня, който намери заблудилото се животно, познава господаря му по дамгата. Овцете и малките животни обаче имат пазачи. Говедата им са едри и тлъсти.

Сега ще разкажа за един особен обичай у татарите: сключването на браковете между умрели деца.

Родители, чийто син е умрял още като малък, когато дойде времето, в което биха го оженили, търсят други родители, които имат умряла дъщеря като малка, и сключват брачен съюз, като дават умрялото момиче за невеста на умрялото момче. Този съюз скрепяват с фигури от хартия, които изгарят; щом видят дима да се издига нагоре, казват, че хартията е отишла на онзи свят, където са децата им и където те ще станат съпруг и съпруга. След това устройват голям сватбен пир с много гозби и напитки, защото вярват, че и децата им се радват на трапезата. После на листове хартия рисуват птици, коне, бизони, оръжия и други неща, които също изгарят, защото мислят, че нещата ще стигнат до техните мъртъвци. След тази церемония двете семейства остават помежду си като роднини и приятели, сякаш децата им са живи.

Разказах обичаите и навиците на татарите, но още не съм разказал необикновените неща за Великия хан и неговия двор. Това ще сторя по-нататък, когато му дойде времето.

Сега да се върнем на голямата равнина, до която бяхме стигнали, когато започнах да говоря за татарите.

[1] Това име от калмукски произход вероятно означава небесен отец. ↑

[2] Кумис, традиционно монголско питие от подквасено мляко на кобила. ↑

[3] Ония, които са останали верни на обичаите на предците. ↑

[4] Северен Китай. ↑

56. РАВНИНАТА БАРГУ

Като оставим зад себе си Каракорум и Алкай, където погребват мъртвите татарски царе, както преди малко ви споменах, продължаваме на север в една област, наречена равнината Баргу^[1]; повече от четиридесет дни път са нужни, за да я прекоси човек. Нейните жители, все поданици на Великия хан, са мекричи^[2], див народ, който се храни с еленско месо. Не сеят нито жито, нито ечемик, не правят вино. През зимата поради големия студ не намират никакво животно, затова ядат опушено месо, което са заделили през лятото. След четиридесет дни път стигаме до океана^[3]. По планините на тази област свиват гнезда прелетните соколи и друг един вид птици, едри като яребици и наречени багерлак^[4], с които се хранят соколите; краката им са като на папагалите, опашката — като на лястовиците, и в полета са много бързи. Когато Великият хан се нуждае от соколи, праща да вземат от тези планини.

На островите в морето, което мие бреговете на тази област, се въдят жирфалки^[5]. Страната е толкова на север, че Полярната звезда изглежда отместена на юг.

Толкова много са жирфалките тук, че Великият хан може да има от тях колкото си иска, дори остават за източните владетели и за царя на Персия, Аргон.

И така разказах ви за провинциите, разположени между севера и океана. Сега ще говорим за други страни и ще се върнем при Великия хан и друга една провинция, за която вече говорихме — Кампичиу.

[1] Равнината на изток от езерото Байкал. ↑

[2] Мекрити, народ от монголски произход, разположен на изток от езерото Байкал, покорени от Чингис хан през 1217 г. ↑

[3] Тихият океан. ↑

[4] Вид яребица, която прекарва зимата, под снега, а през топлите месеци живее по високите скали. ↑

[5] Едри ловни соколи. ↑

57. ЦАРСТВО ЕРДЖИНУЛ

След като пътникът напусне провинция Кампичиу, за която вече ви говорих, в продължение на пет дни той върви сред места, населени от духове, чиито гласове често му се случва да чуе през нощта.

След тези пет дни се навлиза в царството Ерджинул^[1], което принадлежи на Великия хан. Намираме се все още в Тангут, което обхваща и други царства освен това. В голямата си част населението е будистко, но има също християни-несторани и мюсюлмани. Многобройни са градовете и селата. Столица е Ерджинул. Продължавайки по посока на Катай, се натъкваме на град Сингу^[2] и много други села, все в Тонгут и все под владичеството на Великия хан. И тук населението е будистко с малки групи мюсюлмани и християни.

В областта живеят диви биволи^[3], едри като слонове и красиви наглед; те са на бели и черни петна, и покрити с три педи косъм освен по гърба: видът им е чудесен. Много от тези биволи са опитомени, мъкнат големи товари и биват използвани за полските работи, защото силата им е два пъти по-голяма от тази на нашите волове.

В тази страна живее мускусният елен^[4], по-красив от където и да е другаде по света. Това животно се разпознава по следните особености: голямо е почти колкото газелата, кожата му е като на елена, има четири зъба, два отгоре и два отдолу, три тънки и дълги пръста. Наистина е много красиво животно. Мускусът се извлича по следния начин: след като животното бъде убито, му се изрязва пъпната жлеза, от която се извлича мускусът, вещество, което издава силен аромат. Местността е пълна с тези животни и хората тук знаят да приготвяват есенция от това вещество.

Населението живее от търговия и занаяти, но също така обработва всякакви зърнени храни. Страната е обширна и се простира на петнадесет дни път. Горите са пълни с фазани, някои като нашите, други — два пъти по-големи, едва ли не като пауните, с опашка до десет педи.

Хората са дебели, с малък нос, черни коси, без косми по тялото освен по брадичката. Жените нямат косми по никоя част от тялото освен на главата; кожата им е светла и нежна, много са красиви и обичат да правят любов с мъжете. Мъжът може да си вземе колкото си иска жени, стига да има с какво да ги издържа. Един богат мъж, който се жени за красива, но бедна жена, дава на майка ѝ голяма сума пари, за която предварително са се споразумели.

Но сега да си тръгнем оттук и да навлезем в друга област, на изток.

[1] Отнася се за Увей, крепост на Великата китайска стена в областта Гансу. ↑

[2] Днешният град Дзинин. По времето на Марко Поло бил важна керванска спирка край езерото Коко Нур в Северен Китай. ↑

[3] Якове. ↑

[4] Тревопасно от семейството на елените, но без рога. Живее в азиатските планини. В слабините си има жлеза, която отделя ароматичното вещество мускус, използвано в парфюмерията и медицината. ↑

58. ПРОВИНЦИЯ ЕГРИГАЯ

След Ерджинул на осем дни път на изток се стига в провинцията Егригая^[1], която още е част от Тангут. Тук има много градове и села; столица е Калатиян^[2]. Населението е будистко, но има също три църкви на християни-несториани. Всички са поданици на Великия хан. В тези градове жители тъкат камелоти^[3] 152 от камилски косъм, които са измежду най-хубавите в света. Изработват също тъкани от бяла вълна, от които продават големи количества в други страни.

Но сега да излезем от тези места и да навлезем в Тендук, територия, която била част от царството на Престе Джовани.

[1] Отговаря на днешната китайска провинция Нинсян, на източната граница на Гансу. ↑

[2] В планината Хъланшан в Северен Китай. ↑

[3] Меки тъкани от камилска вълна. ↑

59. ПРОВИНЦИЯ ТЕНДУК

Тендук^[1] е доста населена област, до която се стига, като се напредва на изток; някога принадлежала на Престе Джовани, но сега е част от владенията на Великия хан. Столицата ѝ е Тендук. Царят е потомък на Престе Джовани, нарича се Джорджо^[2] и управлява от името на Великия хан само върху част от владенията, принадлежали някога на праотеца му. Не един път Великият хан е давал свои дъщери и роднини за съпруги на потомците на Престе Джовани.

В тази област се намират ония камъни, от които се извличат прекрасни лазурити; тук също се произвеждат големи количества платове от камилска вълна. Хората живеят предимно от земеделие, но има също занаятчийци и търговци. Малцина са будистите поземлени собственици; земята наистина е в ръцете на християните. Хората са със светла кожа, красиви, умни и ловки търговци.

В тази провинция била столицата на Престе Джовани, когато бил цар на всички татари; и днес все още управляват царе от неговото коляно.

Това е страната, която ние наричаме Гог и Магог^[3], а те наричат Муг и Могул. Всяка от тези две провинции има население от различни раси; в Могул живеят татари.

Като се язди седем дни на изток през тази провинция, се срещат много населени градове и села. Жителите, все поданици на Великия хан, са будисти, мюсюлмани и християни-несторияни, които живеят от търговия и занаяти и са прочути с ония позлатени тъкани, тук наречени насичи^[4], и заради други скъпи, копринени платове, произведени в областта.

Известен с изработката си на оръжия е градът Синдачу^[5]. В околността му има планина с богата сребърна мина, а в цялата област — дивеч и много птици.

След още три дни път се стига в Чаганор^[6], една местност, където Великият хан притежава голям дворец.

Великият хан много обича този дворец и с удоволствие пребивава в него, защото там има голямо езеро и широка река с много

жерави, а наоколо — прекрасна равнина, пълна с фазани, яребици и всякакви видове птици, където той прекарва приятно времето си в лов със соколи, с които е лесно да се улови много дивеч.

Жеравите, които живеят в тази област, са пет различни вида: черни като гарвани и много големи; бели с красиви пера като тези на пауните, по главата имат черно и яркочервено, а гушата им е черна и бяла; друг един вид много прилича на нашите жерави, но има и едни по-дребни с бели и черни пера по главата, и накрая сиви жерави, които са много високи.

В близост до града има една долина, където Великият хан е наредил да бъдат построени много клетки за преперици^[7] и е поставил наоколо им стражи, за да ги пазят. От тези птици се намират много особено когато пристигне Великият хан. Но сега да оставим тази страна и да продължим пътя си на север и североизток.

[1] Царство в Монголия на север от Великата китайска стена и реката Хуанхъ. ↑

[2] Принц на монголския народ кераити, васали на Великия хан, покръстени в католицизма от мисионера Джовани да Монтекорвино през 1291 г. ↑

[3] Марко Поло поставя в тази област двата легендарни народа гог и магог, за които се говори в Библията и Корана като за народите, които ще завладеят християнския свят в деня на Страшния съд. ↑

[4] Насиджин, прочути арабски брокати, тъкани със златна нишка. ↑

[5] Днешен Сюанхуа, на 150 км северозападно от Пекин. ↑

[6] Име, което означава бяло блато, на бреговете на езерото Цаган-Нур във Вътрешна Монголия. ↑

[7] Пъдпъдъци. ↑

60. ГРАД ДЖАНДУ

И така, отпътували от страната Тендук, след три дни стигаме до Джанду^[1], град основан от Кубилай хан, Великият хан, който царува днес. Тук императорът е построил един дворец от мрамор и други скъпи камъни; залите и просторните стаи са украсени със злато и са необикновено красиви. Дворецът е заобиколен от стени, дълги петнадесет мили; вътре в тях има реки, чешми и поляни. Великият хан е пуснал там много диви животни, елени, лопатари, диви кози, които служат за храна на соколите в клетките. Владетелят идва да ги наглежда един път в седмицата и когато пристигне по тези места, язди покрай стената, а на седлото си отзад носи един леопард, така че поиска ли да хване някое от животните, пуска леопарда, който за миг го улавя. След това жертвата се дава на соколите в клетките и всичко това той прави за развлечения.

Посред голямата поляна Великият хан е построил сграда от бамбук, изцяло позлатена отвътре и изящно изрисувана с животни и птици. Покривът е от боядисани тръстики, така добре свързани помежду си, че не пропускат вътре вода. Става дума за тръстикови стебла, дебели три-четири педи, дълги десет-петнадесет крачки, разрязани по дължина, за да добият форма на керемида и да покрият добре къщата. Покривът е построен по начин да бъде разглобен винаги, когато се наложи. Придържат го двеста копринени въжета.

Великият хан остава в този дворец три месеца в годината, сиреч през юни, юли и август, когато в тази област не е много горещо. През всичкото това време дворецът е открит и действащ; през другите месеци на годината е затворен и разглобен, но може да бъде открит и сглобен отново, щом потрябва.

На 28 август Великият хан напуска двореца и сега ще ви обясня защо. Той притежава една раса коне и бели кобили като сняг без ни едно петънце от друг цвят, общо около десет хиляди животни, и никой друг освен членовете на царското семейство не може да пие от млякото на тези кобили. Но има едно племе, ориат^[2], което има позволениято

да пие от него, понеже помогнало на Чингис хан да спечели една битка.

Когато излязат на паша, тези кобили са тъй почитани, че няма човек, принц или генерал, който да дръзне да мине помежду им или да ги обезпокои, докато ядат.

Астролозите и жреците казали на Великия хан, че всяка година на 28 август това мляко трябва да се излее и хвърли нависоко, за да получат духовете и боговете своята част и да закрилят впоследствие семействата, животните и имотите на населението.

След този обред Великият хан си заминава оттук и отива на друго място. Но бях забравил да разкажа друго необикновено нещо: когато Великият хан се намира в двореца и във бушува буря, астролозите и жреците могат така да направят, че да не падне гръм над двореца му. Тези жреци са наречени тебет^[3] и познават повече магьосничества от когото и да било. Те карат хората да вярват, че онова, което умеят, се дължи на светостта им.

Магьосниците, за които досега ви говорих, имат такъв обичай: когато някой умре, защото е бил осъден на смърт, те го варят и изяждат, но не и когато човекът е умрял от естествена смърт.

Когато Великият хан яде в главния салон, тези магьосници са способни да изпратят пред него от другия край на залата пълни чаши с вино, мляко и други напитки, без да ги докосне човешка ръка. Това чудо е било видно от повече от десет хиляди души и ви уверявам, че не е легенда или лъжа, защото такива неща могат да се постигнат чрез черната магия.

Когато се чествува празникът на някое божество, магьосниците отиват при Великия хан, който им дава овни, дърво от алое^[4] и други неща за жертвоприношения на боговете, за да закрилят хората им и тяхното имущество. След като направят жертвоприношенията, маговете кадят пред изображенията на божествата благовония от ароматични треви и през това време пеят песни и произнасят молитви. После поставят свареното овнешко месо пред изображенията на боговете, посипват тук-там от чорбата, за да си вземат божествата колкото поискат. По този начин чествуват боговете в деня на празника им, защото всяко божество си има свой празник, както е обичаят у нас с нашите светци.

Свещениците живеят в манастири и скитове. Някои от тях приличат на малки градове с повече от десет хиляди монаси, всичките облечени по строг начин и различно от обикновените хора. Към боговете се обръщат с величествени религиозни обреди, придружени от песнопения и прекрасни фойерверки. Има и друг религиозен орден^[5], който следва много строги правила: монасите се хранят само с триците на жито, които накисват в хладка вода и ядат. Постят почти през цялата година и прекарват времето си в молитви. Почитат много божества, сред които и огъня. Другите монаси казват за тях, че са еретици. Но има монаси, които се женят и имат деца; те се обличат различно от останалите монаси. Впрочем голям е броят на монашеските ордени, които се различават по правилата, които следват, и по облеклото. Между тях например един орден почита само женски божества, тоест всичките с Женски имена.

Но вече стига за тази страна. Искам сега да ви разкажа за най-могъщия император на всички татари, преблагородния Велик хан Кубилай.

[1] Наречен от Марко Поло още Клеменфу. Бил лятна резиденция на императорите от династията Юан до 1368 г. ↑

[2] Монголско племе, което обитавало западния бряг на Байкал. ↑

[3] Вещери и магьосници, наречени така поради произхода им от Тибет. ↑

[4] Алое е маслено, тропическо растение, от чиито листа се извлича един горчив сок (алое), използван като лекарство. ↑

[5] Последователи на Лаодзь и на таоизма. ↑

61. КУБИЛАЙ ХАН, ИМПЕРАТОР НА ВСИЧКИ ТАТАРИ

Искам да започна разказа за необикновената история на Великия хан, днес^[1] царувания владетел, чието име Кубилай хан означава на наш език цар на царете. Тази титла му принадлежи по право, защото е най-могъщият владетел и господар на земи, народи и богатства, какъвто не е имало от времето на Адам до наши дни.

В тази книга ще ви докажа, че всичко това е вярно, и всички ще останат убедени, като прочетат онова, което се готвя да кажа.

Трябва преди всичко да знаете, че Кубилай хан произхожда по пряка линия от семейството на Чингис хан и затова е законен император на всички татари. Той е шестият от Великите ханове, които са се изредили до днес, и започнал да царува през 1256^[2] г. Благодарение на изключителната си мъдрост и способности могъл да запази тази власт, която му се следвала по право, но която братята и роднините му се опитали да заграбят. Кубилай е владетел на всички татари от четиридесет и две години, а днес е на осемдесет и пет.

Преди да стане император, взел участие в много битки, сражавал се храбро и си спечелил име на смел военачалник. След като станал император, не участвувал вече лично в сражения с изключение на един път, през 1286 г., и ще ви кажа как.

Имало един принц на име Наян^[3], васал на Великия хан, от когото получил земи и провинции в такъв размер, че да може да стегне войска от четиристотин хиляди конници; той и предците му били открай време поданици на Великия хан. Принцът бил на тридесет години. Един ден Наян съобщил, че повече няма да признава върховната власт на Великия хан и дори щял да му отнеме цялата империя. Обърнал се към Кайду^[4], един могъщ принц, племенник на Великия хан, и му предложил да нападне императора от едната страна, а той щял да го нападне от другата, така заедно да го сразят и да му отнемат земите и върховната власт.

Кайду отговорил, че е съгласен и ще бъде готов за определената дата. Трябва да знаете, че той можел да строи на бойното поле повече

от сто хиляди конници. И така двамата принцове събрали голям брой пехота и конница, готвейки се да нападнат Великия хан.

Като научил за тези приготовления, Кубилай никак не се уплашил и заявил пред всички, че ще се откаже от короната и земите си, ако не успее да залови и да осъди на смърт двамата предатели.

Двадесет и два дни Великият хан се подготвял тайно, без никой да научи нещо за приготовленията му. Подбрал триста и шестдесет хиляди конници и сто хиляди пехотинци само измежду своите съюзници. Затова били толкова малко. Ако бил поискал помощта на други народи, сигурно щял да събере огромно човешко множество, но му трябвало много повече време и нямало да може да запази приготовленията в тайна. Тези триста и шестдесет хиляди бойци били също част от неговите дресьори на соколи, от гвардията и прислугата му.

Като завършил приготовленията, Великият хан повикал дворцовите астролози и поискал да му кажат кой ще спечели битката. Ония отговорили, че победителят ще бъде той и враговете му ще умрат от неговата ръка. Тогава Кубилай хан тръгнал на поход с войските си и след двадесет дни стигнал до една голяма равнина, където Наян бил спрял със силната си, четиристотинхилядна войска. Ханът пристигнал в ранна утрин, така че Наян нищо не предугадил, най-вече защото Кубилай бил избрал път, който ни един съгледвач не можел да открие, без да бъде заловен.

Великият хан се приближил с войската си, докато Наян, който въобще не подозирал нищо, се любел в шатрата с жена си, в която бил лудо влюбен.

И така, когато слънцето се показало, Великият хан неочаквано се появил на мястото, където Наян, неподозиращ нищо, спокойно си седял, без да може да си представи, че неприятелят му ще има смелостта да стигне дотам. Затова не бил поставил охрана на стана, нито отпреде си, нито зад гърба.

Великият хан бил поставил една кула на гърба на четири слона и върху нея издигнал знамето си, така че да се вижда отдалеч. Войската му, разделена на отряди от по тридесет хиляди души, бързо обкръжила стана; всеки конник имал зад себе си един пехотинец, въоръжен с лък и стрели.

Когато Наян видял Кубилай, разбрал, че е изгубен; наредил на хората си да грабнат веднага оръжието и всички се строили в пълен ред, готови за схватката. Войниците започнали да пеят вкупом и да свирят на инструментите си. Татарите имат този обичай: докато барабаните, командвани от офицери, не започнат да бият, сражението не може да започне. Дотогава обаче свирят другите инструменти, а войниците пеят високо. Тази свирня и песента на толкова много хора били наистина поразяващо зрелище.

Когато и двамата съперници били готови, големите барабани започнали да бият и войските се хвърлили една срещу друга, размахвайки копия и саби. Сражението било страшно, ожесточено и свирепо; стрелите, които летели из въздуха, били тъй многобройни, сякаш валил проливен дъжд. Конниците падали убити от едната и от другата страна, а грохотът на битката можел да заглуши и гръмотевица.

Наян, който бил покръстен християнин, бил издигнал кръста над знамето си.

Битката била най-страхотната и жестоката, видяна дотогава, и никога мъртъвците не били по-многобройни. Толкова хора били избити от двете страни, че човек да не повярва. Боят продължил от сутринта до късно след обяд и накрая Кубилай станал господар на стана.

Когато Наян и хората му видели, че не могат повече да устоят, почнали да бягат, но това не им помогнало — Наян бил пленен, а хората и генералите му се предали до един на Великия хан.

[1] Година 1298, когато е писан „Милионът“. Марко Поло не знаел, че по това време Кубилай хан бил от пет години покойник (1294). ↑

[2] Точната дата е 1260 г. ↑

[3] Потомък на един брат на Чингис хан; царувал в Манджурия като васал на Кубилай хан. ↑

[4] Син на Качи и правнук на Чингис хан, царувал в китайски Туркестан (1230–1301). ↑

62. СМЪРТТА НА НАЯН.

Когато Великият хан научил, че Наян е пленен, заповядал да бъде убит по този начин: да бъде поставен върху една черга и влачен, а всеки да го удря с тоягата, докато умре. Постъпил така, защото не искал да се пролива кръв на човек от императорско потекло.

След битката хората на Наян приели да плащат данък на Великия хан и му се заклели във вярност и подчинение. Провинциите, които признали неговата власт, били Чорча, Каоли, Байскал и Сингитини^[1]. След победата, удържана от Великия хан, мюсюлманите и другите нехристиянски народи, учудени, че Наян бил поставил кръста над знамето си, се обърнали към християните и им казали: „Виждате ли как кръстът на вашия бог помогна на Наян и хората му?“

Разправяли това навред, докато научил и Великият хан, станало му неприятно и се разгневил срещу ония, които обиждали християните. Извикал ония от поданиците си, които били верни на нашата религия, и им казал: „Ако вашият бог не помогна на Наян, постъпил е справедливо, защото е добър бог. Наян беше нечестен и предател, защото вдигна оръжие против своя владетел, и затова добре стори бог, че не му помогна“. Християните признали, че Великият хан е казал истината, че кръстът е символ на справедливостта и че Наян си е получил заслуженото.

[1] Става дума съответно за Манджурия, Корея, областта на езерото Байкал и за една неуточнена област на Източна Азия, вероятно Джунгария. ↑

63. ВЕЛИКИЯТ ХАН СЕ ЗАВРЪЩА В КАМБАЛУК

След спечелената битка, която ви разказах, Кубилай хан се завърнал в град Камбалук^[1], посрещнат празнично и радостно от всички свои народи. Другият цар, Кайду, като научил, че Наян е сразен, ужасно се изплашил и се отказал да води война срещу Великия хан.

Чухте впрочем как Кубилай хан взел лично участие в битката; докато винаги дотогава пращал своите синове и генерали, в този случай пожелал да участвува лично, защото поводът му се сторил много важен.

Но да оставим сега този случай и да се върнем към разговора си за Великия хан. Казах ви за рождението му и за неговото семейство; сега ще ви разкажа как награждавал ония измежду храбрите си офицери, които себеотрицателно се хвърляли в боя, и как се отнасял с подлещите и страхливците. Ония храбреци, които командвали сто души, поставял начело на хиляда души и ги дарявал със скъпи сребърни предмети. След това връчвал отличителните знаци на командирите: сребърна плоча на ония, които командвали сто души, златна на ония, които предвождали хиляда, и златна с лъвска глава на ония, които били начело на десет хиляди. Теглото на всяка една от тези плочи било сто и двадесет либри^[2] и на тях бил вдълбан този надпис: „По силата на всемогъщия бог и милостта на нашия император да бъде благословено името на Великия хан. Всички, които не му се подчиняват, да бъдат убити и унищожени“. Всеки, получил плоча за командирска власт, ползувал специални права, в които било описано всичко, с което властта му позволявала да разполага.

Онези благородници, които командват сто хиляди души, сиреч разполагат с истинска войска, получават плоча, която тежи шестстотин либри^[3] и на която са нанесени всичките права и пълномощия, за които ви говорих. В едната долна страна на плочата е изваяна лъвска глава, а в другата — слънце и луна.

Тези благородници се радват на широки привилегии, отговарящи на ранга им; който притежава най-ценните плочи, има правото, докато язди, да носи особено покривало на главата си като отличителен знак

за властта си, а когато участвува в заседания — да седи на сребърен трон. На тях Великият хан прави един особен подарък: плоча, на която е изваян сокол. Този знак е запазен само за трима от неговите генерали; императорът може да вземе коня им, когато поиска, както и те да вземат неговия, когато им позволи.

Но сега ще ви разкажа за Великия хан и навиците му.

[1] Монголското име на Хан балик, тоест Град на хана. Днешен Пекин. ↑

[2] Венецианската ливра била равна на около 5 грама. Затова теглото на една златна плоча било около 600 г. ↑

[3] Ливра (днешен фунт), около 1,5 кг. ↑

64. ПОРТРЕТ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Великият цар на царете Кубилай хан е със среден ръст, нито дребен, нито висок, но телосложението му е яко и хармонично. Лицето му е светло и румено, очите черни и красиви, носът му правилен.

Великият хан има четири законни жени; първородният син, добит от тези жени, става по закон след смъртта му приемник на императорския трон.

Четирите жени имат свои титли и ранг на императрици, но всяка носи собственото си име. Всяка от тях разполага със свой двор с не по-малко от триста слугини и множество прислужници и евнуси и безброй още прислужници, мъже и жени, така че всяка императрица има на своя служба не по-малко от десет хиляди души.

Когато Великият хан иска да се люби с една от своите жени, праща да я повикат в покоите му или самият той отива при нея.

Кубилай хан има също голям брой държанки, които избира по следния начин: има едно татарско племе, унграти^[1], известно с красивите си и представителни жени; стоте най-красиви измежду тях отвеждат на Великия хан, който ги праща за оглед от жените в двореца му. Те от своя страна спят с тях, за да проверят имат ли неприятен дъх, дали са девствени, здрави и незаразени от болест или засегнати от телесен недъг.

Най-красивите и привлекателни, най-добрите от всяка гледна точка, отиват да му служат: всеки три дни и три нощи шест от тези момичета са на разположение на императора в покоите му и той може да прави с тях каквото поиска. След три дни и три нощи други шест момичета ги заместват и така през цялата година.

[1] Унгути, племе от тюркски произход, установило се от векове на северната граница на Китай и запазило расовата си идентичност. Оттук и „привилегията“ им да бъдат избирани за държанки на императора. ↑

65. СИНОВЕТЕ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

От четирите си жени Великият хан имал двадесет и двама синове; първородният се казвал Чингис^[1] и трябвало да бъде негов престолонаследник и да царува над цялата империя. Но умрял и престолът минал на сина му Темур^[2], който сега трябва да стане Велик хан, защото е най-големият син на принца-престолонаследник. Темур е мъдър и храбър мъж и вече е дал доказателства за смелостта си в много битки.

От своите държанки Великият хан имал двадесет и петима синове; всички те станали принцове. От двадесет и двамата синове, които му се родили от законните жени, седем царуват над също толкова големи провинции на империята, отличавайки се като мъдри, просветени и храбри владетели. А това е естествено, защото приличат на баща си, който по смелост и ум е най-големият цар и военен предводител, какъвто са имали някога татарите.

Досега разказвах за Великия хан, за жените и синовете му; сега ще ви кажа за императорския му двор и как се живее в двореца.

[1] В действителност второроден син на Кубилай хан (1243–1286). ↑

[2] Син на Чингис и внук на Кубилай, наследил дядо си през 1295 г. и умрял през 1307 г. ↑

66. ДВОРЕЦЪТ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Великият хан живее в столицата Камбалук^[1] три месеца в годината, тоест декември, януари и февруари. В този град притежава голям дворец^[2], който ще ви опиша: има квадратна форма и е заобиколен от стена, дълга по една миля от четирите му страни; във всеки ъгъл се издига много красива сграда, където се пазят оръжията на хана — лъкове, стрели, колчани, юзди, седла, въжета и всичко останало, което служи за военна екипировка.

На всяка страна от стената, между ъгловите сгради, се издигат други четири павилиона, така че покрай стената сградите са осем и всяка от тях съдържа един вид снаряжение.

На южната страна на стената има пет врати; средната е много голяма и се отваря само когато през нея трябва да влезе или да излезе Великият хан. Встрани от тази врата има други две по-малки, които се ползват от останалите хора. На северната страна на стената също има голяма врата, през която обикновено минават простите хора.

Освен четириъгълната стена има втора вътрешна стена с осем сгради, подобни на тези на външната стена; те също служат за съхраняване на оръжията на Великия хан. Вътрешната стена също има пет врати на южната си страна и по една на останалите. Отвъд тази стена се издига дворецът на Великия хан, който сега ще ви опиша.

Той е най-големият, който съществува на света: подът се издига на десет педи от земята; таванът е много висок; стените на залите и стаите са покрити със злато и сребро, нарисувани с чудни истории на дами, рицари, птици, животни и други мотиви. Таванът също е покрит със злато и сребро. Централната зала е толкова широка и дълга, че в нея могат да седят и ядат шест хиляди души. Броят на стаите е невероятен. Керемидите на покрива са червени, сини, зелени и други още цветове, лакирани тъй хубаво, че светят като кристал, затова дворецът още отдалеч блести.

Между двете стени, за които ви говорих, има поляни и дървета, както и всякакви животни: бели елени, сърндаци, лопатарии, катерици,

хермелини и други редки животни. Тия животни изпълват поляните и остават свободни само алеите за преминаването на хората.

На северозападния ъгъл на двореца има езеро с най-различни риби. В него се влива красива река^[3] и после изтича, но рибите не могат да избягат, защото езерото е преградено с железни мрежи.

На север, на един хвърлей с лък, Великият хан заповядал да му построят планина, висока сто крачки^[4] и около една миля в окръжност, покрита с дървета, които никога не губят зеленината си. Помислете само, че когато доложат на Великия хан за някакво рядко и особено красиво дърво, той нарежда да го извадят с всичките му корени и земя около тях, за да го засади на тази планина. Няма значение колко голямо е дървото, защото го пренасят със слонове.

После покрил цялата планина с парченца лазурит — камък със зелен цвят, така че всяко нещо изглежда зелено и затова планината се нарича Зелени връх. На върха има дворец, също зелен, толкова голям и красив, че който го загледа, остава захласнат. Великият хан го е построил, за да се любува на гледката отвисоко и да изпитва радост и наслада.

[1] Монголското име на Хан балик, тоест Град на хана. Днешен Пекин. ↑

[2] Императорският дворец, или забранен град, защото достъпът до него бил ограничен само за императора, близките и дворяните му. ↑

[3] Реката Юндинхъ, приток на Бейюнхъ, която минава на изток от Пекин. ↑

[4] Около 150 м. ↑

67. ГОЛЕМИЯТ ГРАД КАМБАЛУК

До царския палат се издига друга една сграда, построена по същия начин, където живее онзи внук на Великия хан, който ще трябва да царува след него. Той се казва Темур, син на първородния син на Великия хан Чингис, и вече разполага с всичките права на дядо си, притежава златната императорска грамота и печата на властта, но докато дядо му е жив, не царува.

След като ви разказах за двата императорски двореца, ще ви говоря за Камбалук^[1], където се намират тези дворци. Ще ви кажа защо този град е бил построен, както и че по-рано наблизо имало друг град, много по-красив, също наречен Камбалук, което на нашия език означава Град на господаря.

Понеже Великият хан научил от своите астролози, че този град щял да се разбунтува и да нанесе много вреди на империята, заповядал да построят близо до него нов град, отделен от първия само от една река. После заповядал населението на стария Камбалук да бъде преместено в новия град, който също да се нарича Камбалук. Сегашният има периметър от двадесет и четири мили, тоест шест мили всяка страна, наистина той има квадратна форма и страните му са равни една на друга. Стените му са дебели десет стъпки^[2] и високи двадесет^[3], като в основата си са по-широки, а горе се стесняват до три стъпки^[4]. Украсени са с бели зъбери.

Градът има дванадесет врати и над всяка врата се издига сграда. Общо на всяка една от четирите страни има по три врати с общо пет сгради, защото има по една сграда на всеки ъгъл. В четири от тези сгради, всяка на една от страните, се намират стражите, които защитават града. Улиците са толкова прави, че от едната врата се вижда другата. В града има и много дворци. Над един от тях има огромна камбана, която всяка вечер бие три пъти; след като е ударила, никой не може да се движи из града освен по много уважителни причини, като например за жена, която трябва да ражда, или за някой тежко болен.

Всяка врата се охранява от хиляда души, и то не от страх за нападение от външни врагове, но за да се отдаде почест на императора, когато е в града, и да се попречи на бандити или злосторници да създадат безредици.

Описах ви града; сега ще ви кажа как е устроен дворът на Великия хан и събитията, които стават в императорския дворец.

[1] Монголското име на Хан балик, тоест Град на хана. Днешен Пекин. ↑

[2] Около 15 м. ↑

[3] Около 30 м. ↑

[4] Около 4,5 м. ↑

68. ГВАРДИЯТА НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Великият хан се охранява от дванадесет хиляди конници, наречени куезитани^[1], което на наш език означава рицари, верни на краля, но той не си служи с тях, защото не на всички има доверие. Тези дванадесет хиляди конници имат четирима командири — всеки от тях заповядва на три хиляди души. Един командир винаги е налице с хората си в двореца, където три дни и три ноци са на пост. Всеки три дни командирите се сменят и така през цялата година.

Когато Великият хан дава тържествено угощение, масите се нареждат по този начин: тази на Великия хан е над всички останали. Императорът седи с гръб, обърнат на север, а лицето му — на юг; любимата му жена седи от лявата му страна, а отдясно, но по-ниско, седят синовете, внуците и останалите му роднини, така че главите им да бъдат наравно с краката на владетеля. Още по-надолу се намират другите принцове и царедворци, а отляво — жените, тоест дъщерите на Великия хан, децата им и роднините; още по-надолу са жените на принцовете и на царедворците. Всеки поканен знае на кое място да седне според волята на Великия хан. Масите са разположени така, че императорът може да вижда всички сътрапезници, които са безброй.

Извън залата се хранят повече от четиридесет хиляди поканени; наистина те пристигат многобройни от най-далечни, чужди земи и носят великолепни подаръци, типични за техните страни. Много измежду поканените са принцове в своите страни.

Всички тези гости пристигат в двореца, когато Великият хан вдига сватба или устройва тържествен пир. Посред банкетната зала има голям съд от чисто злато, подобен на бъчва; вляво и вдясно на този съд има два по-малки. От големия съд черпят вино, от по-малките — други питиета. По масите са сложени позлатени купи с вино, което стига за осем души, и всеки си налива с черпак, чиято дръжка е златна. От тази скъпа златна и сребърна посуда Великият хан разполага в голям брой и който не я е видял с очите си, не би повярвал.

Някои от царедворците имат задължението да опитват храните на владетеля; около устата и носа си привързват копринени кърпи, везани

със злато, за да не докосне дъхът им гозбите на Великия хан.

Когато той пие, всички инструменти засвирват, а те са много. Вдигне ли чашата и те засвирват. Тогава всички присъстващи коленичат — принцове и обикновени хора, в знак на преданост и уважение. И всеки път така, когато Великият хан вдигне чашата. За яденето няма да разказвам, но трябва да повярвате, че то е в необикновено изобилие. Всички благородници и рицари водят жените си на угощението, за да се видят с другите жени. Когато Великият хан свърши да яде и масите се разчистят, появяват се много жонгльори, които изпълняват сложни и красиви игри; след това всеки се оттегля в своите покои.

[1] От монголски кечиктен, тоест фаворити, образували императорската гвардия. ↑

69. ПРАЗНИКЪТ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Всички татари имат обичай да празнуват рождените си дни. Великият хан е роден на 28 септември и народите в империята чествуват този ден като най-важен през годината, като изключим новогодишния празник, за който ще ви разкажа по-нататък.

В деня на своята годишнина Великият хан облича дрехи от ковано злато^[1]; с подобни дрехи, но не така скъпи се обличат дванадесетте хиляди благородници и рицари. Всички носят големи златни колани, дар от Великия хан. Дрехите им са прекрасни, общити със скъпоценни камъни и перли, които струват понякога повече от десет хиляди бизанта^[2]. Трябва да знаете, че тринадесет пъти в годината императорът подарява такива скъпи дрехи на дванадесетте хиляди благородници и царедворци. Дрехите са винаги в един и същ цвят, какъвто използва императорът^[3].

Никой владетел на света не би могъл да прави подаръци като тези на Великия хан и само той може да поддържа такива обичаи. Неговият рожден ден е голям празник за всички татари на света, както и за всички провинции в състава на империята. Всеки поданик през този ден предлага на владетеля дарове според ранга си, възможностите и степента на услугата, която се надява да получи. Великият хан възлага на дванадесет от своите принцове да раздадат тези привилегии по справедливост. А народът се моли боговете да закрилят, императора и да му дарят дълъг живот. Така преминава този празничен ден.

Сега ще ви разкажа за друг един празник, който се чествува в началото на годината и е наречен Белият празник.

[1] Сиреч направени от златни плочки. ↑

[2] Златна византийска монета все още в употреба във Венеция по времето на Марко Поло. ↑

[3] Тази подробност се потвърждава от онова, което можем да прочетем в официалните китайски хроники от епохата, където се говори за дрехи, обличани при официалните церемонии и подарявани от императора на сановниците в двора тринадесет пъти годишно. ↑

70. БЕЛИЯТ ПРАЗНИК

Новогодишният празник се чествува през месец февруари по нашия календар^[1]. Великият хан и целият народ празнуват тържествено началото на новата година.

Обичаят е всички, от Великия хан до последния поданик, да се обличат в бяло, затова всеки търси и намира някаква бяла дреха. Бялото облекло се смята за добро знамение и пожелание за сполука, която да съпътствува човек и да му носи щастие и благополучие през цялата година.

Все в този ден васалите на императора му поднасят, всеки според възможностите си, скъпи подаръци от злато, сребро и перли. А обичаят изисква, доколкото това е възможно, подаръците също да са в бял цвят.

В новогодишния ден на Великия хан се представят повече от сто хиляди здрави и силни бели коня и повече от пет хиляди слона, покрити със златотъкани попони. Всеки от тях носи ковчеже, пълно със сребърни и златни накити, както и други скъпи вещи. Шествието на слоновете пред императора е церемония, която не може да се види никъде другаде в света.

В сутрешните часове на празника, преди още почестите да бъдат раздадени, царе, принцове, херцози, маркизи, барони, рицари, астрономи, дресьори на соколи, офицери, губернатори, военни и граждански началници, всички се събират в голямата зала пред Великия хан. Онези, които не успеят да влязат, остават извън двореца, но на такова място, че императорът да може да ги вижда. А присъстващите в залата се разполагат така: отпред синовете, внуците и роднините на владетеля, после царете, благородниците и всички останали според йерархическия ред.

Когато поканените седнат на определените им места, един свещеник става и произнася на висок глас: „Поклонете се и благоговете!“ Щом чуят тези думи, всички свеждат чело до земята и се молят за императора, когото почитат като бог, и това действие те извършват четири пъти. После се качват до един олтар, където върху алена маса е вдълбано името на Великия хан и са поставени димящ

жертвеник и кадилница с тамян, с която кадят олтара и масата, а после се връщат по местата си.

След тези молитви се извършва поднасянето на подаръците, за които ви говорих преди. После, само след като Великият хан види всички подаръци, поканените могат да седнат на масата разположени, както ви обясних, и започват да се хранят. Така минава новогодишният Бял празник.

Сега ще ви разкажа друго необикновено нещо, което Великият хан има обичай да върши: подаряването на дрехи на някои от благородниците, които присъствуват на празника.

Към двора на Великия хан се числят дванадесет хиляди благородници, наречени, както ви казах, куезитани, сиреч най-верни. На всекиго от тях владетелят подарява тринадесет облекла с различен цвят, украсени с перли и скъпоценни камъни. Подарява им също красив и скъп златен колан и обувки от еленова кожа, изработени със сребърна нишка. Надарените с тези одежди са толкова изящни, че заприличват на царе. Указано е за кой празник какви одежди трябва да облекат. Великият хан разполага също с тринадесет чифта дрехи като тези, които е подарил на царедворците, но по-изтънчено ушити и от по-скъпи платове.

Но искам да ви съобщя и друго необикновено нещо: по време на празненствата докарват един голям лъв пред императора. Щом го съзре, звярът се свива в краката му, сякаш го е познал. Лъвът е без вериги и никой не го държи. Това наистина е едно чудо.

Но нека сега ви разкажа за големия лов, който Великият хан устройва.

[1] Китайската година била лунна и започвала с новата луна, която предхожда влизането на Слънцето в съзвездието Риби. И днес още новата лунна година е най-важният китайски празник. ↑

71. ГОЛЕМИЯТ ЛОВ

Императорът остава в столицата три месеца в годината, тоест декември, януари и февруари.

През този период по негова заповед всички, които се намират на разстояние четиридесет дни път от столицата, трябва да излязат на лов. После военните и гражданските власти събират убития дивеч — диви свине, елени, диви кози, лопатари и други, и ги носят в двореца. И така цялото население отива на лов. Ония, които се намират на тридесет дни път от столицата, изпращат на Великия хан убитите животни, след като им извадят вътрешностите, а онези, които се намират по-далеч, до четиридесет дни път, не изпращат месото на животните, а щавените им кожи. От тях императорът приготвява пълната екипировка на войската.

Говорих ви за лова, а сега ще ви разкажа за зверовете, които Великият хан отглежда.

72. ЛЪВОВЕТЕ И ЖИВОТНИТЕ ЗА ЛОВ

Великият хан притежава много леопарди, обучени за лов; притежава също обучени рисове за лов. Неговите леопарди^[1] са много повече и много по-добри от тези във Вавилония^[2]; имат прекрасна козина и цвят — на райета, черни, червени, бели. Обучават ги да ловят диви свине, диви биволи, сърни, мечки, диви магарета и други животни. Поразяваща гледка е да наблюдава човек как тези обучени леопарди, които откарват в клетки до мястото на лова, се впускат след жертвите си и подпомогнати от едно малко кученце, ги донасят в краката на господаря си.

Великият хан притежава също орли, с които лови лисици, лопатари, зайци, диви кози и вълци. Ония, които са обучени за лов на вълци, са много едри и с изключителна сила и няма вълк, колкото и да е голям, който да им убегне.

А сега ще ви разкажа за кучетата на Великия хан.

Трябва да знаете, че императорът има двама кръвни братя, наречени Баян и Минган, чието прозвище е Куючи^[3], тоест Пазачи на овчарските кучета.

Всеки от двамата братя командва по десет хиляди души, облечени по един и същ начин, но едните в червен цвят, а другите — в син. Когато тръгват на лов с Великия хан, обличат тези униформи. Две хиляди души водят със себе си по няколко кучета. Тръгне ли на лов, Великият хан води със себе си единия от братята си с десет хиляди души и не по-малко от пет хиляди кучета. Другият брат с хората си го следва на разстояние един ден път. Каквото и диво животно да срещнат, те го убиват или залавят. Да присъствува човек на този лов и да проследява похватите на ловците и кучетата, представлява прекрасно зрелище. Когато Великият хан обяви началото на лова и към него, принцовете и царедворците се втурне всичкият дивеч, който бяга от кучетата — мечки, елени, глигани и разни други животни, подгонени от всички страни, — наистина гледката е необикновена.

Сега ще ви кажа къде прекарва Великият хан други три месеца.

[1] Навикът да се използват обучени леопарди за лов се разпространил и в Европа, особено в двора на италианския принц Галеацо Висконти и на френските крале Шарл VIII и Луи X. ↑

[2] Под това име западните писатели през средновековието означавали Египет и по-точно град Кайро, столица и резиденция на египетските султани. ↑

[3] От монголската дума гуюкчи, която означава бегач. ↑

73. ЛОВЪТ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

След като е прекарал три месеца в столицата, тоест декември, януари и февруари, през месец март Великият хан заминава на юг, към океана^[1], който отстои на два дни път. Той води със себе си не помалко от десет хиляди дресировачи на соколи и безброй ловни соколи от различни породи, които са разпределени в кафези по сто или двеста броя.

Когато Великият хан излезе на лов със соколи, бива следван от десет хиляди души в редица по двама, наречени тоскаори^[2], дума, която на наш език означава съгледвач. Тези хора вървят по двама и оглеждат целия терен пред себе си, като в ръка държат сиджимка и качулка, за да покрият главата на сокола. Щом Великият хан пусне някой от своите соколи, не е нужно дресировачът да следи полета му, защото тия, дето са съгледвачи, внимават накъде отива и издавайки особен звук, могат веднага да го върнат обратно. Всичките соколи на Великия хан и на другите велможи носят малка сребърна плочка, захваната за единия крак, на която е написано името на собственика. По този начин винаги е възможно, ако се залута, да бъде върнат на господаря си. Ако собственикът не може да бъде открит, тогава предават сокола на един благородник, наречен буларгуджи, име, което означава пазач на намерени неща. Който намери сокол и не го предаде веднага на този пазач, бива смятан за крадец. Същото важи, ако някой намери кон или загубена вещ. Пазачът на намерените неща търси и разследва, докато открие истинския собственик. Който загуби нещо, веднага се обръща към този пазач; по време на лова той стои с едно знаме на най-високото място, та всички да могат да го виждат. Така, когато някой е загубил нещо, като види знамето на оня, на високото, веднага се сеща да си го потърси.

По пътя си към океана Великият хан устройва много развлекателни и красиви ловни хайки. Императорът се движи върху четири слона, на които е поставена дървена площадка, подплатена отвътре с бродирани със злато плат и покрита отвън с лъвски кожи. Тук той държи дванадесетте си най-добри ловни сокола, а благородници и

царедворци го заобикалят отвред. По време на пътя конниците, които яздят край него, му съобщават, когато видят някое животно, и викат: „Господарю, минава ято жерави!“. Тогава той кара да отворят клетките със соколите и ги пуска към жеравите, от които само малка част успява да се отърве.

Така, излегнат спокойно, императорът ръководи лова, докато множество конници го ескортират.

Никой владетел на света, повярвайте ми, не се забавлява повече от Великия хан и ми се струва, че друг като него не е имало, нито ще има.

Когато най-подир стигне до едно място, наречено Таркар Мондум^[3], нарежда да разположат павилионите и прекрасните шатри на неговите синове, генерали и жени — общо, за повече от десет хиляди души.

Шатрата, в която са настанени царедворците, е толкова голяма, че може да побере повече от хиляда души; отворът ѝ е насочен на юг. До тази шатра, отдясно, се намира шатрата на императора. Тук той приема лицата, които иска да види. Зад голямата зала в средата има стая, в която императорът спи. Около императорската шатра, но на известно разстояние, са разположени другите шатри.

Залите, за които ви говорих, и императорската спалня са направени по следния начин: всяка зала се крепи на четири изящно изработени дървени колони; отвън е покрита с лъвски кожи, за да не може да прониква вътре дъждът, а отвътре е изцяло застлана с хермелинови и зибелинови кожи — най-красивите и скъпите, които могат да се намерят.

Трябва да знаете, че зибелиновата кожа, нужна за изработка на един кожух, струва не по-малко от две хиляди златни бизанта^[4]. Зибелинът е животно, подобно на белката, и татарите го поставят на първо място заради красивата му кожа.

Трите шатри имат такава висока стойност, че царят на някое малко царство не би могъл да ги купи. Край тях има други, също тъй добре подредени, където живеят държанките на императора.

Голямата императорска зала е украсена с интарзии от хермелинови и зибелинови кожи — една тъй изтънчена работа, че човек остава смаян. Стаята, в която спи Великият хан, съседна на голямата зала, е украсена по същия начин.

В стана живеят толкова хора, колкото в един голям град; мнозина са дошли отдалеч, водейки със себе си семействата, охраната и дресировачите на соколи.

Великият хан остава тук до Великден. През този период ходи единствено на лов за жерави, лебеди и други животни край реката; междуременно приема поданиците си от най-далечните провинции, които му носят дарове и дивеч. Така той прекарва времето си по най-безгрижен и приятен начин.

Трябва също да знаете, че никой търговец, занаятчия или селянин не може да държи и да използва сокол и ловно куче на разстояние тридесет мили път от мястото, където се намира станът на Великия хан. Извън това пространство тази забрана не важи. Но от месец март до месец октомври, когато дивечът се плоди, ловът е забранен в цялата империя както за генерали и принцове, така и за всеки друг поданик. Нарушителите се наказват строго. Всички спазват тези нареждания и през тия месеци зайците, лопатарите, елените и други животни не бягат от човека и който иска може да ги докосне с ръка.

След Великден Великият хан се връща в столицата Камбалук по същия път, по който вече е минал, без да престава да ловува и да се забавлява.

[1] Тихият океан. ↑

[2] От тюркски тоскаул, тоест пазачи. Това са били пазачите на ловните птици. Държали соколите в примка и покрити с качулка, за да не виждат до момента на лова. ↑

[3] Местност, където Великият хан отивал на лов, на юг от Пекин. ↑

[4] Златна византийска монета все още в употреба във Венеция по времето на Марко Поло. ↑

74. ДВОРЪТ НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Когато Великият хан се завърне в столицата Камбалук, той не се задържа повече от три дни в двореца си. Събира царедворците, устройва големи празненства и пирове, радва се на многото си жени. Да участва човек в тези празненства на Великия хан е голямо преживяване.

Вътре и извън стените на град Камбалук живеят голям брой семейства; предградията на града имат същия брой врати, тоест дванадесет, и всички те са гъсто населени. Колко хора живеят там, никой не знае, но безспорно повече са тия, които са извън стените. Повечето са търговци, дошли да търгуват в града. Разбира се, и тук има красиви сгради като тия в града.

Мъртъвците погребват извън стените, но преди това ги изгарят, какъвто е обичаят у будистите.

В столицата няма проститутки; те могат да се срещнат в предградията и броят им, който не е по-малък от двадесет хиляди, може да се обясни с многото търговци и чужденци, пристигащи постоянно в Камбалук. А оживената търговия се дължи на присъствието на императора, жените му, благородниците и царедворците. Много стоки се предлагат и още толкова се купуват. Всеки ден в града пристигат повече от хиляда коли, натоварени с коприна, готова за тъкане и бродиране със злато. Не е чудно, че тук се сключват толкова сделки: хората идват в Камбалук да правят покупки от двеста мили разстояние.

Сега ще ви разкажа за монетния двор и монетите, които се секат в столицата, и как Великият хан е уредил паричното обращение в империята си.

75. МОНЕТНИЯТ ДВОР НА ВЕЛИКИЯ ХАН

Монетният двор на императора се намира в Камбалук; от начина, по който действа, би могло да се каже, че Великият хан е открил тайната на алхимията, и веднага ще ви кажа как.

Ето как сече той монети: от кората на черница^[1] (листата на това дърво служат за храна на копринените буби) хората на императора изваждат онзи тънък пласт между кората и дървото и от него правят листове хартия, които сякаш са от памук, но на цвят са черни. От тези листове правят малки листчета с различна големина и различна стойност; някои имат стойността на половин турин^[2], други — на един турин, трети имат стойността на сребърно венецианско гросо^[3]; има и такива, чиято стойност е половин гросо или две, пет, десет гросо. Накрая има банкноти, които струват от един до девет бизанта^[4].

Всичките тези банкноти^[5] са подпечатани с печата на Великия хан и броят им е тъй голям, че с тях може да се купят всичките богатства на света. Щом изготвят нови банкноти, императорът ги пуска в обращение из всички провинции на империята и под страх от смъртно наказание никой няма право да ги отказва. Така народът плаща с тези банкноти всякакви стоки дори когато се отнася до злато, сребро и скъпоценни камъни. Понякога се случва търговците да занесат на Великия хан вещи и стоки на стойност четиристотин бизанта и тези неща той плаща със своите банкноти, а търговците ги приемат на драго сърце, защото могат да ги похарчат без всякаква трудност във всички провинции на империята.

Императорът многократно е издавал заповеди, нареждайки всеки селянин, който притежава злато, сребро или скъпоценности, да предаде всичко на имперската банка, която му заплаща веднага с банкноти от хартия; по този начин Великият хан успява да събере невероятно количество злато и сребро. Ако някоя банкнота се скъса или похаби, банката веднага я заменя с нова. Ако пък някой иска да си направи златни или сребърни чаши или чинии, трябва само да отиде в банката, която му продава срещу банкноти нужното количество злато или сребро. Чрез този способ Великият хан успява да събере злато и

сребро повече от всеки друг владетел на света. И наистина той е най-богатият човек на света.

След като ви говорих за тези хартиени монети, ще ви разкажа за управлението на страната, което се намира в Камбалук.

[1] Отнася се за дърво, което произхождало от Китай и Япония. Вътрешната му кора се използвала за приготвяне на хартия. ↑

[2] Сребърна монета, по името на френския град Тур, където била сечена за пръв път. ↑

[3] Сребърна венецианска монета с тегло около 2 грама. ↑

[4] Златна византийска монета все още в употреба във Венеция по времето на Марко Поло. ↑

[5] Откриването на банкнотата в действителност е много старо; Кубилай подновил една институция, въведена от императорите на предходните династии. ↑

76. ДВАНАДЕСЕТ МИНИСТРИ ЗА УПРАВЛЕНИЕТО НА ДЪРЖАВАТА

Великият хан е поверил на дванадесет министри^[1] отговорността за управлението на тридесет и четирите провинции в империята. Сега ще ви обясня по кой начин.

Трябва да знаете, че тези дванадесет висши чиновници живеят в един дворец на столицата, който е голям и красив, със зали и голям брой стаи.

Всяка провинция в империята си има свой съдия и различни канцеларисти, които се намират в двореца. Съдиите и канцеларистите се грижат за управлението на провинцията, която представят, и действуват от своя страна под юрисдикцията и заповедите на дванадесетте министри. Министрите са тези, които избират тези висши чиновници — избират най-добрите по своя преценка и ги представят на Великия хан. Императорът утвърждава назначението им и връчва на всекиго златните плочи, символ на тяхната власт.

Министрите са, които решават как да бъде използвана войската, кога и къде трябва да се намеси според волята и заповедите на императора. С други думи, всичко, което засяга управлението на провинциите на империята, зависи от дванадесетте министри, които образуват Висшия дворцов съвет на Великия хан, наречен така, защото има най-широка власт за управление.

Няма да изброявам по име тридесет и четирите провинции, защото за тях ще говоря по-нататък в тази книга; затова пък искам да обясня създадената от Великия хан система да изпраща посланията си във всички провинции на империята.

[1] Нещо като съвет на министрите, натоварен от императора с управлението на империята. ↑

77. ИМПЕРСКАТА ПОЩЕНСКА СЛУЖБА

От столицата се разклоняват много пътища, които се отправят към провинциите на империята, и всеки път носи името на провинцията, към която води.

След Камбалук, по протежение на тези пътища на всеки двадесет и пет мили има по една пощенска станция, разположена в голямо и добре подредено здание, където пратениците на Великия хан спират да си починат. Тук те имат на разположение четиристотин коня, с които да потеглят в каквато искат посока. Такива пощенски станции има във всички провинции. Когато пътищата минават през пустинни и необитаеми райони, станциите са по-нарядко, между тридесет и пет и четиридесет мили.

По този начин пратениците на императора могат да достигнат всяко място на империята, като намират винаги подслон и отпочинали коне. Никой цар или император, бил той най-могъщият в света, не разполага с по-съвършена служба. Наистина конете, които са на разположение на пратениците, наброяват двеста хиляди, а пощенските станции — повече от десет хиляди. С право можем да кажем, че тази изключителна организация няма равна на себе си.

Има и друга подробност, която искам да добавя: между една пощенска станция и друга, на всеки три мили, са поставени малки станове от по четиридесет шатри и хора, числящи се към императорската пощенска служба. Тези хора носят около кръста си колан със звънци, чийто звън може да се чуе надалеч. Те пробягват разстоянието от три мили и другарите им, които ги чакат на следващата станция, насочени от звъниците, тръгват да ги пресрещнат, поемат документите и от своя страна, все бегом, пробягват следващото разстояние от три мили. По този начин Великият хан успява да получи новини за всяко събитие в срок от едно денонощие от места, отдалечени на десет денонощия път; за две денонощия — от места, отдалечени на двадесет денонощия път. И така само за десет денонощия, той получава новини и сведения от места на повече от сто дни път от столицата.

Тези вестоносци могат само за едно денонощие да донесат на императора плодове от места, отдалечени на десет дни път. За отплата Великият хан освобождава тези хора от данъци, дори им подарява някои от конете в пощенските станции.

Цялата тази пощенска организация не струва нищо на Великия хан, защото градовете, които са в близост с пощенските станции, се грижат да ги снабдяват с коне и всичко необходимо за дейността им. А когато е особено нужно вестоносец на кон да пристигне бързо при Великия хан, за да му съобщи важна новина като бунт в някоя провинция или на някой принц, както и всеки друг повод, който налага намесата на Великия хан, тогава вестоносецът успява да измине двеста, дори двеста и петдесет мили само за един ден, и ще ви кажа как.

На вестителя, който трябва да бърза и комуто предстои много път, дават специален пропуск с нарисуван сокол, символ на бързината. Обикновено вестоносците са двама; тръгват от мястото, където се намират, с два бързи коня, увиват главата и гърдите си и в кариер изминават първите двадесет и пет мили; после сменят конете с нови до следващата станция и така през целия ден. По този начин успяват да изминат двеста и петдесет-триста мили за един само ден и донасят на Великия хан спешните новини.

Но сега стига по този въпрос. Искам да разкажа за един акт на голямо великодушие, което Великият хан отрежда два пъти в годината за своите поданици.

78. КАК ВЕЛИКИЯТ ХАН ПОДПОМАГА НАРОДА ПО ВРЕМЕ НА ГЛАД

Всяка година Великият хан изпраща натоварени от него лица във всяка провинция на империята, за да научат дали населението е претърпяло големи загуби от реколтата поради лошо време, наводнения, нахлуване на скакалци или други бедствия. Ако научи, че в някоя област на империята му хората са понесли щети, не само ги освобождава от данъци, но заповядва на тези семейства да се раздадат жито и други зърнени храни, които да им стигнат за изхранване и за нова сеитба.

Това е необикновена постъпка на великодушие от страна на един владетел. Така той постъпва през лятото, а през зимата, ако научи, че е имало мор по добитъка, се притичва на помощ на пострадалите си поданици.

Така се отнася Великият хан със своя народ, така го подпомага и подкрепя. Но искам да припомня и друго нещо: Великият хан е дал нареждане да се засадят дървета от двете страни на всички главни пътища в империята, на две крачки едно от друго. Тази мярка се е наложила, за да не се губят търговците, куриерите и пътниците, когато пътят минава по непознати и пустинни места. Наистина дърветата са тъй гъсто засадени, че лесно се виждат от много далеч.

След като ви разказах за пътищата в империята, сега ще се спра на други неща.

79. ВИНОТО

Почти в цял Китай хората пият различно от нашето вино. Правят го от ориз и различни подправки и никое вино на света не е по-добро от това. На цвят е светло, приятно на вкус и от него човек се напива по-бързо, отколкото от нашето, защото се пие горещо.

Но нека се прехвърлим на друга тема; искам да спомена за камъните, които горят, сякаш са от дърво.

80. КАМЪКЪТ, КОЙТО ГОРИ

В Китай има един черен камък^[1], който се копае в рудници като минералите и гори като дърво, но поддържа огъня много повече от дървата. Когато вечер се разпалят добре, тези камъни поддържат жив огъня през цялата нощ. В Китай горят само този камък, макар да има много дърва, защото е по-евтин и позволява да се пестят дървата за други нужди.

А сега ще ви кажа как Великият хан не позволява да се вдига цената на житото.

[1] Каменни въглища, познати и използвани в Китай преди повече от две хиляди години. ↑

81. ЗАПАСИТЕ ОТ ЖИТО

Когато реколтата на жито е изобилна, Великият хан заповядва да се построят големи складове, които да съхранят всичките зърнени храни: жито, просо, царевица, ечемик, ориз. После, когато дойде период на глад, нарежда да отворят складовете. Понякога съхраняват житото по три-четири години и раздавайки го, императорът заповядва да го продават на една трета и на една четвърт от обичайната му цена.

По този начин биват преодолявани големите епидемии от глад и това важи за всички провинции на империята.

Сега ще ви кажа какво друго прави Великият хан, за да помага на народа си.

82. ЩЕДРОСТТА НА ИМПЕРАТОРА

Ето как Великият хан подпомага бедните в Камбалук. На всички бедни семейства от града, които се състоят от повече от шест члена и няма какво да ядат, той раздава жито и други зърнени храни и това засяга много голям брой семейства. Императорът не отказва хляб на никой нуждаещ се, бедните, които всеки ден се обръщат за милост към него, са повече от тридесет хиляди.

Щедростта на Великия хан е безгранична и по тази причина е обичан от народа си и почитан като бог.

Но нека сега оставим Камбалук и се опитаме да навлезем в Китай^[1], защото искам да ви разкажа за необикновените неща, които се намират там.

[1] Тук започва описанието на Китай, тоест онази част на Китай, разположена на север от Жълтата река; южната част се наричала Манджи. ↑

ЧАСТ III
ПЪТЕШЕСТВИЯТА НА МАРКО ПОЛО В
КИТАЙ (1280–1290)

83. ПРОВИНЦИЯ КИТАЙ

Трябва да знаете, че Великият хан изпратил Марко като свой личен пратеник в западните области на империята. И така Марко Поло заминал за Камбалук, вървейки четири месеца на запад. Ще ви разкажа всичко, което той видял по време на пътуването си на отиване и на връщане. След като напуснал Камбалук, десет мили по-нататък минава река Пулисангин^[1], която се влива в океана. Оттук минават много търговци със стоките си.

Над реката има много красив каменен мост; друг подобен няма на света, защото е дълъг повече от триста крачки и широк осем^[2], така че по него може да мине редица от десет конници; има тридесет и четири свода и тридесет и четири кола във водата. Целият е от мрамор и с много колонки, които започват от началото на моста; над и под всяка колонка стои по един лъв, също великолепно изваян от мрамор; те се редуват така до края на моста, като между една колона и друга има мраморни плочи, за да не може човек да падне във водата. Наистина този мост е едно от чудесата на света.

Разказах ви за моста; сега ще ви разправа за други нови неща.

[1] Думата Пул-и-Сангин значи мост над река Сангин. Древният мост, описан от Марко Поло, бил разрушаван няколко пъти, но винаги възстановяван; съществува все още в местността Лугоуцяо, на 25 км от Пекин. ↑

[2] Дълъг около 450 м. и широк 12 м. ↑

84. ГОЛЕМИЯТ ГРАД ДЖОДЖУ

След преминаването на моста пътят върви на запад в продължение на тридесет мили, през което време се срещат красиви жилища, удобни странноприемници, дървета и лозя, докато накрая се стига до Джоджу^[1], град голям и богат, с много будистки храмове.

Хората живеят от търговия и занаятчийски произведения; изработват копринени платове, които бродират със злато, както и тънки и нежни тъкани от сурова коприна.

В града има много и красиви странноприемници. На една миля извън града има разклон: един път хваща на запад, друг свива на югоизток. Първият е големият път за Китай^[2], вторият се спуска към морето по посока на провинция Манджи^[3].

Яздейки двадесет дни на запад, продължаваме да срещаме красиви и богати малки градове и села, препълнени с търговци и занаятчии, тучни поля, гори и гостоприемни, прости хорица. Но из тези места няма друго, което заслужава да бъде споменато.

Впрочем да продължим и да поговорим за царство Таянфу.

[1] Град Джуосян, на 70 км югозападно от Пекин в плодородната област Хъбей. ↑

[2] Северен Китай. Името Китай произлиза от името на монголското племе китай, което се установило в Северен Китай около 1000 г. сл.н.е., основавайки династията Лияо. ↑

[3] Южен Китай, на юг от река Хуанхъ. ↑

85. ЦАРСТВО ТАЯНФУ

Десет дни път след Джоджу навлизаме в царство Таянфу^[1]. Столицата му, която посетихме, се нарича Тинафу, град, известен с търговската и занаятчийската си дейност; тук се изработва по-голямата част от оръжието и екипировката за войската на Великия хан. Произвежда се също коприна в големи количества, понеже има много черници и копринени буби.

След Тинафу продължаваме на кон седем дни на запад през една много приятна местност, осеяна със селца и градчета, населени с търговци и занаятчии, докато накрая стигаме до Пианфу^[2], град, известен с производството на коприна, с тържищата, пазарите и дюкяните си.

След този град се натъкваме на крепостта Кайтуи.

[1] Или Тинафу, днешен Таиюан в Шанси, на 500 км на запад от Пекин. ↑

[2] Днешен Пиняо, все в Шанси, на източния бряг на река Фънхъ.
↑

86. КРЕПОСТТА КАЙТУИ

На два дни път западно от Пианфу се намира красивата крепост Кайтуи^[1], построена от Златния цар^[2]. В крепостта има великолепен дворец с голяма зала и чудни фрески на всички царе, царували в тази страна от най-древни времена.

Ще ви разкажа една необикновена случка, станала между Златния цар и Престе Джовани^[3], когато били във война помежду си.

Златният цар стоял в едно укрепено място, а Престе Джовани, който не успявал да го изкара на открит бой извън крепостта, бил ужасно разгневен. Един ден седем измежду младите му офицери му казали, че ако иска, щели да заловят Златния цар и да го предадат жив в ръцете му.

Седемте офицери се промъкнали в двореца на царя, поискали да бъдат приети и му разказали, че идват от далечни страни и желаят да му служат. Царят ги посрещнал благосклонно и приел с радост предложението им. Постъпили на служба при царя, тези седем мъже останали при него две години, царят ги обикнал и се отнасял към тях като към свои синове.

Чуйте сега какво сторили тези коварни люде, защото от предатели човек няма начин да се защити.

Един ден, докато, придружен само от неколцина стражи, царят се разхождал покрай една река, далеч от двореца, седмината извадили сабите и го заставили да ги последва, ако не иска да бъде убит.

Когато царят разбрал накъде отиват работите, попитал учудено: „Защо постъпвате така с мен, чада мои? Къде искате да ме заведете?“ А ония отговорили: „Искаме да дойдеш при Престе Джовани, който е нашият господар“.

[1] Неуточнена местност. Би могла да отговаря на Шандзи в Южен Шанси. ↑

[2] Алту хан, име, което означава цар на златото; тази титла се полагала на владетелите от манджу юрген (Златната династия), която царувала от 1115 до 1234 г. в Северен Китай. ↑

[3] С това име в средновековна Европа наричали един легендарен християнски владетел, чието царство било някъде в Индия, според други — в Централна Азия, а според трети — в Етиопия. Според Марко Поло монголите, които плащали данък на този владетел, се разбунтували и се освободили от негова власт. Чингис хан сразил и убил Престе Джовани в 1203 г. Един негов потомък, крал Джорджо, царувал още по времето на Марко Поло като васал на Великия хан. ↑

87. ПРЕСТЕ ДЖОВАНИ ЗАЛАВЯ ЗЛАТНИЯ ЦАР

Когато царят чул тези думи, сърцето му за малко не се пръснало от болка и отговорил: „Чада мои, не ви ли обсипвах с почести до ден-днешен? Защо искате да ме предадете в ръцете на врага?“

Седмината отвърнали, че такава била заповедта, и го отвели при Престе Джовани, който, зарадван, че оня става негов пленник, заповядал да го пратят коняр в оборите. Избрал това наказание, за да го унижи, и го държал така две години, като непрекъснато карал да го наблюдават. Щом това време изминало, повикал го, заповядал да му дадат дрехи, достойни за ранга му, и му казал: „Ти си цар, но сега вече разбра, че не можеш да вдигаш оръжие срещу мен“. Златният цар отвърнал: „Господарю, сега разбирам, че не съм имал сили да изляза на бой срещу теб“.

Тогава Престе Джовани му казал: „Не искам повече да страдаш; нещо повече, искам да ми бъдеш приятел, защото те уважавам“. Наредил да му дадат оръжие, коне и хора и го пуснал на свобода.

Златният цар се завърнал в царството си и от този ден му станал приятел и васал.

88. ГОЛЯМАТА РЕКА КАРАМОРАН

Когато крепостта Кайтуи остане зад нас, след двадесет мили стигаме до една река, която наричат Караморан^[1]; тя е толкова широка, че ни един мост не може да я прехвърли, и все тъй пълноводна се влива в океана. Край нея се издигат много градове и села, посещавани от голям брой търговци и населени със занаятчиите от различни занаяти.

В цялата област покрай течението на реката расте изобилно джинджирил и има толкова много птици, че човек остава изумен; с едно аспро^[2] (което отговаря на едно венецианско гресо^[3]) могат да се купят три фазана.

Отвъд реката след два дни път се стига до един важен град, наречен Качанфу^[4]. Неговите жители са будисти, както и цялото население на Китай. Тук кипи оживена търговия и занаятите процъфтяват, произвеждат се големи количества копринени тъкани, изцяло бродирани със злато.

За тази област няма какво друго да се спомене, затова да продължим и да поговорим за важния град Куеджанфу, столица на това царство.

[1] Монголското име на Хуанхъ (Караморен, сиреч Черна река), голямата китайска река, наречена на Запад Жълтата река. ↑

[2] Малка сребърна монета, разпространена в Близкия изток. ↑

[3] Сребърна венецианска монета с тегло около 2 грама. ↑

[4] Отнася се вероятно за град Пуджоу, разположен на източния бряг на Хуанхъ в областта Шанси. ↑

89. ГРАД КУЕДЖАНФУ

Като се язди осем дни на запад, се срещат голям брой градове и села, където търговци и занаятчии живеят в разкошни къщи с градини. Цялата област е осяяна с черници, а горите изобилствуват от дивеч и птици. След тези осем дни езда ето големия и прочут град Куеджанфу^[1], столица на царството. Над тази област, някога богата и силна, днес управлява цар Мангал^[2], син на Великия хан. Страната е доста богата — тук се произвеждат копринени тъкани в различен цвят и рисунки, а така също оръжия и снаряжение. Хората живеят в сходство, притежават в изобилие всичко и на ниска цена.

Градът се намира на запад от реката; жителите му са будисти. Извън града се намира великолепият дворец на цар Мангал. Построен е сред обширна равнина, където минава река, има извори и езеро. Дворецът е заобиколен от внушителни стени със зъбери, дълги пет мили. По средата се издига дворецът, тъй голям и красив, че е невъзможно да бъде описан. В него има голям брой зали и стаи, изписани с фрески от чисто злато. Цар Мангал управлява царството си със справедливи закони и е много обичан от народа си. Ловът е най-голямото развлечение в цялата страна. Но сега да продължим пътя си. Искам да ви разкажа за една провинция, която се намира в планинската област, наречена Кункум^[3].

[1] Днешен Сиан областен град на Шънси; бил столица на Китай на единадесет династии, от XI в. пр.н.е. до началото на X в. от н.е. ↑

[2] Третият син на Кубилай хан, царувал в тази провинция от 1273 г. до 1280 г. ↑

[3] Неуточнена област, вероятно Ханцхун, в планинската местност на Цинлин, между реките Хан и Уей в Южен Шанси. ↑

90. ПРОВИНЦИЯ КУНКУМ

След като напуснем двореца на цар Мангал, продължаваме три дни на запад все сред една мека и плодородна равнина. Срещаме много села и градове, където населението живее от търговия и занаяти. След тези три дни пътят ни върви през планини и долини, тъй като цялата провинция е планинска.

Много са селищата в планините и долините. Там хората също са будисти и се изхранват от земеделие и дърводобив; и наистина горите са обширни и пълни с диви животни: лъвове, рисове, лопатари, диви кози. Хората ходят на лов и убиват тези животни, които им носят големи печалби. За да се прекоси страната, са нужни двадесет дни път през долини и планини, но често се срещат градове, села и добри странноприемници.

Но да оставим сега тези места и да разкажем нещо за една друга провинция.

91. ПРОВИНЦИЯ АМБАЛЕТ МАНДЖИ

Двадесет дни път са необходими, за да се прекоси областта Кункум и се стигне до провинцията Амбалет Манджи^[1], една обширна, гъсто населена равнина на запад от реката^[2].

Жителите са будисти и живеят от търговия и занаяти; в тази провинция расте и се обработва джинджифилът, който после продават из цял Китай при много добри печалби за населението. Имат в изобилие също ориз, жито и други зърнени храни, които се продават евтино, защото земята е много плодородна и ражда всичко.

Столицата на провинцията се нарича Амбалет Манджи, което означава граница на Манджи.

Нужни са два дни път, за да се прекоси местността, след което пътникът навлиза в планински, горист район и вървейки все на запад в продължение на още двадесет дни, среща много градове и села. И тук населението е будистко, занимава се със земеделие, скотовъдство и лов. В горите има много диви животни: лъвове, мечки, вълци, елени, лопатарии и диви кози; има много и от ония животни, от които се извлича мускус^[3].

Сега да продължим, защото искам да ви разкажа поред й точно за други страни.

[1] Или Акбалук Манджи от тюркски Акбалък, което ще рече бял град, неуточнена местност, може би разположена на река Хан на границата между китайските области Шанси и Съчуан. ↑

[2] Хуанхъ (Жълтата река). ↑

[3] тревопасно от семейството на елените, но без рога. Живее в азиатските планини. В слабините си има жлеза, която отделя ароматичното вещество мускус, използвано в парфюмерията и медицината. ↑

92. ПРОВИНЦИЯ СИНДАФУ

След двадесет дни път, както ви казах, се стига до една провинция, която е все още част от Манджи и която наричат Синдафу^[1]. Столицата ѝ е Синдафу, някога прочут и богат град, защитен от стени, дълги двадесет мили, и управляван от могъщ владетел. Умирайки, този цар разпоредил тримата му синове да си поделят града на три части, всяка от които да бъде заобиколена от високи стени. Така и станало и всеки от тримата синове получил достатъчно земя и богатства от силния си баща. Но Великият хан отнел наследството на тези трима принцове, като присвоил всички техни владения.

През града минава голяма сладководна река, Куян^[2], широка повече от половин миля и пълна с риба; влива се в Тихия океан след около сто мили. По бреговете на тази река се издигат много градове и села, а по водите ѝ непрестанно сноват плавателни съдове с търговци, които неспирно се движат нагоре и надолу по течението. Толкова е голяма и широка, че повече прилича на море, отколкото на река.

В града има мост над реката, целият от камък, дълъг повече от половин миля и широк осем крачки^[3]. Върху моста има колони, които носят покрива; става дума за покрит мост, изписан отвътре с чудни исторически рисунки. Тук има и много дюкяни, където се продават всякакви стоки. Интересното е, че тези дюкянчета от дърво са сглобяеми: вечер ги разглобяват, а сутрин ги сглобяват отново.

Все на моста се намира митницата на Великия хан, където се плаща броднина за всички стоки, които се продават на него. Тази такса носи на императора повече от хиляди златни бизанти^[4] годишно.

След като напуснем този град, тръгваме по удобен път, който прекосява една равнина и се разклонява пред няколко долини, като в продължение на пет дни вървим сред села и градове. Хората живеят от земеделие.

В цялата страна се произвежда една особено ценена тъкан от сурова коприна, както и други изящни тъкани, бродирани със злато. Това са прочутите тъкани на Синдафу.

След пет дни път навлизаме в пуста и гола област опустошена от войната, която наричат Тебет. Сега ще ви говоря за нея.

[1] Или Сарданфу: с тези имена се посочват областта Съчуан и нейната столица Чънду, завладяна от монголите през 1241 г. ↑

[2] Реката Мин, тоест горното течение на Чандзян, наречена още Яндзъ, или Синята река от европейците. Тя е най-дългата река в Китай (5500 км). ↑

[3] Дълъг около 800 и широк около 12 м. ↑

[4] Златна византийска монета все още в употреба във Венеция по времето на Марко Поло. ↑

93. ПРОВИНЦИЯ ТЕБЕТ

Тази страна^[1], както казах, била опустошена от Могу хан^[2] в течение на една дълга война; много от нейните градове и крепости били разрушени.

Бамбукът, който расте в тази област, е дебел два лакътя^[3], висок е около петнадесет крачки^[4], а разстоянието между две колена на стеблото е три педи^[5].

Търговците и пътниците събират от тези бамбукови стебла и нощем кладат с тях огън, защото те издават такъв силен пукот, че лъвовете, мечките и всички други зверове се плашат и бягат далеч от огъня. Така хората се пазят от многобройните хищни животни в тази област. А бамбукът пращи, защото го слагат зелен в огъня — тогава той се разцепва и издава пукот, който се чува на повече от пет мили разстояние. Оня, който не познава този пукот, остава ужасен; също и конете, когато го чуят за първи път, тъй много се плашат, че късат юздите и побегнат. Затова на конете, които не са навикнали на този шум, им запушват ушите и им връзват краката.

Прекосяването на Тибет трае двадесет дни и през това време човек не среща нито къщи, нито храна, ето защо е нужно да се носи достатъчно храна за конете и хората. Често по пътя се срещат стръвни зверове и опасни диви животни.

След тези двадесет дни най-после човек може да зърне някои населени места и малки селца. Тук съществува странен обичай, когато се омъжват жените, който сега ще ви разкажа.

В тази страна никой мъж не би се оженил за девствено момиче, дори да му предложат всичкото злато на света; наистина те твърдят, че жената не струва нищо, ако не е имала връзки с много мъже. Когато търговци минават през селата, старите жени водят дъщерите си в странноприемниците и шатрите, където са отседнали мъжете, и на групи по десет, двадесет и повече ги оставят да правят любов с търговците, след което си ги прибират, готови за женитба. Обичаят е такъв, че търговецът или чуждоземецът, преспал с едно момиче, трябва да му даде подарък някакво украшение. Така момичето може да

покаже на другите, че е било жена на някого, а онова, което има повече украшения на себе си, сиреч било е с повече мъже, е сигурно, че бързо ще си намери жених. Желани невести са онези, които носят на шията си повече от двадесет гердана — това ги прави в очите на мъжете красиви и привлекателни.

Местните хора изповядват будизма, но по нрав са лоши и не смятат за вина кражбата и злосторничеството, защото всички те са разбойници и по-зли от тях няма на света.

Живеят от плодовете на земята и от дивеча в горите, където се въдят много от ония животни, от които се извлича мускусът. Тях ловят с обучени кучета.

Не използват банкнотите на Великия хан, а като пари си служат със солта. Обличат се бедно, дрехите им са от грубо, конопено платно, животински кожи и бухераме^[6]. Говорят техен си особен език.

[1] Тибет. Първите сведения за Тибет, получени на Запад, били тези, дадени от Марко Поло в книгата му. ↑

[2] Принц Монка, първороден син на Тулуи и внук на Чингис хан; роден през 1208 г. и умрял в 1259 г. ↑

[3] Един метър в диаметър. ↑

[4] Около 22 метра. ↑

[5] 75 сантиметра. ↑

[6] Тънък, почти прозрачен копринен плат. ↑

94. ОЩЕ ЗА ТЕБЕТ

Както ви казах, Тебет е голяма провинция, където хората, в голямата си част будисти, говорят свой диалект. Граничи с Манджи и много други страни. Много от жителите му са крадци и бандити.

Тебет включва осем царства и много градове и села. В реките, езерата и планините има много злато. В страната се търгува с корал, който е много скъп, защото от него правят гердани и накити за жените, както и статуи на боговете. Жителите знаят да тъкат прекрасни камелоти^[1] и платове, везани със злато и сребро.

В Тебет растат много видове подправки, непознати по нашите места.

Има необикновени астролози и магьосници, които извършват невероятни чудеса, подпомогнати от злите духове, но за тях не искам да говоря, защото читателят би се разстроил.

Хората са груби и прости. Развъждат кучета, големи колкото магарета, с които ловят диви животни, но имат и различни породи ловни кучета. Държат и добре обучени соколи за лов.

Но сега да оставим провинция Тебет, защото искам да ви разкажа за една друга област. Тя също принадлежи на Великия хан както всички, за които ви говорих досега, освен ония, за които разказах в началото и принадлежащи на сина на Аргон. Така че всички области, за които ще ви разказвам занапред, дори и да не спомена, вие да си знаете, че принадлежат на Великия хан.

А сега нека поговорим за провинция Гайнду.

[1] Меки тъкани от камилска вълна. ↑

95. ПРОВИНЦИЯ ГАЙНДУ

Провинцията Гайнду^[1] е разположена на запад и се управлява от цар. В нея има много градове и села, и едно езеро, в което лесно се намират прекрасни перли, но Великият хан не позволява да ги събират, защото количеството им е толкова голямо, че ако извадят всичките, цената на перлите ще спадне. Само императорът от време на време праща да му съберат перли от езерото, всеки останал, който посегне към тях, се излага на опасност от смъртно наказание.

В областта има и една планина, където се намират скъпоценни камъни в голямо количество; става дума за великолепни тюркоази^[2]. Но и за тях Великият хан е издал забрана да се копаят освен с негово разрешение.

В тази страна има един обичай, за който искам да ви разкажа: никой не се срамува, ако чужденец или който и да било легне с жена му, дъщеря му или друга жена от семейството. Дори са доволни и смятат, че това носи щастие, а боговете в замяна ще благословят къщата им. Затова тъй щедро предлагат жените си на чужденците. Види ли някой мъж от тия села чужденец да приближава към жилището му, веднага излиза насреща му и заповядва на жена си и цялото си семейство да посрещнат госта и да задоволят всяко негово желание, сякаш е господар на дома. След което мъжът си излиза и се запилява из селото, докато чужденецът остава в къщата цели три дни. Той слага шапката си като знак на прозореца, за да даде да се разбере, че е още там, така че съпругът или други външни лица да не влизат. И докато шапката стои на прозореца, мъжът не се завръща в къщи. Този обичай е разпространен в цялата област.

Както ви казах, тези хора нямат монети, а постъпват по този начин: вземат сол, пекат я и я поставят в калъп, който тежи половин либра; осемдесет калъпа сол струват едно златно саджо^[3] и това е най-малката им монета.

Тук се въдят много от тия животни, от които се извлича мускус^[4]. В езерото, за което споменах, пък има много риба. Горите гъмжат от лъвовe, елени, мечки, лопатари, диви кози и всякакви птици.

Вино от грозде нямат, а от жито и ориз, което приготвяват с подправки и е много добро на вкус.

В цялата област расте едно карамфилово растение с ниско стебло, с листа като на морска вишна, но по-дълги и тесни, с малък бял цвят. Има много джинджифил, канела и много други подправки, непознати в нашите страни на запад. Но сега да оставим тази страна, защото по-нататък пак ще говорим за нея.

На десет дни път от Гайнду се натъкваме на една река, която наричат Бриус. Тук свършва провинция Гайнду.

В леглото на реката, по цялото ѝ течение, може да се намерят златни жилки, а край бреговете ѝ чак до устието ѝ на океана — канела. За тази река няма какво друго да се каже; ще ви говоря обаче за една друга провинция, която наричат Караджан.

[1] Област между Съчуан и Юнан, където Яндзъ образува широк ръкав. ↑

[2] Скъпоценни камъни със син цвят. ↑

[3] Венецианска златна монета с тегло около 4,70 г. ↑

[4] тревопасно от семейството на елените, но без рога. Живее в азиатските планини. В слабините си има жлеза, която отделя ароматичното вещество мускус, използвано в парфюмерията и медицината. ↑

96. ПРОВИНЦИЯ КАРАДЖАН

Като прехвърлим реката, навлизаме в една много голяма провинция, Караджан^[1], разделена на седем кралства. Населението е будистко и подвластно на Великия хан. Цар е един от неговите синове^[2] — богат, силен и смел владетел, който управлява тези земи мъдро.

На пет дни път отвъд реката навлизаме в населена местност, където градовете и селата са много. Голямата част от населението са селяни, които живеят от земеделие и скотовъдство и притежават прекрасни коне. В цялата област се говори на диалект, труден за разбиране.

Столицата на царството, Ячи^[3], до която се стига след пет дни път, е голяма и красива, пълна с търговци и занаятчии. Жителите ѝ са мюсюлмани, будисти и християни-неисториани. Жито и ориз има в изобилие, но хората не ядат хляб от жито, защото е лош. Хранят се изключително с ориз и от него с някои добавки правят едно светло вино, което е доста добро и опива като истинско.

Вместо монети използват едни бели раковини^[4] от морето; осемдесет от тези раковини струват едно сребърно саджо, сиреч две венециански гросо, и осем сребърни саджо струват едно саджо^[5] от чисто злато.

Има и много солници, от които се добива сол за цялата област. Царят получава големи печалби от тази сол.

Ако някой има любовна връзка с чужда жена, никой не се интересува и тревожи, стига жената да е съгласна.

В областта има едно много голямо езеро, чиито брегове са дълги повече от сто мили, а водите му са пълни с всякакви риби, малки, големи и все вкусни.

Хората ядат месо от всякакви животни, дори и сурово; бедните чакат в касапниците да насекат говедата и агнетата, вземат карантията, поръсват я с чеснова салца и я ядат така, сурова. И богатите ядат сурово месо, тънко нарязано и посолено с подправки и вкусна салца, но ядат и печено месо като нас.

[1] С това монголско име Марко Поло описва днешен Юнан. Областта била завладяна от Кубилай хан между 1253 г. и 1257 г. ↑

[2] Не син, а внук на Кубилай хан. ↑

[3] Много вероятно става дума за град Лидзян, в Северен Юнан. ↑

[4] Използуването на мидени черупки като монети било много разпространено в Ориента. ↑

[5] Венецианска златна монета с тегло около 4,70 г. ↑

97. ОЩЕ СВЕДЕНИЯ ЗА ПРОВИНЦИЯ КАРАДЖАН

Като напуснем град Ячи и продължим десет дни на запад, стигаме до столицата на царство Караджан^[1]. Жителите са поданици на Великия хан и будисти. Цар на тази държава е един от синовете на императора. Областта е богата на злато, което се намира на жили в реката и езерото, а в планините — на самородни късове; толкова много има от него, че едно златно саджо се заменя за шест сребърни. Като монети и тук се използват раковини, за които вече ви говорих, но тези раковини не се намират в областта, а идват от Индия.

В Караджан живее големият колубре^[2], едно ужасно наглед морско животно. Има екземпляри, дълги десет стъпки и дебели десет педи^[3]. Животното колубре има нещо като две крачета на височината на муцуната си, но те не завършват като крак, а като нокът на лъв. Главата му е огромна, муцуната му прилича на голям самун хляб; устата му е толкова голяма, че може да погълне човек за миг, а зъбите му са дълги и остри, както у никое друго животно. Това е толкова свиреп звяр, че няма животно и човек, които да не изпитват ужас. Има и по-малки екземпляри от тия, които ви описах, дълги само шест-седем стъпки^[4]. За да ги заловят, хората постъпват по следния начин: влечугите стоят по цял ден в бърлогите си поради горещината; нощем излизат да си набавят храна и да изядат животните, които успеят да хванат. После отиват на водопой на реката, езерото или блатата. Понеже са дълги и тежки, когато нощем се движат, оставят след себе си дълбока следа, сякаш се е търкаляла бъчва. Ловците виждат тези следи и забиват в земята под тях колове със стоманен връх, остър като бръснач. Правят много такива капани и когато свирепото животно мине върху тях, се разрязва от главата до корема и умира веднага. Тогава изтръгват жлъчката му и я продават много скъпо, защото съвсем малко количество от нея служи като лекарство против ухапване от бясно куче. Помага и на бездетни жени, и против възпаления; като се постави малко върху заразеното място, минава бързо. Продават месото на убитото животно, което е отлично за ядене.

Тези животни се промъкват в леговищата на лъвовете и мечките и изяждат малките им, както и всяко друго животно, което успеят да хванат.

Конете в Караджан са едри и красиви, затова се продават добре в Индия. Има обичай да се режат с няколко педи опашките им, за да не ги развяват, когато бягат в галоп; така се харесва на ездачите, които яздят по френски маниер, тоест с дълги стремена. Бойците носят ризници по тюркски образец, изработени от биволски гъон, и си служат с арбалети и отровни стрели.

Преди да попаднат под владичеството на Великия хан, местните хора имали такъв обичай: случело ли се някой красив и образован чужденец да поиска гостоприемство в къщата им, убивали го. Но не за да си присвоят парите му, а защото вярвали, че постъпвайки така, красотата и мъдростта на този човек ще останат в дома им и ще донесат щастие на семейството. Откак са подвластни на Великия хан, сиреч от тридесет и пет години, не вършат вече това, защото ги е страх от наказанието на императора.

Сега да поговорим за една друга провинция.

[1] Днешният град Дали, разположен на едноименното езеро в Западен Юнан. ↑

[2] Вероятно се отнася за крокодили, които все още се въдят във водосборния басейн на Яндзъ в Южен Китай. ↑

[3] Дълги до 15 м. и с обиколка 2,5 м. ↑

[4] 12 и 9 м. ↑

98. ПРОВИНЦИЯ АРДАНДАН

Като оставим зад нас Караджан и продължим пет дни на запад, стигаме до провинцията, наречена Ардандан^[1]. Населението е будистко и подвластно на Великия хан; столицата е Вачиан^[2]. Хората тук имат обичай да обличат зъбите си със злато, както долните, така и горните, и зъбите им изглеждат наистина като златни; този обичай обаче спазват само мъжете.

Мъжете са само войници и нищо друго; на жените лягат всички други грижи, но те са подпомогнати от роби, каквито тук има много.

Има друг интересен обичай: щом жената роди дете, съпругът ѝ ляга в леглото и в течение на четиридесет дни се грижи за малкото, къпе го и го повива. Това той прави, защото смята, че след като жената се е измъчила да носи детето в утробата си толкова месеци, заслужава да си почине малко след раждането. Приятелите на съпруга му идват на гости, сядат около леглото и му устройват празненство. А жената през това време се отдава на домашните работи и се грижи за мъжа си.

Хората от тази област ядат всякакво месо, сурово и печено, както и ориз, сготвен с месо. Виното правят от ориз с прибавка на подправки; то наистина е добро. В цялата страна вървят златните монети и раковини. Едно златно саджо се разменя срещу пет сребърни, защото няма сребърни мини по-близо от пет дни път. По тази причина тук търговците правят добри сделки със среброто.

Не вярват в богове и нямат църкви; почитат най-стария член от семейството и са му напълно предани. Нямат нито азбука, нито писмо, но това не трябва да ни учудва, защото живеят в недостъпна местност и поради нездравия въздух през лятото ни един чужденец не се задържа тук.

Когато някой иска да купи нещо от друг, постъпват по следния начин: вземат една пръчка, пречупват я на две и след като издълбаят еднакви знаци върху двете части, всеки задържа своето парче. Щом длъжникът изплати дълга си, получава другата половина от пръчката.

В цялата страна няма лекари, нито в Караджан, нито във Вачиан, нито в Ячи. Щом някой се разболее, викат врачове и лечители. Болният

обяснява къде го боли, а лечителите почват да пеят и танцуват при съпровод на своите инструменти. Малко след това един от врачовете пада на земята с пяна на уста и остава като умрял, защото злите духове са го обладали. Той лежи така известно време, докато останалите го разпитват за болестта на болния и за причините на заболяването. Обладаният от зли духове врач съобщава, че болният е обидил някой лош дух; тогава всички почват да се молят, повтаряйки тази фраза: „О, дух, ние те молим да му простиш, вземи кръвта му и се засити с нея“. Ако болният трябва да умре, врачът ще каже: „Духът тъй много е обиден, че по никакъв начин не дава опрощение“. Но ако болният може да оздравее, врачът съобщава: „Вземете толкова овни с черни глави, колкото ви кажа; вземете ония скъпи напитки, които ви наредя, и всичко принесете в жертва на духа“. Роднините на болния правят онова, което е заповядал духът, колят животните и изливат кръвта им, където им е посочено. После варят месото на овните в къщата на болния, където междуременно са се събрали и други врачове и жени според указанията на духа. Когато овенът е умрял и напитките са готови, всички присъстващи започват да танцуват, свирят и пеят. После посипват тук-там от чорбата из къщата, горят тамян и миро и осветяват всеки кът от къщата, всичко това вършат, докато някой от тях не падне в гърчове на земята; тогава го питат дали духът е опростил болния. Ако отговори: „Не, още не е простил“, подхващат да вършат онова, което им било заповядано, докато оня каже: „Да, сега болният ще оздравее“. Тогава всички започват да викат: „Духът е с нас“, и начеват да се веселят и гощават, след което се разотиват по къщите си, а болният оздравява.

Но стига вече за тази страна, защото искам да ви говоря за други места.

[1] На персийски Зардандан, което означава златни зъби. Жителите били възприели навика да покриват зъбите си с тънки златни пластинки. Тази област се простирала между реката Меконг на изток и Бирма на запад. ↑

[2] Може би град Баошан, разположен между реките Меконг и Салуин. ↑

99. ГОЛЯМАТА ДОЛИНА

Като напуснем страната, за която ви говорих, започваме да се спускаме в продължение на два дни и половина. За този откъс от пътя няма кой знае какво да се разкаже, освен че на едно плато става важен панаир^[1] в определени дни на годината. Тук се стичат много търговци от всички околни страни, те носят злато, сребро и всякакъв вид стоки. Пристигат от толкова непроходими и недостъпни места, че ни един чужденец не може да иде там, затова и никой не може да каже къде точно живеят тези търговци.

Продължаваме пътя си на юг и стигаме в една област, наречена Миен^[2], която граничи с Индия. Вървим още петнадесет дни път през ненаселени и пусти места, сред гъсти гори, пълни със слонове, носорози и други зверове и диви животни, без да се натъкнем на къща или човек^[3]. За тези места искам да ви разкажа една история.

И така след тези петнадесет дни труден и уморителен път се стига до Миен^[4], голям, красив и много прочут град. Населението му е будистко, хората говорят особен език и са поданици на Великия хан. Едно време в този град царувал могъщ и много богат владетел. Когато дошло време да умира, заповядал да бъдат построени две кули край гроба му, една от злато, другата от сребро. Високи са повече от десет крачки^[5] и широки съразмерно с височината. Едната е построена от камък, но покрита със злато; върхът ѝ е кръгъл и опасан с голям брой позлатени звънци, които при всеки полъх на вятъра звънят. Другата кула е построена по същия начин, само че покрита със сребро. Царят построил тези кули, за да увековечи паметта си и да упокои душата си. Уверявам ви, че се отнася за едни от най-красивите неща, които човек може да види на този свят.

За да завладее тази провинция, Великият хан постъпил по следния начин. Заповядал на дворцовите шутове да отидат в царството Миен и да го завоюват. За тази цел им дал войска и смели офицери^[6]. Шутовете се подчинили, пристигнали в тази страна с императорските войски и завладели цялата страна.

Щом влезли в столицата, останали изумени от красотата на двете кули и веднага пратили да разкажат на Великия хан колко са красиви, как са построени и от какво, като поискали да им съобщи дали желае да ги разрушат и да му занесат златото и среброто от тях. Но Великият хан, като научил защо царят на Миен ги бил построил, заповядал да не ги пипат и да си останат такива, каквито са били. Впрочем в това му решение няма нищо чудно, защото никой татарин не би се докоснал до неща, отредени за покойник.

В Миен живеят много слонове, диви биволи, които са едри и красиви животни, и много други зверове. Сега ще ви разкажа за една друга провинция, а именно Гангала.

[1] Става дума за територията, която в югозападна посока се спуска до Бирма. ↑

[2] Отговаря на днешна Бирма. ↑

[3] Тази област, която Марко Поло описва като ненаселена и пуста, и днес е мъчно достъпна. ↑

[4] Столица на Бирма по времето на Марко Поло бил град Паган в близост с днешен Мандалай. ↑

[5] Почти 15 м. ↑

[6] Този странен разказ се обяснява с факта, че дворецовите шутове идвали предимно от Тибет и Индокитай и безспорно добре са познавали местността. Вероятно Великият хан ги е използвал като водачи на войската си. Походът се състоял през 1248 г. и завършил с пълен успех; един предишен поход през 1277 г. обаче се бил провалил.

↑

100. ПРОВИНЦИЯ ГАНГАЛА

Когато се намирах при Великия хан през лето господне 1290, тази провинция^[1] още не бе присъединена към империята, но вече бе сбрана войска за завоюването ѝ.

Страната се управлява от цар; хората говорят на свой език и почитат езически божества. Има много евнуси; благородниците притежават, волове, високи като слонове, но не дебели. Народът се храни с месо и ориз. Има и много търговци, защото в страната, която граничи с Индия, се отглеждат различни видове редки и скъпи подправки като нард^[2], джинджифил и захар. Търговците идват в Гангала от много далеч, за да купуват от тези подправки, после ги препродават по всички краища на света.

За тази провинция нямам какво друго да ви кажа, затова се прехвърлям на една друга област, която се намира по на изток и се нарича Канджигу.

[1] Бенгалия, днешен Бангладеш. ↑

[2] Също като лавандата ароматично растение, подобно на валериана, използвано в парфюмерийната промишленост. В Китай се използва като стимулиращо, лечебно средство. ↑

101. ПРОВИНЦИЯ КАНДЖИГУ

Това място^[1] си има свой цар, свой език и религия, но жителите му са поданици на Великия хан и му плащат данък всяка година. Царят на Канджигу обича жените повече от всичко на света: поддържа триста жени и всяка по-красива жена от царството прибира за себе си.

Канджигу е богата на злато и подправки, но е доста отдалечена от морето, така че не може лесно да търгува със своите продукти. В горите ѝ има много слонове и зверове.

Хората се хранят с месо и ориз; виното, което пият, е направено от ориз. Мъжете и жените носят по кожата си татуировки на птици и животни. Затова използват игли и други начини, за да рисуват лицата, ръцете и други части от тялото си. За тях това е белег за благородство и оня, който има повече татуировки, се смята за по-красив и достоен за уважение.

Сега ще ви разкажа за провинция Аму, която срещаме по пътя си на изток.

[1] Област, разположена между Лаос и Виетнам, на изток от Бирма. ↑

102. ПРОВИНЦИЯ АМУ

В тази област^[1] хората са будисти и поданици на Великия хан. Живеят от земеделие и скотовъдство и говорят на свой език. Жените носят на ръцете и глезените си скъпи златни и сребърни гривни, но могат да се срещнат и мъже с гривни, дори по-скъпи от тия на жените. Притежават расови коне, които продават в Индия, но развъждат и волове, биволи и крави, защото полето е богато на добри пасбища и дава отлични зърнени храни. В страната има всичко и хората живеят добре.

От Аму до Канджигу има петнадесет дни път, а оттук до Гангала — провинцията, която е преди Канджигу — още двадесет дни. Но нека да продължим пътя си и от Аму да минем в Толеман^[2], като вървим на изток в продължение на осем дни.

[1] Анам, централна област във Виетнам. ↑

[2] Североизточната част на Юнан; областта била населена от племето ло. ↑

103. ПРОВИНЦИЯ ТОЛЕМАН

Населението, което живее тук, е будистко и подвластно на Великия хан. Мъжете са красиви с тъмна кожа и всичките — отлични войници. Областта е планинска, сурова, но с много градове и села.

Когато някой умре, имат обичай да изгарят тялото на покойника, а костите, които поставят в сандъчета, носят в планините и ги скриват в пещери, така че никой, ни човек, ни животно, да не може да ги докосне.

Тук има много мини за злато. Като монети с по-малка стойност се използват раковините. Останалите монети са златни.

Търговците са малко, но много богати. Хората се хранят с месо, мляко, ориз и много подправки.

Сега да поговорим за Куджиу, провинция, до която се стига по пътя ни на изток.

104. ПРОВИНЦИЯ КУДЖИУ

За да навлезем в тази област^[1], трябва да продължим дванадесет дни на изток покрай една река, през което време срещаме много градове и села. Няма кой знае какви интересни неща за споменаване, преди да стигнем Синулджил^[2], силен и богат град. Жителите са будисти и подвластни на Великия хан. Живеят от занаяти; изработват платове от влакното, което извличат от кората на дърветата, и с него правят прекрасни дрехи. Известни са като смели бойци. Нямаат своя монета, а използват хартиената на Великия хан.

В тази област има толкова много лъвове, че ако някой дръзне да спи на открито, веднага ще бъде разкъсан. Който плава по реката, трябва да води лодката си далеч от брега, защото иначе е опасно, докато си почива, да бъде нападнат и разкъсан от лъв; но хората знаят това и внимават. Ще ви кажа нещо, което изглежда невероятно: ако две расови кучета, които развъждат тук, нападнат лъв, те могат да го убият и ще ви кажа как. Ловците излизат на лов, придружени от две от тези прекрасни кучета. Появи ли се лъв, те веднага скачат отгоре му, като едното го напада отпред, а другото отзад. Толкова са ловки и бързи, че лъвът не успява да ги захапне, още повече вниманието му е привлечено от човека, от когото много се страхува. Тогава лъвът започва да тича, като се опитва да защити гърба си, рита и се зъби, но те не престават да го хапят по хълбоците, като го принуждават постоянно да се върти наляво и надясно. Сега е ред на ловеца, който почва да го обсипва със стрели, докато го доубие.

В страната се произвежда и обработва много коприна и значително количество стоки се пренася по реката^[3] и каналите, които се разклоняват от нея.

Населението, което е будистко и подвластно на Великия хан, си служи с хартиени пари, мъжете са предимно войници, но има доста търговци и занаятчии.

След дванадесет дни път покрай реката стигаме в Синдафу^[4], града, за който ви говорих. Оттук продължаваме да яздим седемдесет дни, като прекосяваме страни и местности, за които вече споменавах^[5],

и накрая се завръщаме в Куджиу. После яздим още четири дни от град в град и от село в село, докато пристигнем в Каканфу, в Катай.

За обичаите и нравите на жителите на тази област ще ви разкажа сега.

[1] Днешна Ибин в Съчуан, там, където река Яндзъ се слива с река Мин. ↑

[2] Древното име на Ибин. ↑

[3] Река Мъндзян, която при Съчуан се влива в Яндзъ. ↑

[4] Днешен Чънду ↑

[5] Китайските провинции Съчуан, Шънси и Шанси. ↑

105. ГРАДОВЕТЕ КАКАНФУ, ЧАНГЛУ И ЧАНГЛИ

Каканфу^[1] е голям и красив град, който се издига в южната част на провинцията. Жителите му в по-голямата си част са търговци и занаятчии, защото имат много коприна и зендали^[2] и знаят да работят красиви платове, бродирани със злато.

Страната е гъсто населена. Продължавайки три дни на юг, стигаме до Чанглу^[3], голям град, разположен в Катай, чиито жители са будисти и поданици на Великия хан. Те също изгарят мъртвите.

Градът е известен със солта, която тук се добива по следния начин: вземат пръст, която съдържа много сол, и я поливат с вода. Водата полека-лека се оттича от пръстта, събират, я в големи железни казани и я загряват силно на огън. Когато всичката вода изври, на дъното остава ситна, бяла сол. Тази сол после се продава из цялата страна. За тези места няма друго, което заслужава да бъде отбелязано. Ще спомена само нещо за град Чангли^[4], който се намира по на юг, все в Катай, на пет дни път от Чанглу.

Жителите му си служат с хартиени пари и плащат на императора големи мита, защото по реката, която прекосява града, всеки ден преминават стотици плавателни съдове, натоварени с коприна и всякакъв вид стока.

На шест дни път от Чангли се издига град Кодифу.

[1] Днешен Хъдзян, на юг от Пекин, в провинция Хъбей. ↑

[2] Особени тъкани от сурова коприна. ↑

[3] Днешен Цанджоу на Императорския канал. Дълъг 1600 км, този изкуствен канал свързва Пекин с Ханджоу; строежът му бил завършен през 1273 г. от Кубилай хан. Служел за водоснабдяването на Пекин и Тиендзин, използвайки водите на Яндзъ. След като не бил използван векове, днес каналът отново се експлоатира. ↑

[4] Днес наречен Линцин, на брега на река Уейхъ в китайската провинция Шандун. ↑

106. ГРАД КОДИФУ

Преди много години град Кодифу^[1] бил столица на обширно царство, силно и богато, което било завладяно от войските на Великия хан, но и днес си остава красив град. Тук живеят и търгуват най-богатите търговци, тук се обработват невероятни количества коприна, все тук има обществени паркове и овощни градини, които дават прекрасни плодове. От този град зависят други петнадесет важни местности, все прочути като богати търговски центрове.

В лето господне 1273 Великият хан заповядал на един свой пълководец да отиде в Кодифу с осемдесет хиляди конници, за да го защитава и отбранява. След като останал известно време там с войските си, той решил да въстане против императора и с помощта на местното население отнел провинцията от империята. Когато научил. Великият хан веднага изпратил двама верни свои генерали със сто хиляди пехотинци и конници. Предателят излязъл с цялата си войска, която все пак била по-малобройна. Последвалата битка била ужасно свирепа, пълководецът-предател бил убит и с него още много бойци. Всички изменници получили смъртно наказание, останалите били опростени.

Да продължим пътя си на юг, докато стигнем град Сингуи.

[1] Неизяснено наименование. Вероятно се отнася за днешния град Цуфу в Шандун, на юг от Жълтата река. ↑

107. ГРАД СИНГУИ

Цялата област от Кодифудо Сингуи^[1] е гъсто населена, богата на дивеч, птици и храна. Градът е голям, приятен, изпълнен с търговци и занаятчии. Всички са будисти и поданици на Великия хан. Парите им са от хартия.

В областта тече река, с която местните хора много се гордеят; те са я разделили на два ръкава, единият отива на изток, тоест към Манджи, другият — на запад, към Катай. По двата ръкава плават непрекъснато много лодки, които не са големи, но безбройни. С тях пренасят стоки и оживлението, което цари по реката, е неописуемо.

Сега ще ви разкажа за един друг град, който се намира по на юг и се нарича Линджиу.

[1] Днешна Синин, в Южен Шандун, на Императорския канал. ↑

108. ГРАДОВЕТЕ ЛИНДЖИУ И ПИНДЖИУ

Нужни са осем дни, за да преминем тази гъсто населена страна и да стигнем до Линджиу^[1], столица на това царство. И тук жителите са будисти и поданици на Великия хан; те също си служат с хартиени пари и погребват мъртвите, след като ги изгорят.

Градът е доста красив и се издига край реката, за която ви говорих; мъжете са смели бойци, но също така търговци и занаятчии.

Населението е богато; хората ядат и пият много, защото има животни в изобилие, стада и птици. Притежават много лодки и кораби, повече от другите градове, които посетих.

Недалеч, на три дни път на юг, се намира Пинджиу^[2], голям и богат град. Цялата област е много плодородна, има храна за всички, а тук дивечът е най-добрият и разнообразният в света. Разположен на границата между Манджи и Китай, градът е известен със своите произведения и занаяти. Той е едно от предпочитаните места на Великия хан.

Но сега да го напуснем и да поговорим за Чинджу, който се намира на юг.

[1] Неустановена местност; вероятно се отнася за Хужу на река Феи Хуанхъ в китайската провинция Дзянсу. ↑

[2] В областта на Дзянсу на Императорския канал; днешен Пейсян. ↑

109. ГРАД ЧИНДЖУ

На два дни път от Пинджиу, все на юг, преминавайки красиви и плодородни полета, се натъкваме на Чинджу^[1], гъсто населен и богат град. Жителите му си служат с хартиени пари и изгарят мъртвите. Полето е засято с всякакви зърнени храни. Нямам какво друго особено да ви кажа за това място.

Като продължим на юг, минаваме покрай грижливо поддържани ниви и полета, пълни с дивеч. Хората от градовете и селата отглеждат расови кучета, които използват за лов. След три дни пътникът стига до голямата река, наречена Караморан^[2], която слиза от земите на Престе Джовани. Реката е широка една миля и толкова дълбока, че по нея могат да плават повече от петнадесет хиляди кораба с голяма водоизместимост и всичките собственост на Великия хан, който ги използва да пренася войски и хранителни припаси, когато предприема военни действия по бреговете. Всеки от тези кораби има по петнадесет моряци и може да пренася петнадесет войници с конете им, оръжието и хранителните припаси.

Като прекосим реката, навлизаме в провинция Манджи; сега ще кажа как е била завоювана от Великия хан.

[1] Днешен Суцюян в Южен Дзянсу, на един от ръкавите на река Хуанхъ. ↑

[2] Монголското име на Хуанхъ (Кара-морен, сиреч Черна река), голямата китайска река, наречена на Запад Жълтата река. ↑

110. ЗАВЛАДЯВАНЕТО НА ЦАРСТВО МАНДЖИ

Цар на Манджи бил Фафур^[1], най-големият и могъщ господар в света по владение на земи, богатства и население, като изключим Великия хан. Но поданиците му не били смели бойци, защото иначе благодарение на особеностите на своята страна, изцяло набраздена от реки и дълбоки канали, поради което навсякъде са нужни мостове, за да я прекоси човек, те не са загубили земята си.

Великият хан изпратил срещу онзи император един свой генерал, Баян Чинсан^[2], което означава генерал Сто очи, и това се случило през 1273 г. Царят на Манджи научил от своите астролози, че единственият човек, който може да завладее царството му, е със сто очи. Баян излязъл насреща му със силна войска и голям брой кораби, които пренасяли войници с конете им. Нападнал един след друг шест града, без да успее да ги превземе. Тогава Великият хан (този, който управлява днес) му изпратил силни подкрепления и Баян успял да превземе шест от обсадените градове, да напредне и да превземе други дванадесет града. После се насочил към столицата Куинсай^[3], където се намирили царят и царицата. Когато царят видял да приближава тази огромна войска, изпитал такъв страх, че решил да побегне с много от хората си и хиляда кораба, стигнал до морето и се прехвърлил на отсрещните острови. В столицата обаче останала царицата, която се защитавала и отстоявала, както могла. Един ден попитала кой е командувачият неприятелската войска. Казали й, че е Баян Стоте очи. Тогава царицата си спомнила за предсказанието и веднага се предала, а с нея се предали всички градове на Манджи, най-голямото от всички царства на света.

Искам да ви дам някои сведения за тази необикновена страна.

Помислете само, че царят на Манджи храни и отглежда всяка година повече от двадесет хиляди новородени деца. Наистина бедните семейства имат навик да изоставят новородените си, които не могат да изхранят. А богатите, които нямат деца, отиват при царя и вземат от него колкото си поискат. Освен това, когато между питомците му има момчета и момичета на брачна възраст, царят ги жени и им дава

необходимото, за да живеят, и така всяка година се грижи да задоми не по-малко от двадесет хиляди младежи.

И за друго се грижи. Когато по време на пътуванията му се случи да види две хубави и просторни къщи, а до тях друга, малка и бедна, веднага пита защо е това неравенство. И ако му отговорят, че човекът, който живее в нея, няма пари за по-голяма, веднага се разпорежда да я уголемят на негови разноски. Този цар държи като прислужници в двореца си повече от хиляда момчета и момичета. Управлява страната толкова мъдро, че всъщност не съществува престъпност и хората могат да оставят домовете си отворени денем и нощем, без да се страхуват, че нещо ще им бъде откраднато.

Разказах ви някои неща за това царство; сега ще ви кажа за царицата.

Когато я взели в плен, била отведена пред Великия хан, който я приел с всичките почести, дължими на една голяма владетелка. Царят, съпругът на тази царица, който побягнал, не напуснал никога океанските острови и там умрял.

Но сега стига с тези неща; искам да продължа разказа си за провинциите на Манджи, за обичаите и нравите на нейните жители, като започна от град Кайджаджу.

[1] Това име на персийски означава Син на небето, титла, с която били наричани китайските императори. Тук Марко Поло има предвид последния император от династията Сун. Под натиска на монголите, които вече били завладели Североизточен Китай, императорът побягнал в Манджи, където Кубилай хан окончателно го сразил. Династията Сун царувала в Китай от 960 г. до 1280 г. ↑

[2] На китайски бай-йен, тоест сто очи. Генерал и министър на Кубилай хан, водил последния поход против династията Сун в Южен Китай. ↑

[3] Ханджоу, столица на империята при династията Сун. ↑

111. ГРАДОВЕТЕ КАЙДЖАДЖУ, ПАУКИН И КАУЮ

Там, където започва царството Манджи на сироко^[1], на бреговете на река Караморан, се издига голям, красив град, който наричат Кайджаджу^[2]. Жителите му са будисти, имат обичай да изгарят покойниците и признават владичеството на Великия хан.

По голямата река Караморан плават безспирно безброй съдове. Освен че е средище на провинцията, Кайджаджу е също много важен търговски център. В околностите му се произвежда много сол, която се изнася за повече от четиридесет града в света. Великият хан получава рента от този град, и по-точно от данъка върху солта и стоките.

Кратко време след Кайджаджу се стига в град Паукин^[3]. Пътят се изминава за един ден в посока изток-запад-изток, като се следва един настлан с камък път^[4]. От двете страни на пътя текат дълбоки потоци.

Този път е единственият до Паукин, много голям и красив град. Населението е предимно будистко и подчинено на властта на Великия хан. Хората са опитни занаятчии и търговци; притежават много коприна, от която тъкат красиви платове, някои от тях със златна нишка.

Продължавайки от Паукин все на запад, срещаме друг голям град, наречен Каюю^[5]. Малко или повече прилича на предишните градове, за които ви говорих, с изключение, че тук има невъобразимо много птици. С една сребърна венецианска монета могат да се купят три фазана.

[1] Югоизточен вятър, който показва тази посока. ↑

[2] Днешен Хуаян в Дзянсу. ↑

[3] Днес Баоин на юг от Хуаян. ↑

[4] Големият път покрай Императорския канал. ↑

[5] Гаойоу, на юг от Баоин. ↑

112. ГРАДОВЕТЕ ТИДЖУ, КУИНСАЙ, МАНДЖИ И САЯНФУ

Тиджу^[1] е малък град, приятен и изящен, който отстои на не повече от един ден път от Каюю в посока югоизток. Намира се в район, богат на дивеч и диви животни. В голямата си част жителите са търговци и занаятчии, които притежават много кораби за своята търговия. Производството на сол е много голямо и печалбите на Великия хан от нея са невероятни. На един ден път оттук все в югоизточна посока и като се премине през много села, има голям град, средище на областта, която наброява други двадесет и седем важни търговски центъра. Тук се намира един от дванадесетте наместници на императора и тук именно Марко Поло останал три години като губернатор^[2].

Градът е прочут с производството си на оръжия.

Като продължим на запад, навлизаме в две просторни провинции, които са част от територията на Манджи. Първата е Нанджи^[3], една много плодородна и богата област. Населението, което е будистко, се занимава с търговия и занаяти; тук хората имат всичко, особено коприна, както и дивеч. В околните гори живеят много лъвовете.

Иска ми се да поговоря по-надълго за прочутия и могъщ град Саянфу^[4], център на една провинция, която включва други дванадесет богати и красиви града. Саянфу е важен търговски център; жителите произвеждат много коприна и практически имат всичко, което е нужно на града. Днес той е част от империята на Великия хан, но трябва да знаете, че след като цялото царство Манджи се предало, град Саянфу могъл да се съпротивява още три години, ако и да бил обсаден от войската на Великия хан, защото, макар на север да бил притиснат от войските на императора, откъм юг бил защитен от водите на едно много дълбоко езеро. От това езеро жителите успявали да си набавят прясна риба и храна от отсрещните брегове, така че от глад нямало никога да се предадат.

Като видели, че изпратената от Великия хан войска въпреки всичките си усилия не успявала да превъзмогне пречката, Николо,

Матео и Марко Поло съобщили на императора, че с тях бил един много умен и способен мъж, той можел да построи военна машина, с която сигурно щели да превземат града.

Доволен от новината, Великият хан заповядал да бъде последван без колебание съветът на тримата венецианци. Тогава те повикали другаря си, един християнин-несторианец, и му казали да построи тези оръжия, които били катапулти. Направени били три и поставени пред стените на Саянфу, те почнали да хвърлят камъни с тежест от триста либри^[5], разрушавайки всички къщи.

Потресени от случилото се (за първи път и те, и татарите виждали подобно оръжие), събрали се на съвет и решили да се предадат на Великия хан, както били сторили всички останали градове в Манджи.

Всичко това било заслуга на Николо, Матео и Марко Поло и начинанието било от голяма важност, защото този град и цялата провинция са измежду най-красивите и богатите в империята.

А сега искам да ви разкажа за една провинция, наречена Сигуи.

[1] Тайджоу, все в Дзянсу. ↑

[2] Град Ханджоу на 1650 км от Пекин, където Марко Поло бил губернатор от 1278 г. до 1280 г. и между другото следял за събирането на данъка върху солта. ↑

[3] Днешен Нанкин, главен град на областта Дзянсу, 2,5 милиона жители. Неколккратно столица на Китай при осем различни династии. Завладян от монголите през 1234 г. Намира се на левия бряг на Яндзъ. Тук е най-големият мост в Китай, 6772 м., който минава над реката и свързва железопътния и шосеен трафик от Шанхай до Пекин.

↑

[4] Сянфан, на северния бряг на река Хан в провинция Хъбей; градът се намира на 800 км западно от пътя, следван от Марко Поло, но той описва града, за да го свърже със случката, в която е участник. ↑

[5] Около 150 кг. ↑

113. ПРОВИНЦИЯ СИГУИ И РЕКА КУЯН

Като продължим пътя си петнадесет мили на югоизток, срещаме град Сигуи^[1], който не е голям, но е посещаван от много търговци и от голям брой плавателни съдове. Жителите му са будисти, служат си с книжни пари и са поданици на Великия хан.

Градът е разположен край най-дългата река в света, Куян^[2]. На някои места тя достига широчина десет мили^[3], на други осем и шест, а дължината ѝ е сто дни път.

Както казах, градът притежава голям брой кораби за пренасяне на стоките. Великият хан получава високи ренти от трафика по реката и от стоките в складовете на града. По протежение на Куян има много градове и села, помежду които непрекъснато се пренасят стоки, чиято стойност и количество далеч надминават тези, които се пренасят по всички западни морета вкупом. Със собствените си очи съм видял да акостираг по кейовете на Сигуи повече от петнадесет хиляди плавателни съда. От броя на корабите в този град, за който вече ви казах, можете да си представите колко са те в цялата страна, като се има предвид, че реката прекосява шестнадесет провинции и мие други двеста селища, всяко от които има повече плавателни съдове от Сигуи.

Корабите, които са с една палуба и една мачта, имат значителна водоизместимост и могат да пренасят стоки с тегло от четири хиляди до дванадесет хиляди кантара^[4]. Корабите са снабдени с конопени въжета, с които ги теглят нагоре по реката. Малките кораби използват въжета от плетена тръстика, дълги по триста крачки^[5], те са по-здрави и от конопените.

Но сега да се върнем към разказа си за Кайджу.

[1] Иджън, разположен в центъра на провинцията Дзянсу, на южния бряг на река Яндзъ, на около 50 км от Ханджоу. ↑

[2] Реката Мин, тоест горното течение на Чандзян, наречена още Яндзъ, или Синята река от европейците. Тя е най-дългата река в Китай (5500 км). ↑

[3] Около 15 км. ↑

[4] Единица за тежест и вместимост; като единица за тежест стойността му варираше в различните страни от 45 до 80 кг. ↑

[5] Около 450 м. ↑

114. ГРАД КАЙДЖУ

Това е малък град^[1] на реката Куян, в югоизточна посока. В цялата околия събират в големи количества ориз и жито, които по речен път пренасят чак до Камбалук^[2], в двора на Великия хан, тоест не по море, а по реките, езерата и каналите, с други думи, по вътрешни пътища. Голяма част от зърнените храни на тази област се консумират в императорския двор. А Великият хан доведе докрай строителството на Големия канал оттук до Камбалук, заповядвайки да го изкопаят дълбок и широк, за да свърже реки и езера и да ги направи плавателни за големи кораби. Но оттук до Камбалук може да се отиде и по суша, защото по цялото протежение на канала върви един път.

Посред реката има скалист остров с голям будистки манастир с повече от триста монаси. От този манастир, който съхранява много статуи на Буда, зависят другите манастири в областта.

Да оставим сега този град и да прекосим реката.

[1] На левия бряг на Чандзян, днешен Гуаджоу, на около 100км от Нанкин. ↑

[2] Пекин. ↑

115. ГРАДОВЕТЕ ЧИНГИАФУ И ЧИАНГУ

Градът, който наричат Чингиафу^[1], е част от царството Манджи. Хората му се занимават предимно със занаяти и търговия, но също така отглеждат зърнени храни и произвеждат тъкани от коприна и злато и всички ходят на лов, защото тук дивечът изобилствува.

От 1278 г. в този град съществуват две християнско-несторински църкви и ще ви кажа защо.

През онази година Великият хан изпратил тук като губернатор един християнин-несторинец, някой си Мерсакис^[2], който управлявал три години. Той построил двете църкви, които стоят и до днес.

След Чингиафу, продължавайки три дни на югоизток, прекосяваме една много населена област, с много градове и села, докато накрая стигаме Чиангу^[3], красиво и голямо селище. Жителите му не се различават по нищо от тези на другите градове, които ви описах — богати са и имат всичко, за да живеят добре.

Баян, генерал на Великия хан, след като завладял цялата провинция и превзел столицата, изпратил войските си в Чиангу, който веднага се предал. Щом войниците влезли в града, се натъкнали на хубаво вино и се напили до един, след което заспали като мъртъвци. Като ги видели в това състояние, жителите на града ги избили и през онази нощ ни един не се спасил, преминавайки от живота към смъртта, без да може да каже дума.

Когато Баян, командващ войските, научил за случилото се, пратил веднага хората си, превзел града и изклал жителите му до крак.

[1] Джъндзян, и днес важен град заради местоположението и търговската си дейност, разположен на десния бряг на Яндзъ. ↑

[2] Несторински свещеник от Самарканд, назначен за губернатор на Джъндзян след нахлуването на монголите през 1276 г., допринесъл за разпространяването на християнството в областта. ↑

[3] Чанджоу, на Императорския канал. ↑

116. ГРАД СУДЖУ

Това е един от най-красивите и прочути градове^[1] на империята. Жителите му са будисти и поданици на Великия хан. Имат много коприна, живеят от занаяти и търговия. Градът е огромен; и наистина стените му са дълги шестдесет мили, а в тях живеят толкова много хора, че никой не знае броя им. Ако бяха храбри бойци, като ония от Манджи, сигурно биха завладели целия свят, но те не обичат войната, а търговията, дори измежду тях има мнозина учени и мъдри философи.

В града има повече от шест хиляди каменни моста, толкова високи, че под тях може да мине и галера^[2]. По околните планини растат равен и джинджифил; за едно венецианско гросо могат да се купят четиридесет либри^[3] пресен джинджифил от най-добро качество.

Към окръга на Суджу спадат други шестнадесет големи и богати града. Само на един ден път оттук се намира град Вуджу^[4] и един друг, наречен Вугин^[5], също голям и богат, посещаван от търговци и прекрасни занаятчии; а по-нататък има още един, на име Чанган^[6], благоденстващ, добре населен и прочут с производството си на джинджифил.

Но сега стига с тази област, защото ще отидем в прекрасния град Куинсай, столицата на царството Манджи.

[1] Суджоу, един от най-красивите градове на Китай, на северозапад от Шанхай. Наречен Венеция на Китай, защото е построен посред множество водни канали. Предпочитано място от поети, артисти и художници. ↑

[2] Военен кораб с платна или гребла с дължина около 50 м. ↑

[3] Около 20 кг. ↑

[4] Вероятно се отнася за град Уян на брега на езерото Тайху, на около 40 км на юг от Суджоу. ↑

[5] Днешен Ясин, близо до езерото Тайху, в провинция Шъян. ↑

[6] На Императорския канал, на около 50 км от Ханджоу; отговаря на днешен Шанан. ↑

117. НЕОБИКНОВЕНИЯТ ГРАД КУИНСАЙ

Три дни път са нужни през градове, села и крепости, изпълнени с търговци и занаятчии, за да се стигне до чудния, могъщ и огромен град Куинсай, чието име означава Небесен град^[1].

За този град искам да ви разкажа много неща, защото наистина мисля, че е най-красивият и необикновен град в света. Ще го опиша така, както го описала неговата царица в обръщението си към генерал Баян, който нахлувал в царството Манджи от всички посоки. Тя бързала да осведоми покорителя за красотата и благородството на града и по този начин да го запази от опустошение и разрушение. Ще ви разкажа какво съдържало това прочуто писмо, но ви уверявам, че аз, Марко, видях със собствените си очи, че всичко отговаря на истината.

В град Куинсай, който обхваща периметър от десет мили, има дванадесет хиляди каменни моста, толкова високи, че под повечето от тях може да мине кораб с голяма водоизместимост, а под останалите — средно големи кораби. Това не трябва да ви учудва, защото целият град е построен на водата и е заобиколен от вода, затова мостовете са необходими, за да се премине от едно място на друго.

Населението е разделено на дванадесет сдружения, на всяко от тях отговаря една дейност или занаят и всяко разполага с по дванадесет хиляди дюкяна. Във всеки дюкян или работилница работят не по-малко от десет души, но има такива и с повече, докъм четиридесет занаятчии, и не само майстори, а и млади калфи.

Градът снабдява с продуктите си цялата област и околните полета. Търговците са толкова много и богати, че не могат да бъдат преброени, а и да можеше, човек не би повярвал.

Възрастните хора, жените и майсторите-занаятчии не се занимават с ръчен труд; живеят охолно и спокойно, като да са важни господари, а жените — ангели небесни. Има закон, който разпорежда, че никой няма право да упражнява професия, различна от тази на баща си. Дори някой да разполага с пари и богатство от сто хиляди златни монети, не би могъл да работи друг занаят^[2].

На юг от града има езеро^[3], по чиито брегове, дълги повече от тридесет мили, са построени великолепни дворци и къщи, които принадлежат на благородническите семейства. Тук има и много будистки манастири. Посред езерото има два острова и на всеки от тях се издига по един чуден дворец, толкова красив, че би могъл да се сравни с императорския палат.

Който иска да устрои сватбено празненство или да даде голямо угощение, го прави винаги в тези дворци, снабдени с чинии, съдове, прибори, порцеланови и кристални сервизи — всичко, което може да послужи за пищни приеми.

В града има много красиви къщи, построени изящно, както и каменни кули, яки и масивни, където хората прибират на сигурно място нещата си, когато в града избухне пожар, нещо, което става често, понеже по-голямата част от къщите са дървени.

Жителите ядат месо от всякакви животни, дори месо от кучета и други зверове, които ние, западняците, по никакъв повод не бихме се решили да ядем.

Всеки от дванадесетте хиляди моста, за които ви говорих, се пази денем и нощем от десет стражи, за да се попречи на ония, които биха искали да предизвикат безредици и бунтове. А в центъра на града, където има един хълм, се издига от върха му кула. В нея има човек, който държи в едната си ръка дървена тава, а в другата тояга. Когато избухне пожар или се случи премеждие като свада или сбиване, този човек удря силно с тоягата по тавата, така че всички да могат да го чуят, дори отдалеч.

Великият хан закриля Куинсай с всички средства, защото е столица на царството Манджи, както и за това, че от този град прибира огромна рента, толкова огромна, че дори не е за вярване.

Всичките улици на Куинсай са застлани с камък и тухли и по същия начин са построени пътищата на държавата, така че удобно се пътува било с кон, било пеша.

Градът има повече от три хиляди бани, където хората ходят често, защото се грижат много за телесната си чистота. Това са най-красивите и големи бани на света: всяка побира по стотина души.

На петнадесет мили в посока изток-север-изток се намира океанът; тук има един скътан град, наречен Ганфу^[4], където хвърлят котва корабите, пристигащи от Индия и други страни. Градът е свързан

с океана посредством голяма река, така че корабите могат да проникват чак в пристанището зад бреговата линия.

Великият хан е разделил провинцията Манджи на девет части — девет богати и просторни царства, които всяка година плащат високи данъци на императора.

В Куинсай се намира един от царете, който управлява над сто и четиридесет многолюдни града. Общо, царство Манджи наброява хиляда и двеста града, охранявани от войници на Великия хан — не по-малко от хиляда във всеки град, но в някои има по десет, двадесет и дори тридесет хиляди войници. Войските, които императорът поддържа в тази провинция, са толкова много, че не е лесно да се изброят; и не само татари, а и китайци, пехотинци и конници.

Между любопитните обичаи на този народ ще ви разкажа за следния. Когато се роди дете, било момче, или момиче, бащата си записва деня и часа на раждането, зодиакалния знак и планетата на новороденото, така че то да ги знае през целия си живот. И щом някой се кани да тръгне на път или да предприеме важна работа, отива при астролога, на когото всички вярват, за да чуе от него какво му предстои.

Когато някой умре и бъде отнесен, за да го изгорят, всичките му роднини се обличат в окъсани дрехи, за да изтъкнат мъката си, и придружават умрелия, като свирят на музикални инструменти, пеят молитви и се молят на боговете. Щом стигнат до мястото на изгарянето, вземат хартиени изображения на мъже, жени, камили, пари и разни други неща и ги поставят в огъня заедно с изгарящия труп. Те вярват, че покойникът наистина ще намери тези неща в отвъдния свят и ще разполага с тях, защото всичко, което се дава на умрелия, след като го изгорят, ще му бъде върнато от боговете на оня свят.

В Куинсай се намира дворецът, където живял, преди да побегне, последният цар на Манджи: най-приказният и красив дворец на света. Той е квадратен, заобиколен от високи и яки стени, дълги десет мили. Отвън и отвътре на тези стени има чудни градини и всякакви плодни дървета. Има много фонтани и езера, пълни с големи и вкусни риби. В средата е императорският палат. Залата му е величествена, изрисувана в злато и син цвят, украсена с исторически фрески, златни декорации и картини, които покриват плътно стените и тавана. Невъзможно е да се опише красотата на този дворец, който има двадесет зали, еднакви по

големина, толкова големи, че в тях могат спокойно да седят и да се хранят десет хиляди души. Стаите на двореца са повече от хиляда. Къщите в града са повече от милион и шестстотин хиляди. Има и една несторианска църква.

Всеки жител в града и предградията му е написал на вратата на къщата си своето име, това на жена си, децата и робите, както и броя на конете, които притежава. Ако някой умре, името му се зачерква, роди ли се — написва се веднага. По този начин царят знае във всеки момент точния брой на населението в града. Същото се прави в цялата империя, в Манджи и в Китай.

Има и друг обичай: ханджиите излагат на вратата на хана имената на гостите, отбелязвайки деня на пристигането им, а щом си заминат, го задраскват; по този начин Великият хан знае винаги движенията на хората.

Тази система е много полезна и сполучлива.

Сега искам да разкажа за доходите, които Великият хан получава от този град и провинцията, която съставлява едно от деветте царства, включени в империята Манджи.

[1] Град Ханджоу, областен център на Джъдзян. Императорите от династията Сун го направили столица на империята през 1127 г. и избрали за своя резиденция до 1279 г., когато бил завладян от монголите. За да добием представа за неговата красота, достатъчно е да припомним една китайска поговорка, стигнала до наши дни: „На небето е раят, на земята Суджоу и Ханджоу“. ↑

[2] С това се целяло да се докаже, че богатството не съставлявало привилегия: всеки бил длъжен да продължи занаята на баща си, осигурявайки по този начин едно социално-политическо равновесие, на което явно се крепяло благосъстоянието на града. ↑

[3] Езерото Сиху, едно от най-красивите места в Китай, възпято в много песни и предания. ↑

[4] Ганпу, в залива на Ханджоу: реката е Цянтандзян. ↑

118. ДОХОДИТЕ ОТ СОЛТА

Сега ще ви кажа за данъка, който Великият хан получава от Куинсай и неговата провинция; ще ви разкажа най-вече за солта, която носи на Великия хан осемдесет златни томана^[1]: всеки томан струва осемдесет хиляди златни саджо, тоест общо шест милиона и четиристотин хиляди златни саджо, като припомням, че едно саджо струва повече от един флорин^[2], така че това е баснословна сума.

В областта на Куинсай се произвежда повече захар, отколкото в останалата част на света. Великият хан прибира и от захарта големи ренти. После идва ред на подправките, от които императорът събира тридесет и три на сто, както впрочем от ориза и каменните въглища.

Плащат данък и дванадесетте сдружения със своите дванадесет хиляди дюкяна. За всяка неща се плаща данък; например за коприната се плаща десет на сто.

Аз, Марко Поло, който лично видях тези неща и сам проверявах постъпленията^[3], ви казвам, че данъците, които Великият хан прибира, без тези за солта възлизат на двеста и десет хиляди златни томана — една огромна цифра, нечувана досега в света, отговаряща на петнадесет милиона и седемстотин хиляди златни саджо. И това само от една от деветте провинции на империята!

Но сега да оставим този въпрос и да поговорим за един нов град, който наричат Танпиджу.

[1] Дума от тюркски произход, която означава десет хиляди. ↑

[2] Златна монета с тегло около 3,5 г. ↑

[3] Марко Поло бил губернатор и данъчен надзорник в Кинсай (Ханджоу) от 1278 до 1280 г. ↑

119. ГРАД ТАНПИДЖУ

Като вървим един ден на югоизток, минаваме през прекрасни градини, виждаме богати дворци и великолепни къщи, където има всичко, за да живее човек добре, и стигаме до Танпиджу^[1], голям и красив град под управлението на Куинсай. Като продължим оттук все в югоизточна посока, след три дни стигаме до Вуджиу^[2], а по-нататък, преминавайки през много села и градчета — до Киуджиу^[3], два града, чиито характеристики са подобни на ония градове, които вече посетихме и описахме.

След други четири дни път в югоизточна посока навлизаме в една местност, пълна с диви животни, птици и зверове, сред които едри и свирепи лъвове. В цялото царство Манджи няма нито овце, нито овни, затова пък хората отглеждат расови волове, кози и свине.

Напускайки тази част от страната, след четири дни пристигаме в Чаншан^[4], градче, разположено на върха на една планина, там, където реката се разклонява на два ръкава — единият се спуска към океана, другият известно време върви по посока на извора.

Всичките градове и жители, които споменах в тази глава, са част от царството Куинсай.

На четири дни път от Чаншан е последният град на провинция Куинсай, която наричат Кангу^[5]. Оттук се преминава в друго царство на Манджи, Фуджиу.

[1] На югоизток от Ханджоу, отговаря на днешния град Янде на река Фучундзян в областта Джъдзян. ↑

[2] Днес Удзян, все на брега на езерото Тайху. В действителност Марко Поло е вървял в югозападна посока. ↑

[3] Град Цюджоу, на реката Цюдзян. ↑

[4] Днес Яншан, на юг от провинцията Джъдзян. ↑

[5] Продължавайки пътя си в югозападна посока, Марко Поло навлиза в провинция Дзянси и стига до днешния град Шанжао, който по време на монголската окупация принадлежал към областта Ханджоу. ↑

120. ПРОВИНЦИЯ ФУДЖИУ

След като оставим последния град на Куинсай зад себе си, влизаме в царството Фуджиу^[1]. Страната се простира на югоизток в продължение на шест дни път. Жителите на тази държава са поданици на Великия хан и будисти; живеят от търговия и занаяти, затова са богати и разполагат с всичко, особено с джинджифил и галанга^[2]. Толкова много е джинджифилът, че с едно венецианско гресо могат да се купят осем либри. В страната расте едно странно растение, което много прилича на шафрана. Ядат месото на всякакъв вид животни, дори човешко, което смятат за отлично, стига човекът да не е умрял от болест.

Когато тръгнат на война, стрижат косите си ниско и рисуват на лицето си син знак, нещо като стрела. Те са едни от най-жестоките същества на света, убиват и пият кръвта на убитите, после ги изяждат, затова не им трябва да ходят на лов.

На половината път в направлението, което споменах, се намира големият и богат град Кунлифу^[3]. В него има три моста с мраморни колони, по-красиви от които не съм виждал; мостовете са дълги една миля и широки повече от осем крачки^[4], изработката им е изящна и много скъпа.

Жителите са предимно търговци и занаятчии, имат много коприна, джинджифил и нард. Жените са много красиви.

По полето се виждат кокошки, които по тялото си нямат пера, а козина, сякаш са котки; те са черни, снасят яйца като нашите кокошки, но още по-вкусни^[5].

През шестте дни път, нужни, за да се прекоси страната, срещаме много градове и села; петнадесет дни по-нататък има едно селище, Ункуен^[6], където се произвежда много захар, предимно за двора на Великия хан. След тези петнадесет мили стигаме до големия и прочут град Фуджиу, столица на едно от деветте царства на Манжди.

[1] Китайската провинция Фудзян. ↑

[2] Също като лавандата ароматично растение, подобно на валериана, използвано в парфюмерийната промишленост. В Китай се използва като стимулиращо, лечебно средство. ↑

[3] Днешен Дзян-оу, във Фудзян. ↑

[4] Дълги около 1700 м. и широки 14 м. ↑

[5] Тази порода кокошки, произхождащи от Китай, Япония и Азиатския югоизток, била внесена в Европа през средата на 1800 г. ↑

[6] Днес Нанпин, в долината на река Мин, все във Фудзян. ↑

121. ГРАД ФУДЖИУ

Фуджиу^[1] е столицата на царството Конка^[2], една от деветте държави на Манджи. Жителите изповядват будистка религия и повечето са търговци и занаятчии. Тук Великият хан държи голяма войска, защото страната постоянно се бунтува, градовете минават от едни ръце в други и почти всеки ден има безредици и битки. Посред Фуджиу тече река^[3], широка една миля; край бреговете ѝ се издигат много работилници, където се строят малки и големи кораби. Тях човек може да ги види как непрекъснато сноват напред-назад по реката и пренасят стоки. Най-важното производство в тази провинция е захарта; дейна е също така търговията със скъпоценни камъни и перли, донесени във Фуджиу от Индия. Градът наистина е на малко разстояние от Катун^[4], пристанище на океана, където пристигат всякакви стоки и продукти от Индия.

Областта е много богата, осеяна с овощни градини и паркове.

Друго за Фуджиу нямам какво да ви кажа, нека сега ви разкажа за пристанището Цайтун.

[1] Фуджоу, областен център на провинция Фудзян. ↑

[2] Трудно за тълкуване име. ↑

[3] Река Мин, която се влива в Тихия океан след град Фуджоу. ↑

[4] Днес Инян, на устието на едноименната река. Важно пристанище на китайския бряг на височината на Тайван. Оттук през 1292 г. Марко Поло поел обратния път към Венеция. ↑

122. ГРАД ЦАЙТУН

Като оставим Фуджиу и прекосим реката, вървим пет дни в югоизточна посока и непрекъснато срещаме богати и населени градове и села. Прехвърляме планини и долини, пресичаме равнини и големи гори с камфорови дървета, пълни с птици и дивеч. Накрая стигаме до Цайтун, голям и красив град, първостепенно пристанище, което приема всичките кораби от Индия, натоварени с различни стоки и скъпоценни камъни. На това пристанище идват всичките търговци от империята Манджи. Невероятен е броят на корабите, които акостират тук, а после се отправят по реки и канали към вътрешността на провинцията. Бих казал, че на всеки кораб, натоварен с черен пипер, който пристига в пристанището на Александрия в Египет, за да поеме оттам пътя си за Европа, отговарят сто в Цайтун. По количеството стоки, които преминават през това пристанище, то трябва да се приеме като едно от най-големите в света.

Великият хан взема от цайтунското пристанище огромни печалби, защото за всяко нещо, което се разтовари тук, задължително се плаща на императора такса от десет на сто. От своя страна корабите задържат за фрахтовата услуга тридесет на сто върху малоразмерните стоки, четиридесет и четири на сто върху пипера и четиридесет на сто върху сандаловото и алоево дърво, както и за тежките товари.

По този начин търговците внасят на Великия хан и собствениците на търговските кораби петдесет на сто върху стойността на стоките, откъдето идат и огромните печалби на императора от търговията на града.

Жителите на града са будисти; те живеят добре, защото земята е плодородна и им предлага всичко в изобилие.

Недалеч от Цайтун има един град, наречен Тинджу^[1], прочут с порцелана си, който е най-красивият в света; поради изисканото си качество той бива изнасян навсякъде. С едно венециано^[2] може да се купят три порцеланови съда, от красиви по-красиви.

Всичко, което разказах досега, засяга три от деветте царства на Манжди: Сигуи, Куинсай и Фуджиу; да ви говоря за другите шест ще

отнеме много място, а и не е толкова интересно. Ще ви разкажа обаче за Индия, страна, от която имам необикновени спомени и където аз, Марко Поло, дълго живях.

[1] Вероятно се отнася за днешен Лунцюан, и днес известен с производството си на порцелан. ↑

[2] Венецианска сребърна монета с тегло 1,96 г. ↑

123. ЧУДНА ИНДИЯ

След като разказах толкова неща за Китай, искам сега да опиша чудесата на Индия. Ще започна от корабите, с които търговците пренасят стоките си.

Построени са от ела и запино^[1]; под палубата имат повече от четиридесет кабинни, във всяка от които спокойно може да се настани един търговец. Тези кораби имат едно кормило и четири мачти; други две мачти могат да бъдат издигнати или свалени според нуждите.

Дъските на бордовете са двойни и заковани една върху друга с дълги пирони, но не са калафатирани с катран, какъвто тук няма, а са намазани с особена мазнина, която е по-добра от катрана. Прави се от стрит коноп, вар и дървесна смола; забъркват тези неща и получават лепкава смес, която има същите свойства като катрана.

Корабите, за които ви говоря, имат по двеста души екипаж и са толкова големи, че могат да пренасят по пет-шест хиляди торби черен пипер. Снабдени са с весла, като на всяко весло работят четирима моряци. Корабът носи на борда си лодки, които от своя страна могат да пренасят много торби черен пипер и четиридесет моряци; тези големи лодки често се използват, за да теглят кораба на буксир. На кораба има и десет по-малки лодки, които служат за риболов, а понякога корабът ги влечи.

Когато корабът е плавал една година, към дъските, които образуват обшивката му, коват трети пласт и така всяка следваща година, докато накрая обшивката става пет-шест пластова.

Разказах ви за корабите, които отиват в Индия и се връщат оттам. Преди да ви кажа други неща за тази страна, нека се спра на островите в океана на изток от точката, където се намираме, най-големият от които се нарича Ципангу.

[1] Вид ела. ↑

124. ОСТРОВ ЦИПАНГУ

Ципангу^[1] е голям остров в открито море, до който се достига, като се плава на изток в продължение на хиляда и петстотин мили^[2].

Жителите са светлокожи, красиви и любезни; изповядват будистка религия, политически са свободни и независими.

На острова има много злато, но тъй като никой не посещава Ципангу, там няма търговци и затова хората притежават всичкото това злато. Казват, че дворецът на царя на този остров бил много голям, а леглото му — покрито със злато, тъй както у нас покриват с олово покривите на църквите. Подовете на стаите също са от злато, дебело два пръста, както и стените, прозорците на залите и всяка част от сградата. Стойността на тази украса е несметна.

Великият хан, който днес царува, се опитал да го завладее, за да си присвои богатствата му, и изпратил двама генерали с голяма флота и мощна войска от пехотинци и конници^[3]. Единият се казвал Алатау, а другият — Саничин^[4]. Смели и опитни пълководци, двамата потеглили с флотата си от бреговете на Китай, достигнали Ципангу и завладели някое и друго селище. Но още не били успели да завладеят важни и укрепени градове, когато се случило нещо ужасно.

Между двамата генерали се породило съперничество и ревност, поради което не се понасяли и не си помагали.

Един ден се дигнал толкова силен северен вятър, че ги заставил да вдигнат котва, за да не се ударят корабите в крайбрежните скали. Всички се качили и корабите излезли четири мили в открито море, като потърсили завет зад един малък остров. Ония, които могли да го достигнат, се спасили, другите загинали, понеже всички кораби потънали в бурното море.

Тридесетте хиляди, оцелели на острова, разбрали, че ще умрат от глад; наистина на този остров нямало нищо за ядене, а малкото кораби от тяхната флота, спасили се от бурята, вече плавали към родината, която с мъка успели да достигнат.

Но да не говорим за тях; нека видим какво станало с ония, които се били спасили на острова. Убедени, че ги чака смърт, те се били

примирили с участта си.

Междувременно жителите на Ципангу, като видели, че вражеската войска се е разпръснала, щом морето утихнало, решили да отидат на острова, където се намирал остатъкът от силите на Великия хан, и да пленят оцелелите. Като забелязали, че хората от Ципангу са слезли на сушата и са оставили корабите без охрана, корабокрушенците, вместо да посрещнат настъпващите срещу тях бойци, се престорили, че бягат, после, изведнъж сменяйки посоката, се насочили към корабите и без някой да може да им попречи, ги завзели. Издигнали бързо платната и се насочили към Ципангу. Жителите на столицата, като видели корабите да се приближават с издути платна, помислили, че тяхната войска се завръща. Така войниците на Великия хан успели да дебаркират, да нахлуят в града и да прогонят жителите, като задържали жените в робство. Ето как Великият хан успял да завладее столицата на големия остров.

Но жителите на Ципангу, като разбрали, че са изиграни, помислили за отмъщение. Събрали други кораби и обкръжили целия остров, така че никой да не може да влезе и да излезе. Обсадата траяла шест месеца. Войниците на Великия хан се опитвали по всякакъв начин да изпратят вест в отечеството си, за да получат помощ, но не успявали. След шест месеца трябвало да се предадат, но успели да измолят спасението на живота си и да се завърнат в родината. Тези неща се случили през 1269 г.^[5]

На генерала, който пръв се завърнал в отечеството, императорът заповядал да отсекат главата; вторият бил хвърлен в затвора до края на живота си.

[1] От китайското име Ру-бен-гуо, което означава Страна на изгряващото слънце, тоест Япония. Марко Поло пръв съобщава за тази страна в Европа. ↑

[2] Около 2700 км. ↑

[3] Походите на Кубилай хан за завладяването на Япония били два, през 1274 г. и 1281 г. Разказът на Марко Поло се отнася за втория поход, който пропаднал най-вече поради страшна буря, попречила на войската му да дебаркира на острова. ↑

[4] Единият от генералите бил монголец, другият — китаец. ↑

[5] събитието станало през 1281 г. ↑

125. БОГОВЕТЕ НА ЦИПАНГУ

Религията, която се изповядва в Ципангу, е същата като в Катай. Но хората почитат и други божества, някои от които, изобразени с глава на животно — вол, свиня, овен и други. Някои от тези идоли имат глава с четири лица, други четири глави, някои десет и колкото повече са главите, толкова повече са почитани и боготворени. Историите и легендите около тези божества са тъй много, че не е възможно да се разкажат всички.

В Ципангу има един обичай, който заслужава да бъде споменат: когато някой залови пленник, за когото никой не плати откуп, той кани роднините и приятелите си на гощавка, сготвя пленника и го предлага на гостите. Казват, че човешкото месо било най-доброто.

Но да се върнем към нашия разказ.

Морето, сред което се намира остров Ципангу, се нарича море на Чин^[1] и това е същото море, което мие бреговете на царството Манджи. Казват, че наоколо има седем хиляди и четиристотин острова, по-голямата част от които населени.

От всички дървета, които растат в страната, се извличат ароматични вещества като алое и други есенции. На островите расте голямо разнообразие от подправки, в това число бял пипер като сняг, за да не говорим за огромните количества чер пипер. Тук има също много злато и скъпоценни камъни, но островите са тъй далеч, че е почти невъзможно да бъдат достигнати. Корабите от Куинсай и Цайтун^[2], когато сполучат да стигнат до Ципангу, сключват отлични сделки, но пътуването им трае по цяла година. Те тръгват обикновено през зимата, а се връщат през лятото, защото има два постоянни вятъра, единият, който духа в едната посока, а другият — в обратна^[3].

Островите са много далеч от Индия, но морето, което ги заобикаля, е част от същия океан и се нарича, както казах, Чин по същия начин, по който се казва Английско море или Рошелско море^[4], тъй както Индийско море е все същият океан.

За Ципангу няма да добавя друго, защото лично не съм бил и за това, че не принадлежи към империята на Великия хан. Затова нека се

върнем в Цайтун и продължим пътуването си, което разказвам в тази книга.

[1] Тоест Китай. Името Китай произлиза от династията Кин, която царувала от 221 г. пр.н.е. до 206 г. пр.н.е. и чиято заслуга е обединението на страната. Това име после се разпространило в целия свят, измествайки древните имена като Катай и Манджи, използвани от Марко Поло. ↑

[2] Ханджоу и Инян. ↑

[3] Тези постоянни и периодични ветрове са мусоните: през зимата духат от североизток, а през лятото — от югозапад. ↑

[4] Бискайският залив в Атлантическия океан, където се намира френското пристанище Ла Рошел. ↑

ЧАСТ IV
ОБРАТНОТО ПЪТУВАНЕ НА МАРКО ПОЛО
(1292–1295)

126. ПРОВИНЦИЯ ЧАМБА

След като оставим пристанището Цайтун и плаваме срещу ливанския вятър^[1] в продължение на хиляда и петстотин мили^[2], стигаме една просторна и богата страна, която наричат Чамба^[3]. Тя е независима страна, управлявана от цар, той плаща на Великия хан годишен данък от двадесет слона, най-красивите измежду многото, които притежава. Великият хан пратил войска да завоюва тази страна през 1278 г.

В Чамба никое красиво момиче не може да се омъжи, преди царят да я притежава за себе си; ако му се хареса, я задържа за себе си, иначе я омъжва за някого от своите генерали. През 1285 г., когато аз, Марко Поло, бях в двора му и видях тези неща, царят на Чамба имаше триста двадесет и шест деца, от които сто и петдесет донаборници.

Както ви казах, в тази област има много слонове и голям брой алоев дървета; има също много абанос, онова дърво, от което се правят мастилници. Тук няма друго интересно, затова да продължим и да поговорим за остров Ява.

[1] Югозападен вятър. ↑

[2] Над 2500 км. ↑

[3] Отговаря на Южен Виетнам. ↑

127. ОСТРОВ ЯВА

Плавайки на юг и югоизток, оня, който тръгва от Чамба, след хиляда и петстотин мили стига огромния остров Ява^[1]. Моряците твърдят, че е най-големият остров в света, защото бреговете му са дълги три хиляди мили. Ява е независимо царство, което не плаща данък на никой чужд владетел. Населението му е будистко. Земята ражда всякакви видове подправки, чер пипер, индийско орехче, лаванда, кубебе^[2] 5, карамфил и други редки и ценни подправки. Много са корабите, които пристигат на този остров, а търговците сключват невероятни сделки. Наистина богатствата на Ява са несметни. Великият хан не е успял да я завоюва, било заради отдалечеността ѝ, било, защото морето е твърде опасно и плаването трудно. Обаче търговците от Цайтун и Манджи поддържат тук дейна търговия, от която извличат значителни печалби.

[1] Отговаря на днешния остров Ява; една монголска експедиция се опитала да го завоюва през 1292–1293 г. Марко Поло разказва какво е чул за тази експедиция, но преувеличава размерите ѝ. ↑

[2] Особен вид пипер, използван като лекарство. ↑

128. ОСТРОВИТЕ СОНДУР И КОНДУР

Като продължим от Ява^[1] в посока юг-югоизток още седемстотин мили по море, се натъкваме на два острова, един голям и един малък, наречени Сондур и Кондур^[2]. Оттук, плавайки все в посока срещу вятъра сироко^[3], стигаме до обширната и богата провинция Локак^[4], управлявана от могъщ цар.

Жителите са будисти и не плащат данък на никой владетел, защото страната е тъй недостъпна, че никой не се опитва да я завладее.

Тук расте червеното дърво^[5], има много слонове, дивеч, зверове и невероятно много злато. От провинция Локак пристигат всичките раковини, които впоследствие се използват като монети в страните, за които ви говорих.

Други неща не бих могъл да ви кажа, освен че става дума за диво и негостоприемно място; малко хора идват тук, но царят е доволен, защото не иска да се знае колко е богато царството му.

[1] Става дума за Чамба, а не за Ява. ↑

[2] Архипелагът Кон Сон на южните брегове на Виетнам, срещу устието на река Меконг. ↑

[3] Към югоизток. ↑

[4] Област, равнозначна на Южен Сиам. ↑

[5] Червеникаво дърво, наречено също брезил; оттук води името си Бразилия, където това дърво е много разпространено. ↑

129. ОСТРОВ ПЕНТАМ

На петстотин мили южно от Локак има остров, наречен Пентам^[1], диво и гористо място, където има голямо разнообразие от ароматични дървета. Около този остров и друг един близък на разстояние от шестдесет мили морското дъно е плитко около четири крачки^[2], затова корабите плават с вдигнато кормилно перо или ги влачат.

След тези шестдесет мили продължаваме други тридесет в югоизточна посока, за да стигнем накрая до един остров, на който се намира град Малавир^[3], голям, красив и гъсто населен; има важно и посетено пристанище, най-вече заради подправките.

Сега ще ви говоря за Малка Ява.

[1] Остров Бинтан, разположен на южния край на Малакския полуостров, срещу Сингапур. ↑

[2] Около 6–7 м. ↑

[3] По всяка вероятност отговаря на южната област на Малакския полуостров. ↑

130. МАЛКИЯТ ОСТРОВ ЯВА

След Пентам сто мили на югоизток се натъкваме на един остров, наречен Малката Ява^[1], но който не е толкова малък, ако се вземе предвид, че бреговете му имат дължина около две хиляди мили. Ето някои сведения за този остров.

Там царуват осем царе. Страната е богата предимно на подправки; жителите са будисти и говорят във всяко царство свой език. Ще ви разкажа за всяко царство, но отсега ще ви кажа нещо, което много ще ви учуди: островът е разположен на такава южна ширина, че човек не може да види Полярната звезда^[2].

Да започнем от царството Ферлек^[3]. Сарацинските моряци често идват тук с корабите си да търгуват и успели да помохамеданчат голяма част от населението; имам предвид населението от градовете, защото ония, населяващи планините^[4] и вътрешността, са свирепи диваци, които ядат човешко и всякакво друго животинско месо, лошо или добро. Техните богове са безкрайно странни, защото те приемат за божество първото нещо, което зърнат сутрин.

Разказах ви за Ферлек, сега ще се спра на царството Басма^[5]; то граничи с Ферлек, населението му е автономно и говори свой език. В страната няма закони и хората живеят според законите на природата. Казват, че са поданици на Великия хан, но не му плащат никакъв данък, защото страната им е тъй недостъпна, че пратениците на императора не могат да стигнат дотам и местните жители му пращат от време на време само подаръци.

Там има диви слонове и еднорози, големи като слонове и с кожа като на бивол, с крака като на слон и голям, черен рог посред челото. Но те не нападат толкова с този рог, колкото с езика си, който е покрит с остри и корави люспи. Еднорогът има глава като на глиган, но я държи все наведена надолу. Това животно обича да живее в калта, много е грозно и въобще не е вярно, както се разправя у нас, че може да бъде хванато само с помощта на девствена жена^[6] 19. Тук има и много маймуни, малки и големи, от различни видове и раси, има и черни соколи, обучени за лов. Също така не е вярно, гдето мнозина

разказват, че на този остров живеят съвсем ниски човешки същества, наречени малки хора от Индия. Истината е друга: тук има само много малки маймуни с муцуни, наподобяващи човешко лице. Хората имат обичай да одират кожата на тези маймуни, като хвърлят само окосмената част около слабините, после ги сушат, балсамират ги, използвайки шафран и други вещества, така че препарираните маймуни заприличват на човеци. Онова, което се разказва за хората-маймуни, е само легенда, защото в действителност никога не са съществували такива малки човеци.

Но сега да оставим това царство и да се прехвърлим в друго, което наричат Самарка.

[1] Остров Суматра. ↑

[2] Суматра е на линията на екватора: когато човек се намира в южната част на острова, не може да види Полярната звезда. ↑

[3] На северния бряг на Суматра, днешният град Пеурелак. ↑

[4] Марко Поло говори за племето батар, човекоядци, обитаващи северния бряг на остров Суматра. ↑

[5] Пасаман, на североизточния бряг на Суматра. ↑

[6] Според средновековните легенди имало само един начин да се залови митическото животно еднорог: едно девствено момиче да излезе насреща му, при появата му еднорогът лягал в краката му и заспивал. Това позволявало на ловците лесно да го заловят. ↑

131. ЦАРСТВО САМАРКА

Все на остров Суматра се намира и царство Самарка^[1].

Аз, Марко Поло, останах там пет месеца поради лошото време, което ми попречи да продължа, и ви уверявам, че от тези места също не се вижда Полярната звезда, нито звездите на Голямата мечка. Жителите на Самарка са диваци и езичници: имат богат и силен цар, но казват, че са верни поданици на Великия хан.

Както ви казах, тук останахме пет месеца. Оставихме корабите и си построихме дървени колиби, където прекарахме времето си, от страх от местното население — жестоки хора, които се хранят с човешко месо.

В страната се лови най-вкусната риба в света. Не сеят жито, а ориз, не правят вино от грозде, а особена напитка, която приготвяват по следния начин: режат клоните на едно дърво, от които сълзи течност и от нея после правят виното. За един ден и една нощ пълнят голяма гаванка, която държат окачена на клона. Дървото прилича на палма и има четири клона^[2]. Когато стволът не пуска повече течност, поливат го с вода и след един ден то отново почва да пуска бял и яркочервен сок. Индийското орехче тук също изобилствува. Хората ядат всякакво месо, и лошо, и хубаво.

Но тук свършвам, за да ви разкажа за Драгоян.

[1] Древното царство Самарка на северозападния бряг на остров Суматра. ↑

[2] Така наречената Palma utana расте в екваториалните области. Сокът, който излиза от дънера, е сладък и когато ферментира, става като вино. ↑

132. ЦАРСТВО ДРАГОЯН

Жителите на това царство^[1] 22 са диваци, говорят особен свой диалект и са езичници. За тези хора ще ви разкажа какъв гнусен обичай имат: когато някой се разболее, пращат да повикат магьосници и гадатели, които владеят магическо и сатанинско изкуство, и ги питат дали болният ще оздравее, или ще умре. Ако на болния му е писано да умре, повикват хора, които имат тази задача, и им казват: „Този човек трябва да умре; занимайте се с него“. Тогава ония хора хващат болния, слагат нещо в устата му, докато го задушат, после го режат на парчета и го варят. Канят всички роднини и го изяждат. Изяждат всичко, дори костния мозък, защото, ако остане нещо, биха се появили червеи, а те, като няма с какво да се хранят, ще измрат, а смъртта на червеите би донесла беда и нещастие за душата на покойника. После вземат костите, поставят ги в сандъчета, окачват ги в пещерите из планините, където никой не може да ги докосне, ни хора, ни животни.

Когато заловят пленници от други страни, за които никой не плати откуп, ги изяждат.

Сега ще ви говоря за царство Ламбри.

[1] Неуточнена област, но от погребалните обичаи на жителите може да се заключи, че се отнася за племената батак, разположени в близост с езерото Тоба, в планинската област на Северна Суматра. ↑

133. ЦАРСТВОТА ЛАМБРИ И ФАНЗУР

Ламбри^[1] също е независимо царство, но се обявява за вярно на Великия хан.

Жителите са поклонници на езически божества. В страната расте червеното дърво^[2], много камфорови дървета и всякакъв вид подправки. Аз занесох във Венеция семена от онова червено дърво, но понеже нашият климат е студен, не се хвана ни едно дръвче.

В това царство има хора с опашка, дълга една педя. Много от тях живеят в горите и планините, далеч от градовете, а опашките им са дебели като кучешките. Има и много носорози, дивеч и птици.

Сега ще ви говоря за Фанзур^[3], друго самостоятелно царство. Жителите му са езичници, които признават господството на Великия хан.

Във Фанзур расте най-добрият камфор в света, наречен *Sanfora famsuri*, и дървото му се продава на цената на златото. Местното население не отглежда жито, а ориз; вино от грозде не правят, а от онова дърво, за което ви говорих. Тук има нещо интересно, което искам да спомена: брашното добиват от едни дебели дървета с тънка кора, под която има много брашно; от него месят хляба си и аз няколко пъти съм ял такъв хляб.

Разказах ви за тези царства, защото съм бил там лично. За другите не говоря, защото не съм ги посетил. Но ще ви кажа нещо за две островчета, едното много малко, наречено Мениспола^[4], а другото — Негуверам.

[1] Неуточнена област, но от погребалните обичаи на жителите може да се заключи, че се отнася за племената батак, разположени в близост с езерото Тоба, в планинската област на Северна Суматра. ↑

[2] Също като лавандата ароматично растение, подобно на валериана, използвано в парфюмерийната промишленост. В Китай се използва като стимулиращо, лечебно средство. ↑

[3] Вероятно се отнася за област на югозападния бряг на Суматра. ↑

[4] Малкият остров Ве, срещу северозападния нос на Суматра. ↑

134. ОСТРОВИТЕ НЕГУВЕРАМ И АНГАМАН

Като напуснем Ява и царството Ламбри и плаваме на север още сто и петдесет мили, срещаме два острова. Единият се казва Негуверам^[1], населен от диваци, които живеят като животни, нямат нито цар, нито закони, ходят голи, мъже и жени, и почитат езически божества.

Горите на този остров изобилствуват с ценни дървета: бялото и червеното сандалово дърво, индийския орех, карамфиловото и червеното дърво, както и много други редки видове. Няма друго, което заслужава да бъде споменато за този остров, затова го напускаме и се прехвърляме на другия остров, Ангаман^[2]. Тук жителите също нямат цар, който да ги управлява, езичници са и живеят като диви животни. Главата им прилича на кучешка — зъбите, носът и очите им са като тези на големите песове.

Горите на острова са пълни със скъпи подправки. Местните жители са диви и свирепи хора; ядат месото на всеки човек, когото успеят да заловят, стига да не е от техните. Хранят се и с мляко, ориз и всякакво друго месо. Тук има и много плодове, които у нас са непознати.

Но сега да оставим това място, за да ви разкажа за остров Сейлан.

[1] Архипелагът на Никобарските острови в Бенгалския залив. Древни китайски извори също описват тези острови като Страната на голите хора. ↑

[2] Архипелагът на Андаманските острови, все в Бенгалския залив. Легендата за хората с кучешки глави присъствува в разказите на множество пътешественици през средните векове. Трябва да се предполага, че Марко Поло е плавал все на запад, без да спре на Андаманските острови. ↑

135. ОСТРОВ СЕЙЛАН

Хиляда мили западно от Ангаман и малко на северозапад се намира Сейлан^[1], най-големият остров на света. Бреговете му имат дължина повече от две хиляди и четиристотин мили, но някога бил още по-голям, защото бреговете му имали три хиляди и шестстотин мили дължина. Но така се случило, че един ден връхлетяла страшна буря откъм север и част от острова била завинаги залята от водата.

Царят на Сейлан се казва Седемаин^[2]. Поданиците му са езичници и не внасят данък на никой чужд владетел. Ходят голи, мъже и жени, като покриват само слабините си с парче плат. Не отглеждат зърнени храни, а само ориз и сусам, от който правят олио. Хранят се с ориз, мляко и месо. Виното получават по начина, който ви описах преди.

Но да оставим тези неща, за да ви разкажа за скъпоценностите, които се намират на този остров. Преди всичко необикновено красивите рубини, каквито не се намират в никоя друга страна на света. А после сапфири, топази, аметисти, гранати и други скъпоценни камъни. Царят на Сейлан притежава най-красивия рубин в света, широк колкото една шепа и дебел като мъжка ръка. Този камък няма ни едно петънце и е червен като огън. Стойността му е толкова голяма, че никой не би могъл да го купи. Когато Великият хан научил за този рубин, пратил веднага да го поискат, като бил склонен да плати, стига да го получи, цената на един цял град. Но царят му отговорил, че не би го отстъпил за нищо на света, защото камъкът бил притежание на предците му и се предавал от поколение на поколение.

Хората в Сейлан са подли и страхливи. Когато царят има нужда от войници, набира ги от други страни, най-вече измежду мюсюлманите.

Но стига за този остров, сега ще ви говоря за Маабар.

[1] Остров Цейлон, днешна Шри Ланка. ↑

[2] Цар на Цейлон по времето на Марко Поло бил Паракама Баху IV, който царувал от 1291 г. до 1326 г. Името, с което си служи Марко

Поло, вероятно отговаря на някоя от титлите на владетеля. ↑

136. ПРОВИНЦИЯ МААБАР

Като напуснем остров Сейлан и плаваме на запад около шестдесет мили, откриваме голямата провинция Маабар^[1], наречена още Голяма Индия^[2].

Тази е най-добрата част от Индия, изцяло суша. Петима цареве-братя, за които ще ви разкажа поотделно, управляват тази най-богата страна в света.

В тази част на Индия управлява един от петимата братя, Сендербанди, цар на Вар^[3]; тук са най-красивите и едри перли, за които ще ви кажа как ги ловят.

Между брега на континента и острова има един залив, където водата не е по-дълбока от десет-дванадесет крачки^[4], а понякога само две. Там дъното е буквално покрито с перли. Ловците идват на този залив от април до средата на май с малки и големи лодки и спират на едно място, наречено Беталар^[5]. Навлизат шестдесет мили в морето, хвърлят котва, остават по-големите лодки, прехвърлят се на по-малките и започват лова. Заедно с тях са и много търговци, които са наели ловците на перли през двата месеца на сезона. Тези търговци отделят за царя една десета от улова, а една двайсета дават на ония, които успеят да извършат чародейство над акулите, за да не нападат ловците под водата. Тези чародейци са брамани^[6], които са годни да извършват магията си само през деня, затова никой не смее да се спуска във водата през нощта. Същите чародейци могат да омагьосват други животни и птици.

Наети за лова гмуркачи слизат до дванадесет крачки^[7] под водата, остават там, колкото могат да издържат, и събират мидите, в които се намират перли. Събрания улов от перли продават в целия свят, добивайки големи печалби.

Разказах ви как се ловят перли. Трябва да знаете, че след средата на май от тях повече не се намират, но на триста мили оттук има друго едно място, където се намират перли през септември и октомври.

Трябва също така да ви кажа, че в областта на Малбар хората нямат никаква нужда от шивачи, защото всички се движат голи,

каквото и да е времето, но обикновено то е приятно и умерено. Царят също ходи гол като всеки друг човек, но носи на себе някои отличителни белези, които сега ще ви опиша. Малкото парче плат, което покрива слабините му, е от по-скъпа тъкан, на врата си носи гердан с много и скъпи камъни, който от само себе си е цяло съкровище. От врата му виси и копринена връв, която стига до земята. На нея са нанизани сто и четири рубини и едри перли^[8]. Царят носи постоянно тази връв, защото всеки ден трябва да се обърне със сто и четири молитви към боговете. Това изисква неговата религия, така са постъпвали неговите предци, така постъпва и той. Царят носи гривни, обкичени със скъпоценни камъни и перли, а на краката си има три халки на последователни височини. Може да се каже, че скъпоценните камъни по него струват колкото един голям град, но в това няма нищо чудно предвид големите богатства на страната.

Никому не е позволено да изнася от страната дори един-единствен скъпоценен камък или перла, която тежи повече от половин саджо^[9]; царят също е заповядал всеки, които намери или притежава скъпоценни камъни или особено красиви перли, да му ги предаде, като в замяна получава двойната им стойност в пари. Поради този закон жителите и търговците на Маабар предават на драго сърце скъпоценните си камъни на владетеля, защото са добре възнаградени.

Царят на Маабар има петстотин жени. Наистина винаги когато види красива жена или привлекателна девойка, веднага я иска за своя жена. Разказват, че един ден видял една много красива жена, която била съпруга на брат му; царят я отмъкнал със сила и я задържал при себе си. Брат му, който бил мъдър и предпазлив човек, не пожелал да спори с царя, понесъл обидата и му оставил жената.

Царят има много синове, които е назначил за свои генерали и които са винаги край него, когато язди.

Когато царят умре, изгарят тялото му на клада заедно с всичките му синове освен най-големия, който трябва да царува на негово място; постъпват така, защото вярват, че синовете ще му бъдат в услуга в отвъдния свят.

Има и друг обичай: голямото съкровище, което, умирайки, царят оставя на сина си, не се докосва от последния, за да остане то непокътнато, а докато царува, той го увеличава и така всеки след него

додава към събраното, предавайки го от поколение на поколение. Затова царете на Маабар са толкова богати.

В страната не се раждат коне; голяма част от царските доходи отиват за покупката на коне. Търговците от Кизи, Дуфар, Кормос, Ешиер и Аден^[10] 40, провинции, които имат много расови коне, пълнят корабите си с тях и ги продават на петимата братя по петстотин саджо единия, макар да не струват повече от сто сребърни монети. Всяка година царят купува не по-малко от две хиляди коня, също и братята му, но за една година конете измират, защото тук няма подковачи, нито добри конегледачи. Търговците от своя страна нямат никакво намерение да докарат подковачи и са доволни, че конете измират, така те могат да продават други и да печелят все повече.

В страната има и такъв обичай: ако някой извърши престъпление, за което бива осъден на смърт, и заяви, че сам иска да сложи край на живота си от любов към своя бог, царят дава съгласие. Тогава роднините и приятелите на злосторника го качват на една кола, дават му дванадесет ножа, разкарват го из селото и викат да ги чуят всички: „Този смел човек отива да се убие от любов към своя бог“. Като стигнат на мястото на екзекуцията, осъденият на смърт човек хваща един нож и се провиква: „Умирам от любов към моя бог“. След тези думи забива единия нож в едната си ръка, после втория — в другата, после останалите ножове по цялото си тяло, докато се убие.

След това роднините изгарят тялото му посредством голямо тържество.

Друг обичай е, когато мъжът умре, вдовицата да се хвърля в кладата, за да умре с него; жените, които постъпват по този начин, са на почит и не са малко онези, които извикват възхищение с подобна постъпка.

Жителите на Маабар почитат езически божества; повечето смятат вола за свещено животно и никой не смее да яде месо от вол или да убие някое от тези животни. Но има една каста, наречена гави^[11], чиито последователи ядат волове, макар никога да не смеят да убият животното. Но ако то умре от естествена смърт, тогава го ядат и с тлъстината му мажат цялата къща.

Има и такъв навик в Маабар: царят, благородниците, всички, сядат на земята и казват, че правят това, защото човек идва от земята и там трябва да се върне, затова тя трябва да бъде почитана. Гавите, за

които ви говорих, произхождат от ония, които убили свети Тома^[12] 42. Там, където е заровено тялото на светеца, никой от тях не би успял да влезе; няма сила, която да закара някого от тези гави на мястото, където почива тялото на светеца, защото с чудотворната си сила последният ги отблъсква.

В областта на Маабар няма друго за ядене освен ориз.

В тази страна, ако един расов кон оплоди някоя добра кобила, ражда се дребна кранта с криви крака, която човек дори не може да язди.

На бой хората носят щитове и копия, но са голи. Поначало не са храбри, дори точно обратното. Не убиват никакво животно и когато искат да ядат месо, търсят колачи сред мюсюлманите или други, които не принадлежат към тяхната религия.

Мъже и жени мият два пъти на ден цялото си тяло, сутрин и вечер; никога не сядат да ядат, преди да са се измили. Който не постъпва по този начин, се смята за еретик, както у нас патарините^[13] 43.

Против убийците, крадците и всички останали престъпници има много строги закони. Който пие постоянно и се напива, не може да бъде свидетел; който се скита по море, го смятат за бедняк и нещастник. Сладострастието и половата свобода не се смятат за грях.

В цялата страна цари ужасна горещина, затова всички ходят голи. Дъжд вали само три месеца в годината — юни, юли и август. Ако не е този дъжд да разхлади въздуха, не би могло да се живее.

Много гадатели и философи четат характера и мислите на хората по физиономията и телесния им вид. Изучават задълбочено всички знаци на зодиака, които оказват влияние върху човека, и знаят повече от всеки друг да тълкуват значенията на поличбите. Понякога се отказват да тръгнат на път или се връщат обратно заради една кихавица, или защото полетът на птиците не им се е харесал. Роди ли се дете, веднага си отбелязват планетата и астралните връзки и съвпади на рождената минута. Затова тук има много астролози и гадатели.

В Индия почти всички птици са различни от нашите с изключение на яребиците и прилепите, но те тук са едри като черния ястреб^[14].

Вместо зоб на конете дават да ядат варено месо с ориз и други варива.

Много са манастирите на почитаните богове в тази страна, а още повече са момчетата и девойките, които по различни причини родителите им отреждат на боговете. Когато извършват тържествена религиозна служба, монасите повикват посветените на боговете младежи, които отиват в манастирите и участвуват с песни и танци в тържествата. Девойките оставят дарове на боговете, нареждат дълга маса пред статуята на божеството, отрупана с ястия, след което известно време танцуват и пеят в храма. После се връщат и викат, че духът на божеството е изял същността на храните. Това правят всички момичета, преди да се омъжат.

Но сега да оставим Индия, защото искам да ви говоря за царство Мултифили.

[1] Така арабите наричали югоизточния бряг на Индия, срещу остров Цейлон. Отговаря на днешната област Коромандел. ↑

[2] Така била наречена днешна Индия; Малка Индия отговаряла на Индокитайския полуостров; Средна Индия — на Арабия и Етиопия. ↑

[3] Историческите извори обаче посочват като владетел на тази област Мараварман Куласекхара (1268–1308). ↑

[4] Около 17–20 м. ↑

[5] Днешният град Путалам, на западния бряг на Шри Ланка (Цейлон). ↑

[6] Последователи на Брама, индуски свещеници, надарени според вярванията на времето с магически способности. ↑

[7] Приблизително 20 м. ↑

[8] Молитвеник на последователите на Буда, използван и днес. Състои се от сто и осем маниста вместо сто и четири както по времето на Марко Поло. ↑

[9] Около 2,5 г. ↑

[10] Арабските градове, вече неколкократно цитирани: Кишъм на Персийския залив, Дхофар на южния бряг на Арабския полуостров, Орму на едноименния провлак, Аш-Шихр на Индийския океан и Аден на южния нос на Арабския полуостров. ↑

[11] Нисша индийска каста. Санскритският корен гав означава крава. ↑

[12] Един от дванадесетте апостоли. Според християнската традиция разбил апостолската си дейност в Средния изток, Персия и Индия, където умрял. ↑

[13] Следовници на една религиозна секта в Милано, появила се между 1000 г. и 1100 г., за да протестира против произвола на духовенството; патари на миланския диалект означава дрипльовци. С това наименование впоследствие били наричани членовете на италианските еретически движения. ↑

[14] Става дума за една порода едри ястреби, типични за Северна Африка и Азия. ↑

137. ЦАРСТВО МУЛТИФИЛИ

Като тръгнем от Маабар и обърнем на север, след хиляда мили стигаме в царството Мултифили^[1]. То се управлява от мъдра и предвидлива царица, вдовица от четиридесет години и толкова влюбена в покойния си съпруг, че не пожелала да се омъжи повторно. Тази царица така добре управлява страната си, че ѝ е осигурила изключително благоденствие и спокойствие. Затова е обичана и почитана повече от всеки друг владетел.

В тази област се намират чудни диаманти. Те могат да се открият в някои високи планини и ще ви кажа как. Когато вали силно, водата се спуска буйно от високите върхове; там, откъдето водата е минала, хората намират много скъпоценни камъни. През лятото не пада капка дъжд и тогава е лесно да се открият диаманти по сухите речни корита, но тогава горещините са ужасни.

По планините има много змии, големи и отровни, затова хората не смеят да се доближат до пещерите, където влечугите се крият.

Има и друг начин да се открият диаманти. Често тези скъпи камъни се изтърколват на дъното на една бездна, където никой не може да стигне и да ги вземе. Тогава хората хвърлят вътре парчета месо, в които диамантите се набождат. Наоколо пък живеят една порода бели орли, които се хранят със змии; когато орлите усетят миризмата на месо да се издига от дъното на пропастта, те се спускат, сграбчват парчето месо и отново се издигат. Тогава хората се втурват към орлите и почват да ги плашат, при което те изпускат от човките си парчетата месо с полепените по тях диаманти. И нещо повече: понеже орлите изяждат някои от парчетата месо, хората отиват сутрин при гнездата им, ровят в изпражненията на птиците и намират още диаманти. Посредством тези три начина успяват да съберат много диаманти, а уверявам ви, никъде на света няма толкова много, колкото в царството Мултифили. Тези скъпоценни камъни не се изнасят на Запад, а се продават на Великия хан и източните владетели.

В Мултифили се произвежда най-тънкото и леко бухераме^[2], което се продава много скъпо. Населението притежава голям брой

домашни животни и най-едрите овни, които съм виждал.

Сега искам да ви разкажа за тялото на апостол свети Тома и къде се намира то.

[1] Царство Телингана в Индия, северната част на Коромандел; това царство било завладяно от султана на Делхи след преминаването на Марко Поло. Царицата, за която се говори, е историческа личност, но дъщеря, а не жена на покойния владетел. ↑

[2] Тънък, почти прозрачен копринен плат. ↑

138. АПОСТОЛ СВЕТИ ТОМА

Тялото на апостол свети Тома е погребано в провинция Маабар, в едно малко село^[1] с малобройни жители, където търговците никога не идват, било защото тук няма нищо нито за продаване, нито за купуване, било затова, че мястото е труднодостъпно. Но мнозина християни и мюсюлмани идват тук на поклонение. Наистина мюсюлманите от тези места също почитат свети Тома, защото казват, че бил мюсюлманин и голям пророк; затова го наричат вариа^[2], тоест свят човек.

Заслужава да спомена за едно чудотворно явление: християнските богомолци събират пръст от мястото, където е умрял свети Тома, разтварят я с малко вода и я дават за пиене на болните от лоша треска^[3], които веднага оздравяват. Пръстта е червена.

Но нека ви кажа как свети Тома е бил убит според това, което съм чул да разказват.

Свети Тома се бил уединил в една гъста гора и се молел, а край него се разхождали безброй пауни. Докато се молел, един човек от кастата гави, който ловувал по тия места, пуснал стрела срещу една от ония птици, но вместо нея ударил светеца в гърдите, понеже не го видял. Тежко ранен. Тома продължил кротко да се моли и така си умрял.

Заслужава да отбележим, че преди да умре, свети Тома покръстил в християнска вяра огромен брой жители на Индия. Но не искам да говоря само за него, защото има да се кажат много интересни неща за тази страна.

Децата се раждат с черна кожа, но не толкова черна, колкото тя става, когато пораснат. Наистина всяка седмица ги мажат със сусамово масло, от което кожата им потъмнява — нещо, което в Индия се приема като белег на особена красота. Хората рисуват образите на боговете в черно, докато фигурите на дявола изобразяват бели като сняг, тъй като само боговете и светците имат тъмна кожа.

Индийците обожават и почитат воловете до такава степен, че когато отиват на бой, конниците окачват кичур волски косми на юздата

си, а пехотинците — на щита си; някои носят този кичур дори на главата си. Вярват, че по този начин ще се опазят от опасностите в боя, затова и волските косми са много скъпи — всеки иска да има от тях.

Сега да оставим Индия и да отидем в страната на браманите.

[1] Става дума за малкия град Майлапурам, на юг от Мадрас, прекръстен Сао Томе от португалците през XVI в. ↑

[2] От арабската дума хавари, която има смисъла на апостол. ↑

[3] Маларията, която поражда силни и повтарящи се трески. Френският текст (ръкопис в Националната библиотека в Париж) продължава така: „Марко Поло донесъл със себе си във Венеция малко от тази червена земя и с нея изцерил много хора“. ↑

139. ПРОВИНЦИЯ ЛАР

Като напуснем местата, където е погребано тялото на свети Тома, и продължим на запад, навлизаме в провинция Лар^[1].

От тази страна произхождат браманите; те са измежду най-опитните търговци, безкрайно честни и за нищо на света не биха излъгали някого. Никога не ядат месо, нито пият вино, остават напълно верни на брачния съюз и не поглеждат друга жена освен своята; не могат да убият никакво животно или да постъпят по начин, който смятат за грях. Браманите лесно могат да бъдат различени по една усукана памучна ивица плат, която препасват през гърдите си, от дясното под лявото рамо. Техният цар е богат и силен, купува всички перли и скъпоценни камъни, които търговците му носят от Маабар — най-богатата провинция на Индия. Езичници са и по-добре от всички други народи могат да гадаят по полета на птиците и вътрешностите на животните. Имат и такъв обичай: когато търговец трябва да сключи сделка, внимателно наблюдава сянката си; ако тя е толкова голяма, колкото е редно за този ден, тогава сключва сделката, иначе се отказва от нея дори ако се отнася за цялото злато на света. Правят и друго: когато са в някой дюкян, за да купят нещо, ако видят паяк, каквито ги има много в тази страна, внимават да не мине между краката им, защото случи ли се това, си излизат, без да купят нищо. А когато излизат от къщи и някой кихне насреща им, веднага се връщат обратно и за този ден повече не напускат дома си.

Тези брамани живеят дълго, повече от всеки друг народ, защото ядат малко и дълго постят. Зъбите им са много здрави благодарение на една трева, която дъвчат непрекъснато^[2].

В страната Лар има отшелници, които живеят по-дълго от всеки друг човек в света, достигайки сто и петдесет, дори двеста години, щастливи, че могат още да почитат своите богове и да им служат. Тези отшелници се наричат чиуджи^[3], ядат само ориз и мляко и един път в месеца пият една странна отвара по следния начин: вземат живак и сяра, разбъркват ги с вода и пият тази смес. Казват, че това поддържа здравето и дава дълголетие.

Езичници са, обожават вола като свещено животно и почти всички носят на челото си един малък вол от гъон, позлатен с бронз. Ходят голи, без да покриват дори половите си органи, и това правят за покаяние. Имат обичай да горят изпражненията на воловете и с получената пепел посипват много части от тялото си, тъй както постъпват християните със светената вода. Не се хранят от чинии или паници, а от едни широки, сухи листа^[4] 53, защото вярват, че докато те са зелени, имат душа и е грях да ги мъчиш. Както казах, стараят се да не допуснат никакъв грях — по-скоро биха предпочели да умрат. Когато ги попитате защо ходят голи, отговарят, че не желаят нищо от този свят, дори върху тялото си. „Ние — казват — не изпитваме никакъв срам да ходим голи, защото не вършим нищо лошо с пола си, а вие го прикривате, защото вършите срамни неща с него и затова се срамувате от него.“ Вече ви казах, че не биха убили животно за нищо на света, дори една бълха или муха; те наистина вярват, че всяко същество има душа, така че е еднакъв грях да убиеш мушица или човек. По същия начин не ядат никакъв зелен плод, чакат го да изсъхне, защото вярват, че и растенията имат душа, така че да ги ядеш зелени, все едно да ги ядеш живи. Спят голи на земята, без постеля и без завивка. Повечето време от годината остават на пост от хляб и вода.

В храмовете на боговете служат монаси от един особен орден. За да проверят дали са напълно и искрено почитени, натоварват младите девственици, обречени на божествата, да занесат дарове в храма и да поставят новите монаси на изкушение; поддадат ли се, изгонват ги от храма, удържат ли, оставят ги.

Имат навик да горят телата на покойниците, защото казват, че иначе ще се развдъят червеи, които от своя страна ще умрат, когато няма какво повече да ядат. Според браманите и червеите имат душа и на онзи свят душата на покойника ще се натовари с греха за смъртта на тези червеи.

Разказах ви за обичаите на това езическо население, а сега искам да спомена някои неща за остров Сейлан, които преди пропуснах.

[1] Описаната област под името Лар отговаря на днешен Гуярат, в северозападната част на Индия, на границата с Пакистан.

Споменатата от Марко Поло местност вероятно се намира в южната част на Индийския полуостров. ↑

[2] Бетел, ароматично растение, чиито листа индусите дъвчат и смучат. ↑

[3] Име, което вероятно произлиза от санскритската дума йоги, тоест аскет. ↑

[4] Широките листа на банановото дърво, наречено от французите райска ябълка. ↑

140. ОСТРОВ СЕЙЛАН

Както вече разказах, Сейлан^[1] е голям остров, на който има висока и стръмна планина. За да я изкачат, хората си служат с вериги, които висят по стръмнините, и захващайки се за тях, успяват да стигнат до върха ѝ. Мюсюлманите казват, че на върха на тази планина се намира гробът на нашия праотец Адам, а будистите казват, че там е гробът на Сагамони Буркан^[2].

Този Сагамони е бил първият човек, когото индийците са почитали като бог, защото са го смятали за най-мъдрия и добър измежду тях, поради което го провъзгласили за светец. Бил син на богат и силен цар, но бил толкова мъдър, че не проявил никакъв интерес към суетите на света. Когато царят забелязал стремленията на сина си, изпитал голямо огорчение, пратил да го повикат, обещал му всякакви богатства, казал му, че е готов да слезе от престола и да го направи веднага цар, но синът отговорил, че не желае нищо от всичко това. Като чул тези думи, царят едва не умрял от мъка, защото нямал други синове, на които да остави царството. Тогава си наумил да се опита да върне сина си към обществения и светския живот. Пратил го да живее в голям и разкошен дворец, заобиколен от триста красиви девойки, които трябвало да му бъдат в услуга за всичко, ден и нощ, на трапезата и в леглото. Момичетата му пеели, танцували край него, свирели му, опитвали се по всякакъв начин да го развличат и разсейват, както царят им бил заповядал. Но младежът оставал безразличен и не вършел нищо, което можело да бъде грях, продължавайки да живее непорочно според религиозните начала.

Много години прекарал така в двореца, без да види болен или мъртъв човек.

Един ден царят, неговият баща, поискал да излязат заедно да поюздат из полето, където видели да носят един умрял към гроба и много хора, дошли за погребението. Младежът попитал бащата: „Кой е този?“ А царят отговорил: „Умрял човек, синко“. Изненадан и смутен, младежът продължил: „Всички ли хора умират?“. „Да, сине“ —

отговорил бащата. Младият принц не отвърнал нищо повече и останал замислен.

По-нататък срещнали из пътя си старец, който не можел да върви и бил загубил всичките си зъби.

Когато младежът се завърнал в двореца, казал, че не желае да живее в толкова тъжен свят, където се умира и се остарява дотам, че човек не може да се движи без чужда помощ, затова заявил, че иска да търси Оногова, който не умира и не остарява, Оногова, който ни е създал, за да посвети на него живота си и да му служи.

Веднага напуснал двореца и дошъл на тази планина, която е различна от всички останали, и тук прекарал живота си в святост. Ако е бил кръстен християнин, сигурно би станал един от големите светци, които поставяме редом до нашия бог Исус Христос.

Когато умрял, бил отнесен при баща си, царя, който изпитал голяма болка и веднага заповядал да му се издигне златна статуя по негово подобие, украсена със скъпоценни камъни; заповядал да известят на всички народи от царството му за смъртта на сина му, за да бъде почитан като бог. Казал, че синът му бил умрял осемдесет и четири пъти. Първия път, когато умрял, се бил преродил като вол, после умрял втори път и се преродил като куче и така осемдесет и четири пъти, прераждайки се като кон, птица и други животни, докато накрая се преродил за последен път като бог.

Следовниците му го почитат като най-велико божество. Той бил първият от боговете на тази религия и от него произлезли останалите.

За всичко това ми разказаха в остров Сейлан, в Индия.

Вярващите идват тук на поклонение от най-далечни места, тъй както християните отиват в светилището Сантяго ди Компостела. Мюсюлманите също посещават планината, защото твърдят, че там е гробът на Адам, но светите писания ни казват, че гробът му е другаде.

Когато разказали на Великия хан, че в тази планина било погребано тялото на Адам, а впоследствие били намерени два негови зъба и паницата, в която се хранил, императорът пожелал да има тези реликви и пратил посланици при царя на Сейлан да молят да му ги даде. Царят на Сейлан веднага му ги подарил. Паницата била от бял и червен порфир.

Посланиците се завърнали при Великия хан с паницата и двата големи кътни зъба.

Щом Великият хан научил, че посланиците приближават града, заповядал всички граждани и монаси да излязат и да посрещнат реликвите, защото вярвал, че наистина са принадлежали на Адам. Тези неща се случили през 1284 г. След това реликвите били приети в Камбалук^[3] тържествено. Някъде било записано, че паницата била чудотворна: поставена в нея храна за един човек тутакси нараствала дотам, че да засити петима. Великият хан опитал и установил, че било истина.

Сега чуйте разказа за град Каил.

[1] Остров Цейлон. ↑

[2] Монголското име на Буда. Сагамони ще рече Шакямуни, тоест отшелник-шакя, племето, от което произхождал Буда (роден 560 г. пр.н.е. и умрял 480 г. пр.н.е.) ↑

[3] Пекин. ↑

141. ГРАД КАИЛ

Каил^[1] е голям и красив град, управляван от Ашар, първия от петимата братя, които царуват в Маабар^[2]. В неговото пристанище престояват всички кораби, които, натоварени със стоки и коне, се отправят от Куинсай на запад, чак до Кормос, Аден и цяла Арабия. Спират тук, защото пристанището е сигурно и защитено. Царят е много богат, притежава огромно съкровище, най-вече от скъпоценни камъни. Управлява мъдро и е щедър с чуждите търговци, които пристигат в страната му, затова броят им постоянно нараства.

Понякога се случва петимата братя да почнат да се карат помежду си; тогава майка им, която е още жива, ги помирява. Когато не успее, хваща един нож и крещи, че е готова да се убие, и започва да се бодне по гърдите. „Аз съм ви откърмила“ — вика им тя. Тогава синовете от любов към майка им осъзнават дълга си и се помиряват. Това се е случвало вече няколко пъти, но когато майка им умре, сигурно свадите помежду им ще започнат отново.

Сега да отидем в царство Коилун.

[1] Днешният град Палаякаял, на южния бряг на Индийския полуостров. ↑

[2] Така арабите наричали югоизточния бряг на Индия, срещу остров Цейлон. Отговаря на днешната област Коромандел. ↑

142. ЦАРСТВО КОИЛУН

Като тръгнем от Маабар и плаваме петстотин мили на югоизток^[1], навлизаме в царството Коилун^[2].

По-голямата част от жителите са будисти, но сред тях има християни и евреи и всяка общност говори на свой диалект.

В тази област растат голям брой мираболани^[3] и чер пипер в изобилие; реколтата от тези растения се събира от май до юли.

Горещината тук е непоносима; ако вземете едно яйце и го поставите във водата на някоя река, не след дълго то вече е сварено.

От Манджи, от Арабия и от целия Ориент пристигат голям брой търговци и носят с корабите си много и скъпи стоки.

В страната живеят един вид животни, които другаде не се срещат: черни лъвове, странни папагали с бели пера, червени крака и човка, много красиви наглед, а също пауни и кокошки, по-красиви и по-едри от нашенските. Всяко нещо и всяко животно са напълно различни от нашите, така както никой плод, който расте тук, не прилича на нашите.

Правят отлично вино от захар. По пазарите им има всичко, единствено нямат жито и въобще зърнени храни, но затова пък имат големи количества ориз.

Мнозина знаят да предсказват бъдещето, четейки по звездите. Мъжете и жените имат черна кожа и всички ходят голи или в най-добрия случай препасват през слабините си парче бял плат. Половите отношения не се смятат в никакъв случай за греховни; женят се помежду си братовчеди, женят се за мащехата, когато умре бащата, или за жената на брата при неговата смърт. Такива са обичаите, както вече сигурно сте разбрали.

Но сега да продължим пътя си из Индия и да навлезем в онази провинция, наречена Комачи^[4], разположена на индийския бряг така, че оттук вече може да се види Полярната звезда. Мястото е недостъпно, пълно с диви животни и различни зверове.

Като продължим пътя си на запад, влизаме в царство Ели^[5].

[1] Указанието е погрешно: следваната посока от Марко Поло не може да бъде югозапад, а северозапад, тъй като той е започнал да се изкачва по индийския бряг на Малабар. ↑

[2] Град Куилон, на западния бряг на Индия, в провинция Керала.

↑

[3] Лечебни плодове. ↑

[4] Областта на нос Коморин, на южния край на Индийския полуостров. ↑

[5] Градът, наречен от мюсюлманите Хили. Вероятно се намирал на двадесетина километра северно от Канамор в сегашната провинция Керала; днес от него не е останала следа. ↑

143. ЦАРСТВО ЕЛИ

Тази провинция се намира на триста мили западно от Комачи. Царят и народът му са будисти и не плащат данък на никой чужд владетел.

Няма сигурни и укрепени пристанища, но затова има една голяма река^[1], чието устие е широко и плавателно. В полето растат чер пипер, джинджифил и много други подправки. Царят на Ели е много богат, но поданиците му са малко.

Страната е укрепена така, че прави невъзможно всякакво нападение и нахлуване в страната.

Корабите, които навлизат в устието на реката, ако бързо не се завърнат в открито море или на пристан, биват нападнати и плячкосани напълно. Туземците наистина казват: „Тук бог ги е изпратил за нас“. И не смятат, че вършат някакво зло, ограбвайки ги. Същото се случва по бреговете на Индия. Корабите, които пристигат там, тласкани от ветровете и бурите, веднага биват ограбвани от целия им товар, ако навреме не успеят да разтоварят и пренесат стоките си. Корабите, които пристигат от Китай и от други страни, идват тук през лятото, товарят за няколко дни и бързо отплават, защото е много опасно да чакат на котва край брега, тъй като има плитчини и лесно засядат в пясъка. Вярно е също, че китайските кораби нямат тази грижа, защото са снабдени с отлични дървени котви, които държат при всякакво време.

На сушата има лъвове и други зверове, дивеч и птици в изобилие.

Но сега да оставим царството Ели и да навлезем в друго — царството Мелибар.

[1] Река Вулия-Путхам. ↑

144. ЦАРСТВО МЕЛИБАР

Това е една просторна и независима страна^[1]. Жителите се управляват от цар, не признават чуждо владичество, не плащат никому данък и говорят свой диалект.

Оттук добре може да се види Полярната звезда, както и от една съседна страна, която наричат Гузарат^[2], откъдето всяка година отплават повече от стотина корсарски кораби, които извършват набези из целия океан, като мъкнат със себе си жените и децата на корсарите и остават в открито море цялото лято, причинявайки големи щети на търговците.

Корабите на корсарите са тъй многобройни, че заемат често повече от сто мили морска ивица и си сигнализират помежду си със светлинни сигнали посредством огньове, така че никой кораб, минаващ оттук, не може да избегне пиратското нападение. Търговците, които познават тази опасност, излизат в морето вкупом, с по няколко и добре въоръжени кораба, за да могат да отблъснат нападението на корсарите, дори понякога да ги пленят. Тези пирати не причиняват зло на хората, само ограбват и плячкосват стоката, а после казват на търговците: „Идете да си набавите други стоки“.

В страната има много черен пипер, джинджифил, канела, турбад, индийско орехче, много други подправки и най-доброто бухераме^[3] в света. Търговците разменят тези подправки за мед, златотъкани платове от коприна, карамфил и всички други неща, които хората от Мелибар нямат.

Китайските търговци, които пристигат тук, са от Манджи.

Да разкажа за всички места в тази огромна страна ще отнеме много време. Затова ще ви говоря за царството Гузарат и за обичаите на неговото население.

[1] Югозападният индийски бряг, днешен Малабар. ↑

[2] Днешен Гуярат, на северозападния бряг на Индия. ↑

[3] Тънък, почти прозрачен копринен плат. ↑

145. ЦАРСТВО ГУЗАРАТ

Това е също независимо царство^[1], управлявано от владетел, които отказва да плаща данък на императора. Жителите са измежду най-опасните и жестоки пирати, които кръстосват моретата, а са и много хитри. Когато пленят някой търговец, принуждават го да пие сок от тамаринд с морска вода — една смес, която действа като силен пургатив, после проверяват изпражненията му, да не би да е глътнал перли и скъпоценни камъни, за да ги спаси от плячкосване. Това е полезна хитрост, защото се знае, че търговците гълтат всичко, каквото могат, за да го спасят от пиратите.

Областта Гузарат също е богата на пипер, джинджифил и памук: тук височината на памуковите стебла достига шест крачки^[2] и те живеят по двадесет години, а ние знаем, че памуковото растение не дава цвят след дванадесетата си година. Местните хора умеят да щавят кожата на козли, волове, носорози и други животни, с които търгуват, продавайки ги в много страни.

Оттук се прехвърляме в царство Тана^[3].

[1] Днешен Гуярат, на северозападния бряг на Индия. ↑

[2] Около 10 м. ↑

[3] Тхана днес е предградие на Бомбай, двадесетина км по на север. В разказа на Марко Поло има затова една инверсия, защото Тхана се намира на юг по отношение на Гуярат. ↑

146. ЦАРСТВА ТАНА, КАМБАЕТ И КЕСМАКОРАН

Царство Тана малко или повече прилича на страните, за които току-що ви разказах. Няма подправки, а един вид тъмен тамян, с който много търгуват. Имат също памучни и вълнени платове в изобилие; търговците носят злато, сребро, мед и всички ония продукти, които тук не се намират, за да ги заменят. Страната гъмжи от корсари, които кръстосват морето и нападат корабите на търговците. Но тези пирати се подчиняват на царя, с когото имат следната уговорка: те му предават всичките коне, които успеят да заловят (а те са много, защото почти всеки кораб пренася от тях), а всички останали неща, които са успели да ограбят, остават за тях.

Камбает^[1] в много отношения е царство, което прилича на Тана; но там няма нито пирати, нито разбойници. Населението живее от търговия и занаятчийство и, общо взето, хората са добри.

Областта е съвсем на запад и тук отново се вижда Полярната звезда.

Тъй като няма друго важно за разказване, ще се прехвърля на ония места, които наричат Кесмакоран^[2]. Тук се говори съвсем различен диалект от този на съседните страни. Жителите му са езичници, живеят от търговия, хранят се предимно с ориз, месо и мляко.

Тази е последната провинция от Индия за оногова, който, идвайки от изток, пътува на запад и северозапад.

Всички страни, за които ви говорих, от Маабар дотук, принадлежат на Голяма Индия, най-богатата и голяма част от Индия.

Говорих ви само за държавите, които се намират по брега, и ако трябваше да ви описвам и онези от вътрешността, разказът щеше да отнеме много време.

Сега искам да ви кажа колко острова има по пътя, който води към Индия.

[1] Днешният град Бомбай на едноименния залив. ↑

[2] Това име е комбинация от Кедж и Макран. Кедж е вече изчезнал град, а Макран е провинция в днешен Пакистан, граничеща с ирански Белуджистан. ↑

147. ИНДИЙСКИТЕ ОСТРОВИ

Като се плава петстотин мили на запад^[1] от брега на Кесмакоран, се стига до един остров, наречен Мале^[2] и населен с покръстени християни, които строго спазват повелите на Стария завет. Например въздържат се да правят любов с бременни жени или с жени, родили наскоро. На този остров не живеят жени, те се намират на друг остров, наречен Фемеле, на около тридесет мили от Мале. Мъжете отиват във Фемеле, населен само с жени, и остават с тях три месеца в годината, после се връщат в Мале, където прекарват останалите девет месеца.

Най-добрата и скъпа амбра^[3], която съществува на света, се намира на остров Фемеле. Местното население живее от ориз, месо и мляко. Мъжете са опитни рибари; те сушат рибата, за да имат през цялата година. Няма цар, който да ги управлява. Единствената власт, която признават, е тази на един епископ; от своя страна той е подчинен на архиепископа на Скара^[4].

[1] Тук Марко Поло започна едно дълго отклонение, което ни завежда до бреговете на Африка; тази част съдържа сведения за места, които той не е посетил, но е чул да се говори за тях. ↑

[2] Описанието на тези острови (на френски означават мъжки и женски) и на обитателите им се свързва с легендите за Царството на амазонките. Оприличаването им с островите Курия Мурия не е доказано. ↑

[3] От арабски анбар, сиреч сив кехлибар, спермацетово вещество, което се съдържа в една жлеза на кашалотите. Има миризма на мухъл и се използва в парфюмерийната промишленост. ↑

[4] Остров Сокотра, срещу Африканския рог. В продължение на няколко века бил владение на императорите на Етиопия, днес е част от Южен Йемен. ↑

148. ОСТРОВ СКАРА

Като оставим Мале и Фемеле зад нас и продължим да плаваме още петстотин мили на юг, срещаме остров Скара, чиито жители са също покръстени християни и имат свой архиепископ. Умеят майсторски да изработват памучни тъкани и кехлибар, който се намира в изобилие на острова; занимават се и с риболов, защото рибата в тези морета е изобилна и вкусна. Хранят се предимно с ориз, месо и мляко и ходят почти голи.

Много са корабите, които спират на острова, за да разтоварят и натоварят всякакви стоки.

Архиепископът на Скара не е подчинен на Рим, а на архиепископа на Баудак^[1], който е църковен глава, подобно на папата на Запад ръкополага епископи и архиепископи за източните земи и всички, миряни и духовници, му се подчиняват, и го признават като върховна религиозна власт.

Често в Скара идват пирати, за да продадат плячката си, за която вземат добри пари. Местните хора също сключват добри сделки, защото знаят, че корсарите не нападат и не ограбват християните, а само мюсюлмани и езичници.

Когато архиепископът на Скара умре, от Баудак назначават и изпращат друг.

Сред населението има много и кадърни вещици и магьосници. Епископът ги гони, твърдейки, че обредите им са греховни, но те поддържат, че нещата, които вършат, са им предадени от поколения и затова искат да продължат да ги вършат. От тези магии и чародейства искам да припомня някои: могат да променят посоката на вятъра и по този начин да принудят кораб, който плава с платна, да смени курса си и да се завърне на брега; да предизвикат бури и гръмотевици, когато си поискат; да диктуват силата на вятъра и още други неща, които е по-добре да премълча.

Но сега да оставим този остров и да поговорим за Могедашо.

[1] Багдад. Седалището на епископията на християните-несториани било в действителност преместено през 1268 г. от Багдад в Мосул. ↑

149. ОСТРОВ МОГЕДАШО

На около хиляда мили на юг от Скара се намира остров Могедашо^[1], населен от мохамедани и управляван от четирима шейхове — четирима стари мъже, които държат цялата власт в ръцете си.

Този остров е най-големият и най-красивият в света. Както казват, бреговете му имат дължина четири хиляди мили. Хората живеят от търговия и занаяти.

Тук има повече слонове от всяко друго място на света, затова на съседния остров Загибар^[2] 80 става най-голямата търговия със слонова кост.

Единственото месо, което ядат, е камилското. Казват, че било далеч по-добро и по-здравословно от месото на другите животни.

На острова има огромни гори с червено сандалово дърво. Амбрата^[3] се намира в изобилие, защото океанът, който заобикаля острова, е пълен с китове и кашалоти. От тях рибарите извличат амбрата. В горите мъжете ходят на лов за лъвове и други зверове.

На пристаните по брега спират кораби, които идват от всички страни, за да стоварят и откарат всякакъв вид стоки. Корабите не навлизат в океана по на юг от този остров, защото има едно течение, което много затруднява връщането на корабите. Помислете си, че корабите плават двадесет дни, за да пристигнат от Мелибар дотук, а да се върнат, им са нужни три месеца — тъй силни са морските течения, които теглят на юг. Затова моряците избягват островите, които са много на юг. Някои моряци, посетили тези места, са ми разказвали, че през някои сезони от годината са виждали грифони. Но не изглеждали, както се знае по нашите места, наполовина птици, наполовина лъвове, а били животни, подобни на орлите, но толкова едри и силни, че можели да вдигнат слон високо във въздуха, да го пуснат да падне и като се разплеска на земята, да се спуснат и да изкълват месата му. Който ги е видял, казва, че крилата им били големи двадесет крачки^[4], а перата дълги дванадесет^[5]. Други неща за тези птици, които аз не съм виждал с очите си, ще ви разкажа по-нататък.

Великият хан изпратил посланици, за да научи подробности за острова и жителите му, но последните пленили единия от тях. Тогава Великият хан изпратил други посланици, за да изискат освобождението на неговия човек. Когато се върнали, донесли на своя господар един глигански зъб, който тежал четиринадесет либри^[6].

Животните и птиците, които живеят на острова, са необикновено красиви. Онази голяма птица, която мисля, че е грифон, тук наричат рук.

Но да оставим сега този остров и да отидем в Загибар.

[1] С това име Марко Поло нарича град Могадису в Сомалия; вследствие на многобройните преписи той станал Мадеигаскар, за да посочи погрешно големия остров, открит от португалците през XVI в. ↑

[2] Остров Занзибар в Индийския океан. От 1964 г. Занзибар е част от Република Танзания. ↑

[3] От арабски анбар, сиреч сив кехлибар, спермацетово вещество, което се съдържа в една жлеза на кашалотите. Има миризма на мухъл и се използва в парфюмерийната промишленост. ↑

[4] Около 35 м. ↑

[5] Около 20 м. ↑

[6] 5–6 кг. ↑

150. ОСТРОВ ЗАГИБАР

Този остров е голям и красив, бреговете му имат обща дължина повече от две хиляди мили; тук хората са езичници, говорят свой език и са управлявани от цар. Мъжете и жените са едри и дебели, яки и мускулести подобно на великани и са толкова силни, че могат да носят товара на четирима обикновени души. И няма защо да се учудваме, защото те ядат пет пъти повече от нас. Кожата им е съвсем черна, ходят голи, като покриват само слабините си; косите им са ситно къдрави, устата — голяма, носът им е сплеснат нагоре, устните и ноздрите им — широки. Лицата им са така различни от тези на другите народи, че на този, който ги види извън тяхната страна, ще му се сторят грозни като дяволи.

В целия остров има много слонове и става голяма търговия с техните зъби; има също много лъвове от особена порода, както и леопарди. Животните тук са по-различни от тези в другите части на света: овните и овцете са напълно бели, но с черна глава и друга порода няма. Красивите жирафи имат късо тяло, задните им крака са по-къси от предните, които са дълги и тънки, а вратът им достига три крачки дължина^[1]. Главата на жирафите е малка, те са напълно безобидни животни, кожата им е червеникава на бели кръгове и наистина са много красиви за гледане.

Жените на Загибар са най-грозните в света, имат широка уста, дебел и сплеснат нос и гърди, които са четири пъти по-големи от тези на нашите жени.

Населението живее от ориз, месо, мляко и фурми. Няма обичай да правят вино от лози, а от ориз, прибавяйки му захар и подправки. На острова пристигат много търговци, които разменят всякакви стоки, особено амбрата, която тук изобилствува поради многото китове. Мъжете са смели бойци и не се страхуват от смъртта. Няма коне, а се бият седнали на камили и слонове. На гърба на тези животни товарят кошове, които побират от дванадесет до двадесет души. Оръжията им са саби, копия и камъни и битките им са крайно кръвопролитни. Преди

да пуснат слоновете в бой, пият много вино, така че, когато се сблъскат с врага, имат повече смелост и дързост.

За Загибар нямам какво друго да разкажа. За Индия обаче искам да ви кажа едно нещо: говорих ви само за големите и интересни нейни острови; да ви говоря за всички останали би било невъзможно и крайно досадно, защото са безброй. Според разказаното от моряците, които плават из тия морета, както и от записаните неща, индийските острови, било населените, както и пустите, са дванадесет хиляди и седемстотин. Затова да престанем да говорим за Голяма Индия — тази, която се простира от Маабар до Кесмакоран^[2] и е разделена на тринадесет просторни царства, девет от които вече ви описах. Малка Индия от своя страна се простира от Чамба до Мултифили^[3] и се състои от осем царства, без да смятаме царствата по островите, които са безброй.

Чуйте сега разказа за Средна Индия, наречена Абаше.

[1] Около 5 м. ↑

[2] Същинска Индия до Пакистан. ↑

[3] Индокитайският полуостров, включващ Виетнам, Кампучия, Тайланд и Малакския полуостров. ↑

151. СРЕДНА ИНДИЯ, ИЛИ АБАШЕ.

Абаше^[1], която съставлява Средна Индия, е много обширна страна. Най-могъщият цар в страната е християнин, а останалите принцове са негови васали. Общо, те са шестима: трима мюсюлмани и трима християни.

Абисинците-християни носят на лицето си три знака, белези от нажежено желязо. Единият започва от челото и слиза до края на носа, другите два са по бузите. Те са символи на благородство, получено след кръщението на абисинците с вода, така че жигосването по лицето е последният обред от това кръщение. Мюсюлманите също носят един белег от челото до носа.

Императорът живее в средата на страната, а мюсюлманите в областта на Аден, където свети Тома минал и покръстил хората. Оттук заминал за Маабар и там бил убит.

В Абаше има голям брой бойци и конници, от които императорът има голяма нужда, защото често е във война със султана на Аден, с царя на Нубия^[2] и с други още народи.

За владетеля на Абаше искам да ви разкажа една истинска случка, когато решил да отиде на поклонение на божи гроб. За да отиде в Ерусалим, трябвало да прекоси областта на Аден, която страна му била неприятел. Тогава го посъветвали да изпрати на божи гроб един епископ, който да иде там вместо него и той избрал един свят и мъдър мъж. Заедно с други другари оня стигнал до Ерусалим и след като се помолил на божи гроб и оставил дарове, поел обратния път. Но когато отново минал през Аден и султанът научил, че е християнски епископ, заповядал да го заловят и да му кажат, че трябва да приеме мюсюлманската вяра. Епископът, който бил свят и смел човек, отказал да се подчини. Тогава султанът заповядал насила да жигосат лицето му със знака, който всички мюсюлмани носят на лицето си, и го отпратил. Едва-що пооздравял и успял да се качи на коня, епископът се завърнал при своя цар, който бил щастлив да го види отново и да чуе разказа му за божи гроб и цялото му пътуване. Но като научил за обидата, нанесена на епископа от султана на Аден, се почувствувал дълбоко

засегнат и дал дума да отмъсти за понесената обида. Сбрал голяма войска, поел към Аден и нападнал султана с всичките си сили, опустошавайки всичко по пътя си и избивайки голям брой мюсюлмани. След като опустошил и подложил на огън и меч цялото царство Аден, поел обратния път. Неговите християнски войници били далеч по-силни и смели бойци от мюсюлманите.

Тази случка станала през лето господне 1288.

След като ви разказах тази история, искам да кажа някои неща за живота на абисинците. Хранят се с ориз, мляко и месо; отглеждат много слонове, които обаче не се раждат в страната, а идват от другаде. Затова пък тук се раждат жирафи, много други диви животни, красиви кокошки и щраусови птици, големи като магарета. Много още интересни неща има тук, в Абаше, но ще бъде досадно да спомена всички. Страната е пълна с дивеч, птици, прекрасни папагали от най-различен вид, маймуни и маимунски котки^[3].

Но сега искам да ви говоря за провинцията Аден.

[1] Средна Индия, тоест Източна Африка; Абаше отговаря на Абисиния, сиреч Етиопия. ↑

[2] Област в Източна Африка, днес включена между Южен Египет и Северен Судан. ↑

[3] Павиани; от арабската дума маймун. ↑

152. ПРОВИНЦИЯ АДЕН

Владетелят, който царува в Аден^[1], е султан. Населението е мюсюлманско и всички са смъртни врагове на християните.

В областта има много градове и села и голямо пристанище, където спират корабите, идващи от Индия и натоварени със стоки. В това пристанище търговците разтоварват стоките си в малки лодки и се спускат по една река^[2] в продължение на седем дни. После ги разтоварват от лодките, товарят ги на камили и пътуват по суша тридесет дни, за да стигнат накрая реката на Александрия^[3], а оттам — в едноименния град. По този начин жителите на Александрия получават чер пипер и други подправки от Аден. От същото пристанище, което споменах по-горе, тръгват корабите обратно за Индия, натоварени с други стоки. Най-често пренасят расови коне от Аден за Индия, където един обяден кон се продава за сто сребърни лири.

Султанът на Аден прибира големи такси от преминаващите кораби и стоки; тези такси са тъй големи, че днес султанът е един от най-богатите хора на света.

Когато султанът на Вавилония^[4] нападнал Акри с войската си, султанът на Аден го подпомогнал с тридесет хиляди конници и четиридесет хиляди камили, което не било само от приятелство, а най-вече поради силната омраза към християните. Наистина той никога не е бил приятел или съюзник на султана на Вавилония.

Сега искам да ви разкажа за един друг голям град, който наричат Ешер и е управляван от малък цар.

[1] Едноименният днешен град на южния бряг на Арабския полуостров. ↑

[2] В действителност не река, а Червено море. ↑

[3] Нил и град Александрия в Египет. ↑

[4] Султанът на Египет. ↑

153. ГРАД ЕШЕР

Ешер^[1] е голям град, който отстои на около четиристотин мили от пристанището Аден. Управлява го един паша с мъдри и справедливи закони, васал на султана. В земите му има много укрепени градове. Населението е мохамеданско. Пристанището е сигурно и защитено; много са корабите, които пристигат тук от Индия с големи количества стоки и прочутите коне с двойно седло.

В Ешер се раждат много фурми, съвсем малко ориз, никакво жито, което се внася от други страни. Морето е пълно с риба, най-вече с тон, и с едно венециано^[2] могат да се купят две такива едри риби.

Тук има една раса овни без уши, а на мястото на ушите имат два малки рога. Тези животни са дребни, но красиви.

Тъй като в страната няма трева, защото тази земя е най-сухата и прегоряла на света, на животните — волове, камили, овни и дребните тревопасни — дават да ядат риба. Рибата е единствената храна на животните; ловят я от март до май в големи количества. След това я сушат и запазват за цялата година, като малко по малко я дават за храна на животните. Последните са така навикнали на риба, че я ядат дори прясна, едва уловена.

Хората също ядат сушена риба, която окачват и сушат на слънце, а после ядат от нея през цялата година. В Ешер има много тамян, с който се прави голяма търговия.

Друго нямам какво да ви разказвам за тези места; затова да оставим този град и да се прехвърлим в Дуфар.

[1] Аш-Шихр, пристанище в Южна Арабия, днес част от Южен Йемен. ↑

[2] Венецианска сребърна монета с тегло 1,96 г. ↑

154. ГРАДОВЕТЕ ДУФАР, КАЛАТУ И КОРМОС

Дуфар^[1] е голям и красив град, отстоящ на петстотин мили северно от Етер. Жителите му са мюсюлмани. Управлява ги един граф, но са част от царството Аден. Градът има добре защитено пристанище и важен търговски център, поне като този на Ешер.

За да си набавят тамян, нарязват дълбоко кората на едни дървета, които тук растат в голям брой. От раните на кората изтичат капки, прилични на смола, които се втвърдяват, и това вещество е тамянът. От същите тези дървета излизат поради горещината големи мехури, сякаш са от каучук. Това също е тамян. С тамяна и конете, които докарват от Индия, правят голяма търговия.

Сега ще ви разкажа за Калату^[2], който се намира в едноименния залив и отстои на шестстотин мили на север от Дуфар. Той е красив град на морето, чиито жители са мюсюлмани, поклонници на Мохамед. Тук не се отглежда нито жито, нито зърнени храни, но благодарение на добре защитеното му пристанище пристигат много кораби, които носят големи количества стоки и различни други произведения. Градът е построен на самия вход на залива, така че ни един кораб не може да влезе и излезе без позволение.

Като се потегли оттук с кораб още триста мили по посока на северняка^[3], се стига до Кормос^[4], докато петстотин мили по на запад^[5] се стига до град Кизи.

Ние отидохме в Кормос^[6], голям град на морето, за който ще ви говорим.

Толкова е силна горещината на това място, че не би могло да се живее, ако в къщите нямаше особени камини, които правят течение. Засега няма да добавя друго за този град, защото тук отново ще се върнем и тогава ще ви дам други подробности.

Сега искам да ви говоря за Велика Турция, областта, в която навлизаме сега.

[1] Градът вече не съществува, но дал името на областта Дхофар, на южния арабски бряг, на границата с Оман. ↑

- [2] Древен град, разположен близо до Сур в Султанство Оман. ↑
- [3] В посока север-северозапад. ↑
- [4] Ормуз, в Персийския залив. ↑
- [5] В посока северозапад. ↑
- [6] Кишъм, в Ормузкия провлак. ↑

155. ВЕЛИКА ТУРЦИЯ

Цар на тази провинция^[1] е Кай-ду^[2], племенник на Великия хан, защото е син на брат му. Жителите са татари, смели бойци, заети постоянно в битки и войни. Тази област се намира на северозапад от Кормос, пресича я река Джион^[3] и се разпростира до владенията на Великия хан.

Между Кайду и Великия хан се води кървава и жестока война, защото Кайду би желал да завладее част от земите на Катай и Манджи^[4], докато Великият хан изисква от него подчинение, както и от другите царе, които са му васали. Кайду отказва да му се подчинява, защото му няма вяра, затова от време на време помежду им има стълкновения и битки. Кайду разполага с хиляди конници, с които не един път е разбивал войските на Великия хан, защото хората на Кайду са наистина много смели бойци.

Цар Кайду имал една дъщеря, наречена по татарски Айджарук^[5]. Тази девойка била толкова силна, че нямало състезание, в което някой да я победи. Баща ѝ искал тя да се омъжи, но Айджарук казвала, че никога няма да се омъжи, ако не намери благороден и смел мъж, който да може да я надвие във всякакво изпитание на сила или в състезание. Тогава царят склонил на желанието ѝ и девойката, зарадвана, пратила да съобщят в цялата страна, че търси благородни мъже, склонни да премерят силите си с нея, канейки ги да се явят в двореца. Обещавала, че ще се ожени за оногова, който я победи. Когато новината обиколила страната, много храбри младежи се стекли в царския палат. В главната зала на палата били насядали царят, царицата, благородници и придворни. И ето съвсем сама излязла принцесата, очарователна и красива, облечена във великолепна, копринена бяла туника. В този момент младежът, решен да премери силите си с принцесата, трябвало да излезе напред и да потвърди, че приема уговорените условия: ако спечели, принцесата ще го вземе за съпруг, а той нея за съпруга, но ако принцесата победи, да ѝ даде двеста коня.

Така девойката спечелила повече от десет хиляди коня. И това не трябва да ни учудва, защото принцесата била силна като атлет.

Един ден пристигнал младеж, който бил син на царя на Пумар, за да се състезава и той с девойката. Водел със себе си много свои смели и благородни другари, както и много коне. Бил силен, смел и решен да победи. Това се случило през 1280 г.

Когато цар Кайду видял младежа, останал много доволен и в сърцето си пожелал той да победи дъщеря му, защото бил красив, млад и син на голям цар. Дълго молил дъщеря си да се остави да я победят, но тя отговорила: „Татко, знайте, че за нищо на света няма да сторя нещо, което не е справедливо“.

И ето принцесата влязла в залата, където трябвало да се води борбата. Всички присъстващи се надявали, че този път е ред на момичето да бъде победено, защото двамата млади щели да бъдат прекрасна двойка, ако заживеят заедно.

Принцът бил тъй смел и силен, че дотогава никой не бил го побеждавал. Сега той и принцесата се сграбчили с ръце и захванали стръвна борба, но тя не траяла дълго, защото скоро младежът бил победен. Тогава в залата се надигнал жален вой, защото победеният принц бил все пак един измежду най-красивите мъже, посетили някога царския двор. Принцесата получила хиляда коня, а младежът, засрамен, се завърнал в своята страна.

Трябва да знаете, че цар Кайду продължил да води със себе си в сраженията своята дъщеря. Когато се нахвърляла в боя, била като разярена лъвица срещу врага и нямало боец, макар силен и храбър, който да не бъде заловен със сила от нея и отведен в плен, защото принцесата боравела отлично с оръжието.

Но стига вече с този разказ. Вместо това искам да ви говоря за едно голямо сражение, което се състояло между цар Кайду и Аргон, син на цар Абага, владетел на източните татари.

[1] Туркестан. Тук завършва същинският разказ на Марко Поло. В последните глави се говори за области и страни, като Русия и Великия север, които Марко Поло не е посетил лично. ↑

[2] Правнук на Чингис хан, син на Качи, живял от 1230 г. до 1301 г. и царувал в китайски Туркестан. ↑

[3] Река Амударя. ↑

[4] Северен и Южен Китай. ↑

[5] Дъщеря на цар Кайду; името ѝ на тюркски означава блестяща луна. ↑

156. СРАЖЕНИЕТО

Абага^[1], цар на източните татари, управлява много провинции и царството му се разпростира на една много обширна страна, която по посока на Самотното дърво, сиреч онова, което ние наричаме Сухото дърво^[2], граничи със земите на цар Кайду.

За да защити границите си от набезите на Кайду, Абага пратил син си Аргон с голяма войска от конници и пешаци в областта на Сухото дърво, чак до реката Джион^[3]. Но един ден цар Кайду решил да изпрати брат си Барак^[4], изключително храбър пълководец, със силна войска, за да нахлуе в земите, където се намирал Аргон. Когато последният научил, че врагът приближава, сбрал войската си и излязъл срещу нашественика. Двете войски се строили една срещу друга и барабаните започнали да бият; започнала една от най-кръвопролитните и жестоки битки, които някога са ставали в света. Накрая Барак и войската му били сразени и победителят Аргон прогонил нашествениците отвъд реката.

Чуйте сега как Аргон станал цар след смъртта на баща си Абага.

След победата в тази голяма битка на Аргон му било съобщено, че баща му е умрял. Натъжен, младежът веднага се отправил с войската си към столицата, за да поеме управлението на страната. В този момент обаче се намирал на повече от четиридесет дни път от града.

Но братът на Абага^[5] — един султан, който приел мохамеданството — успял да влезе в столицата преди Аргон, да я завладее и да завземе властта. Тук той намерил огромно богатство, с което направил богати подаръци на генералите и офицерите, за да кажат, че искат само него за цар. По този начин султанът сполучил да спечели благоволенieto на всичките си хора.

Щом научил, че Аргон приближава със силна войска, свикал хората си, успявайки за една седмица да събере войска. Войниците много го обичали и били доволни да излязат на бой с Аргон, надявайки се да го заловят и убият. Когато завършил всички приготовления, султанът тръгнал срещу Аргон и щом го приближил, установил стана си

на една просторна равнина, а към хората си се обърнал със следните думи: „Приятели, дошъл е мигът да покажем нашата смелост, защото защитаваме нашите права. Наистина това царство принадлежеше на баща ми; брат ми Абага го присвои и го държа през целия си живот. Аз бих имал правото да го прогоня, но не го сторих от любов и само по тази причина му позволих да царува. Сега, когато брат ми вече е мъртъв, справедливо е да вляза във владение на моите блага. Едно нещо искам да ви кажа: аз се стремя само към честта да съм ви пълководец, всичко останало искам да бъде ваше.“

Султанът Ахомат разполагал с четиридесет хиляди конници и огромен брой войници. Всички му се заклели, че ще го следват до смърт.

Аргон, от своя страна, като научил, че Ахомат е разположил стана си недалеч от него, събрал хората си и така им казал: „Братя мои, знаете, че баща ми, докато бе жив, се отнасяше с вас като към братя и деца. Спомнете си, че вие и вашите бащи сте били винаги край него в безброй сражения за завоюването на много земи. Отлично знаете, че аз съм негов син, знаете колко той ви обичаше и колко аз също ви обичам с всичкото си сърце. Затова справедливо е да ми помогнете да си възвърна царството, което бе на баща ми, а също и ваше, сражавайки се срещу оня, който ни напада без всякакъв повод, за да отнеме земите ни и да прогони семействата ни. Знайте, че този човек не изповядва нашата религия, а е мюсюлманин и почита Мохамед. Струва ли ви се, че е допустимо сарацини да вземат властта и да управляват над християни? При това положение трябва да сте храбри и като добри братя да ми помогнете да защитим делото си, а аз ви казвам, уповавайки се на вярата си в бога, че ще го убием, защото оня човек заслужава само смърт. Подканвам ви всеки да вложи сили докрай, само така ще спечелим битката.“

Генералите и бойците на Аргон, след като го изслушали, му отговорили, че е казал прави неща, и заявили, че ще предпочетат да умрат, отколкото да живеят без него, и всеки от тях ще удържи на думата си.

После взел думата един генерал, който казал на Аргон:

„Царю мой, това, което ти каза, отговаря на истината, но бих желал да добавя нещо: струва ми се, че ще е правилно да изпратим

посланици при султана, за да узнаят намеренията му и да го попитат какво иска и защо се готви да ни напада“.

Било решено да се последва този съвет. Избрали двама пратеници, които натоварили със задачата да отидат при султана и да му кажат тези неща, като му обяснят, че не трябва да се стига до бой, защото и двамата са част от едно и също семейство. А султанът да се откаже от своите претенции и да върне града и властта.

Но на пратениците султанът отговорил с тези думи: „Върнете се при Аргон и му кажете, че ще се отнеса към него като към племенник, дори като към син, защото именно това желая“. Добавил, че щял да му повери ръководно място, но под свое ръководство, защото не приемал да стане цар. „Ако не приеме, кажете му да се готви за боя.“

Като научил отговора, Аргон се разгневил много и заключил: „Няма какво повече да се каже“. После повел войската си и стигнал до мястото, избрано за битката.

Щом двамата съперници били готови, тъпаните забили и се разразила ужасна битка. Този ден Аргон и хората му показали невиджано геройство, но това не било достатъчно. За жалост бил победен и попаднал в плен.

Султанът, който бил порочен човек, веднага поискал да се завърне в града, за да тури ръка на красивите жени, които се намирили там в голям брой. И така напуснал бойното поле, поверявайки командването на войската на един свой заместник, който се казвал Мелики, като му заповядал добре да пази Аргон. Но малко след това се случило следното: един татарски генерал, преминал на служба при султана, видял Аргон, бившия владетел, който все още трябвало да бъде негов законен цар. Испитал голяма мъка в душата си и започнал да си мисли, че не е справедливо господарят му да бъде държан в плен, затова решил, че ще направи каквото е по силите му, за да го освободи. Споделил плана си с други генерали и офицери от войската и всички изказали готовност да се покаят за онова, което били сторили. Влезли вече в съгласие и един генерал на име Бога взел положението в свои ръце; всички заедно отишли в тъмницата, където се намирал Аргон, и му казали, че дълбоко са се покаяли за допуснатата от тях грешка, че му искат прошка, че искат да поправят стореното зло и го желаят за свой цар. Това рекли и Аргон им простил за стореното му зло. Тогава

веднага отишли вкупом в шатрата на Мелики, заместника на султана, убили го, а войската признала Аргон за единствен и законен владетел.

Новината за случилото се и за смъртта на Мелики бързо стигнала до султана, който изпитал голям страх и решил да избяга във Вавилония^[6]. Без да се бави повече, се отправил на път с верните си хора. Но един генерал, голям приятел на Аргон, се оказал в близост с него, разпознал го, препречил пътя му и след кратка схватка го пленил. После го откарал в града и го предал на Аргон, който вече от три дни бил в столицата.

Щом зърнал врага си, Аргон много се зарадвал и заповядал да бъде веднага осъден на смърт като предател. След изпълнението на присъдата Аргон изпратил един от синовете си^[7] да брани областта на Самотното дърво, като му дал тридесет хиляди бойци.

Било лето господне 1285, когато Аргон отново се качил на трона, на който царувал шест години. После бил отровен и умрял. Наследил го негов чичо^[8] 115, защото синът му се намирал много далеч от столицата. Останал да царува две години, след което и той бил убит с отрова.

Нямам какво повече да добавя за тази история. Затова пък ще ви дам някои сведения за областите, които се намират по на север.

[1] Първороден син на Хулегу, царувал до 1282 г. ↑

[2] Чинар с гигантски размери, израснал самотно в пустинната равнина. ↑

[3] Амударя. ↑

[4] Братовчед, а не брат на Кайду. ↑

[5] Чичо на Аргон, брат на Абага. ↑

[6] Египет. ↑

[7] Принц Казан, възкачил се на трона през 1295 г., след като се оженил за принцеса Кокачин, която Марко Поло му довел от Китай по искане на Великия хан. ↑

[8] Акагу. ↑

157. СЕВЕРНИТЕ ЗЕМИ

В най-северните земи^[1] царува един владетел, наречен Кончи^[2]; всичките му поданици са татари, народ груб и див. Обожават един бог, когото наричат Натигай^[3] и на когото правят изображения от платно. Божеството има съпруга и хората вярват, че двете божества закрилят имотите и богатствата им. Заради това имат обичай да им предлагат храна и да ги обожават по начина, присъщ на всички останали татари, за който ви говорих в началото на тази книга.

Цар Кончи принадлежи към семейството на Чингис хан, на когото е пряк потомък. В царството му няма нито градове, нито крепости, защото населението се намира най-вече из равнините и планините. То е многобройно и се препитава от скотовъдство, тоест млекодобив и месодобив; в страната не се обработват жито и зърнени храни. Хората са миролюбиви, не нападат съседните народи, с които поддържат отлични добросъседски отношения.

Многобройни са дивите животни, които живеят в областта; има бели мечки, високи двадесет педи^[4], лисици с черен косъм и много диви магарета, има зибелини — ония животни, от чиято кожа се правят скъпи и красиви наметала и кожуси, които достигат цена от хиляда бизанта^[5]; има също и много катерици.

Владенията на този цар се разпростират в една област, в която конете не могат да се използват, защото навсякъде е покрита с големи блата и извори. Ледът покрива почти изцяло земята и е толкова дебел, че конете не могат да се движат. За да се прекоси тази труднодостъпна страна, са необходими не по-малко от тринадесет дни; в края на всеки ден от пътуването има станция, където куриерите, които отиват и се връщат, могат да спрат и да си починат. Във всяка от тези станции се намират по четиридесетима кучета, с тях куриерите отиват от една станция до друга, по начин, който сега ще ви обясня.

По маршрута по време на тринадесетте дни път се издигат две планини; между тях има голяма долина, покрита с толкова много кал и лед, че няма кон, който да може да я премине. Затова местните хора си служат с шейни, защото колелата не вършат никаква работа — или ще

потънат в калта, или ще се хлъзнат по леда. На шейните слагат мечи кожи и отгоре се качват хората. Всяка шейна се тегли от шест кучета, които познават пътя тъй добре, че сами стигат до следната пощенска станция. Така те вървят напред от станция до станция през всичките тринадесет дни крайно тежък път.

Хората, населяващи тези места и планините, са опитни ловци, умеят да залавят редките животни, които живеят тук, и печелят добри пари, продавайки ги, понеже става дума за зибелини, катерици, хермелини, черни лисици и други, от които се правят разкошни и скъпи кожи.

При лова на тия животни използват мрежи, от които ни един звяр не може да се отскубне. В цялата страна е ужасно студено.

Продължавайки пътя си, ето ни пред Тъмната долина.

[1] Западен Сибир. ↑

[2] Коници, син на Сартакай и правнук на Йочи, един от синовете на Чингис хан, царувал в северните области на Каспийско море; потомците му царували в Западен Сибир до XVI в., когато страната била завладяна от руснаците. ↑

[3] Божество на земята. ↑

[4] Около 4 м. ↑

[5] Златна византийска монета все още в употреба във Венеция по времето на Марко Поло. ↑

158. ТЪМНАТА ДОЛИНА

Като вървим все на север, стигаме до една страна, която наричат Тъмната долина^[1], защото тук постоянно е мрачно, слънцето никога не се появява, нито се виждат луната и звездите. Това е страната на вечната нощ.

Жителите са варвари, живеят като зверове, без дори да имат цар или вожд, който да ги управлява. Понякога тук идват татари, но за да навлязат в страната, постъпват по следния начин: водят със себе си кобили с малките им кончета; после оставят малките жребчета на границата на тази страна и навлизат в нея, за да извършат своите набези. Щом свършат, оставят кобилите да ги водят, защото усетът им показва пътя към жребчетата. Така татарите успяват да намерят със сигурност обратния път.

Хората по тези места притежават много скъпи кожи, защото са опитни ловци. Цветът на кожата им е светъл, но видът им е болнав.

Сега ще навлезем в провинцията Русия.

[1] Името отговаря на полузаселените области на Северен и Източен Сибир, на изток от Уралските планини. Носят името си поради дългите нощи. ↑

159. ПРОВИНЦИЯ РУСИЯ

Тя е безкрайно обширна страна^[1], разположена на север.

Населението е християнско, но православно. В страната управляват много князе и се говорят различни езици. Не плащат данък на никой чужд владетел освен на един татарски хан^[2] 123, и то малко.

За да се влезе в страната, пътникът трябва да премине през укрепени и труднодостъпни проходи. В по-голямата си част населението не се занимава с търговия, но притежава много от ония кожи, за които ви говорих. Хората са много красиви както мъжете, така и жените: кожата им е светла, косите руси, спокойни и скромни са по нрав.

В цялата страна има много сребърни мини, от които се извличат големи количества от тази ценна руда.

Сега ще ви говоря за провинцията Лака, която граничи с Русия.

[1] Територията отговаря на днешна европейска Русия. Попада под владението на монголите от Златната орда през 1206 г., което трае почти два века. Посещението на бащата и чичото на Марко Поло в двора на Златната орда станало през царуването на Александър Невски. ↑

[2] Токтай, цар на Златната орда и на западните татари от 1290 г. до 1313 г., царството му се простирало от река Амударя до Черно море.

↑

160. ПРОВИНЦИЯ ЛАКА

Който идва от Русия и влиза в провинцията Лака^[1], се натъква на едно население, съставено от християни и мюсюлмани. Няма какво много да се каже за тази област, но ще разкажа нещо за Русия, което бях забравил.

Там е така студено, че едва се живее, и е така чак до океана; много са островите, където обилно се въдят ловни соколи, които оттам пращат за много страни по света. От Русия до Норех^[2] 125 пътят не е дълъг, но поради големия студ мъчно се стига.

Сега искам да ви разкажа нещо за западните татари, за техния владетел и за всички царе, които са имали в миналото.

[1] Вероятно се отнася за една област в Кавказ, населена от племената яки. ↑

[2] Името отговаря на Норвегия, която и днес на турски се казва Норвек; тук трябва да се включи цяла Скандинавия. ↑

161. ВЛАДЕТЕЛИТЕ НА ЗАПАДНИТЕ ТАТАРИ

Първият цар на този народ бил някой си Фрай^[1], силен мъж, който успял да завладее множество провинции и области, между които Русия, Комания^[2], Алания^[3], Лака^[4], Меджия^[5], Зик^[6], Гуция^[7] и Хазария^[8].

Тези страни били завладени една след друга, защото не се били съюзили помежду си, а ако били сторили това, нямало да попаднат под властта на нашествениците.

След смъртта на Фрай цар станал Бату^[9], след него Берго^[10], след Берго дошъл Монгу Темур^[11], после Тотамонгу^[12] и накрая сегашният владетел, който се нарича Токтай^[13].

Сега, когато знаете кои са били царете на западните татари, искам да ви разкажа за една голяма битка, състояла се между цар Алау, владетел на източните татари, и цар Барка, владетел на западните татари.

[1] Фрай или Саин, което на монголски означава господин, нарицателно на Бату, пръв хан на Златната орда и западните татари. ↑

[2] Южна Русия, населена от куманите. ↑

[3] Северен Кавказ, населен от аланите, народ от индоевропейски произход. ↑

[4] Дагестан, обитаван от лаките. ↑

[5] Област, населена от маджари; първоначално установили се в поречието на Волга, впоследствие били отблъснати на запад, където основават днешна Унгария. ↑

[6] Област, населена от черкезите, разположена между Черно море и Северозападен Кавказ. ↑

[7] Южен Крим, населен от готите. ↑

[8] Областта между Крим и Азовско море, населена от хазарите.

↑

[9] Бату хан, син на Йочи, внук на Чингис хан, царувал от 1227 г. до 1255 г. ↑

[10] Барка хан, брат на Бату (1256–1266). ↑

[11] Монке Темур (1266–1280). ↑

[12] Брат на Монке Темур (1280–1287). ↑

[13] Син на Монке Темур (1290–1313). ↑

162. ГОЛЯМАТА БИТКА

Било лето господне 1261, когато избухнал остър спор между западните и източните татари заради една провинция, за която всеки претендирал. Заюва вдигнали войските си на бойна нога, подготвяйки се за война.

Когато след шест месеца излезли на бойното поле, от всяка страна могло да се наброят повече от триста хиляди бойци, отлично въоръжени и снаряжени за бой.

Със своите триста хиляди бойци цар Барка установил стана си на десет мили от противниковия. И двамата противници били изключително добре въоръжени, разкошните им шатри били украсени със сребърни и златни покривала. На това място те останали три дни. Когато се спуснала нощта на третия ден и битката трябвало да започне на следващата сутрин, двамата владетели сбрали хората си, говорили им, вдъхнали им смелост, подготвяйки ги за битката. В първите часове на утрото излезли на бойното поле и строили войските си в пълен ред.

Цар Барка разположил хората си на тридесет и пет редици, цар Алау — на тридесет, защото имал по-малко войска. Всяка редица се състояла от десет хиляди бойци. Равнината била обширна и гола, но това пространство било нужно, защото дотогава не се помнело толкова много войска да влиза в бой.

Двамата царе били роднини помежду си, защото и двамата произхождали от семейството на Чингис хан, но после единият станал цар на източните татари, а другият — на западните.

Когато всичко било готово, на двата фронта тъпаните забили и битката започнала с изстрелването на облаци стрели. Стреляли, докато стрелите свършили, а равнината се изпълнила с трупове и ранени. След това бойците хванали сабите — падали глави, ръце и крака, както в никоя битка дотогава. По земята се търкаляли безброй бойци, от които повечето измрели, а живите газели само сред трупове на мъртви и ранени. Всичко било потънало в кръв, която покривала копитата на конете; виковете и жалбите на ранените, които се носели навред, били сърцераздирателни. Цар Алау проявил такова геройство и устрем,

сякаш не бил човек, а вихър. Барка бил принуден да отстъпи, побягвайки от бойното поле. Алау дълго преследвал него и хората му, избивайки всички, които успял да настигне. После, когато Барка бил окончателно разбит, Алау се завърнал в стана си и заповядал да изгорят мъртвите както тези от неговата войска, така и враговете, защото такъв бил обичаят. След това напуснали полесражението и се завърнали в своите земи.

И така научихте всички тези неща за татарите и за мюсюлманите, за техните нрави, за онова, което успях да ви разкажа; а и за други страни по света — всичко, което успях да видя и позная.

Не ви говорих за Голямото море^[1] 139, нито за провинциите, които го заобикалят, макар да ги посетихме и кръстосахме надлъж и нашир. Пропуснах да ви говоря за тях, защото ми се струва напразен труд да разказвам неща, от които никой не се интересува, понеже много са ония, които плават покрай това море и прекосяват тамошните земи: венецианци, генуезци, пизанци и други. Затова няма какво повече да добавя.

От заминаването ни, след като напуснахме Великия хан, научихте всяко нещо в началото на тази книга, в главата, където се споменават усилията на Матео, Николо и Марко, за да получат разрешение от Великия хан да се завърнат; в онази глава споменах също случая, който ни позволи да заминем. Ако не беше онзи случай, трудно щяхме да успеем да се завърнем отново в родината си.

Но аз вярвам, че бог е пожелал да се завърнем, за да запознаем хората с всички неща, които има по света. И наистина, както казахме в началото на тази книга, ни един човек, бил той християнин, мюсюлманин, татарин или езичник, не е пътувал толкова по света, колкото Марко, син на Николо Поло, благороден и мъдър гражданин на Венеция. Да благодарим на бога.

[1] Черно море. ↑

БОЖАН ХРИСТОВ

БЕЛЕЖКА НА ПРЕВОДАЧА

Пътеписът на Марко Поло, който сега за първи път излиза на български, запълва една отдавнашна празнина в нашето книгоиздаване. Ако до наши дни „Милионът“ не се е появявал на български, до голяма степен това се дължи на неразбираемия за нашите преводачи „тоскански оригинал“ отпреди седемстотин години, който е не само на тоскански диалект, но е изпъстрен с венециански и старофренски изрази и думи. В този смисъл издателство „Отечество“ съвсем правилно се насочи към излязлото през 1982 г. ново издание на „Милионът“ на съвременен италиански език и с богат коментар на Джорджо Тромбета-Панигади. В случая Тромбета-Панигади не е „превел“ тосканския оригинал на „Милионът“, а само го е върнал към верен и правилен италиански език, което даде основание на издателството да го приеме за първообразен.

Преводачът на български, от своя страна, в стремежа си да запази своеобразността на текста, се постара да съхрани лаконичния, но жив език на Марко Поло, като остави непроменени някои названия, които, макар да имат същия смисъл и в нашия език, звучат непривично от историческа гледна точка. Така у Марко Поло хановете са царе, болярите и велможите — графове и барони, военачалниците — рицари и барони. Оставени са непроменени и някои единици за разстояние и мерки за тегло, за които няма наши езикови еквиваленти. Що се отнася до старите, някогашни наименования на владетели, местности, реки и морета, то именно бележките на Панигади ни връщат съвременните им названия.

Заслужава си да отбележим някои подробности и за поместените илюстрации в българското издание. Те са подбрани измежду тези, които украсяват френското издание на „Livre des merveilles“ („Книга на чудесата“), което е всъщност „Devisament dou monde“ на летописеца Рустико. Това старопечатно издание се съхранява в Националната библиотека в Париж. Както лесно може да се установи, тогавашният

илюстратор на „Милионът“ не е имал никакво фигурално познание за източния свят дори от втора ръка и се е доверявал само на буквата на текста и на своята фантазия, тълкувайки образно невероятните и приказни за него разкрития на Марко Поло. Така, когато Марко Поло казва, че на някои местни жители главите били като кучешки, той ги рисува направо с кучешки глави. В илюстрациите е пренесена също така цялата архитектуроника, бит и природа на западния свят, което показва колко е било трудно за средновековния човек дори да се докосне до духа на една толкова различна култура, каквато била източната.

Божан Христов

Издание:

Марко Поло. Милионът

Държавно издателство „Отечество“, 1986

Редактор: Лъчезар Мишев

Художествено оформление: Юли Минчев

Художествен редактор: Йова Чолакова

Технически редактор: Иван Андреев

Коректор: Елисавета Караминкова

Пътепис

Версия на съвременен италиански език и бележки от Джорджо
Тромбета-Панигади

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.